

www.e-rara.ch

**Henrichi Loriti Glareani patricii Claronensis liber de asse, &
partibus eius**

Glareanus, Henricus Loriti

Basileae, 1551

Zentralbibliothek Solothurn

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-134834>

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

HENRICHI LORITI

Glareani patricij Claronensis

liber de asse, & parti

bus eius.

*Cum rerum ac vocum Indice lo-
cupletissimo.*

*Auspicatus est D. Glareanus librum de Asse 18 die Julij 1558.
Sequenti vero anno, cum pulcherrimi ac sibi de ipsi talem capiam
nobis fesset, Imaginibus et conditione nobilissimus iuuenis Io. Georgio
a Werdenheim, per me loquentem laudibus ad amicum de iunctus est. Ex
ad ralem. pridie D. Bartholomaei, p. d. d. d.*

Emptus Triburgi Brisgoia 3 Vrsis.

*Cum Caesare & Maieft. gratia & priuilegio
in annos quinque.*

B A S I L E A E,

APVD MICH. ISINGRINIVM,

M. D. LI.

Est Ioannis Jacobi a Strazulis Salodory Philomathis.

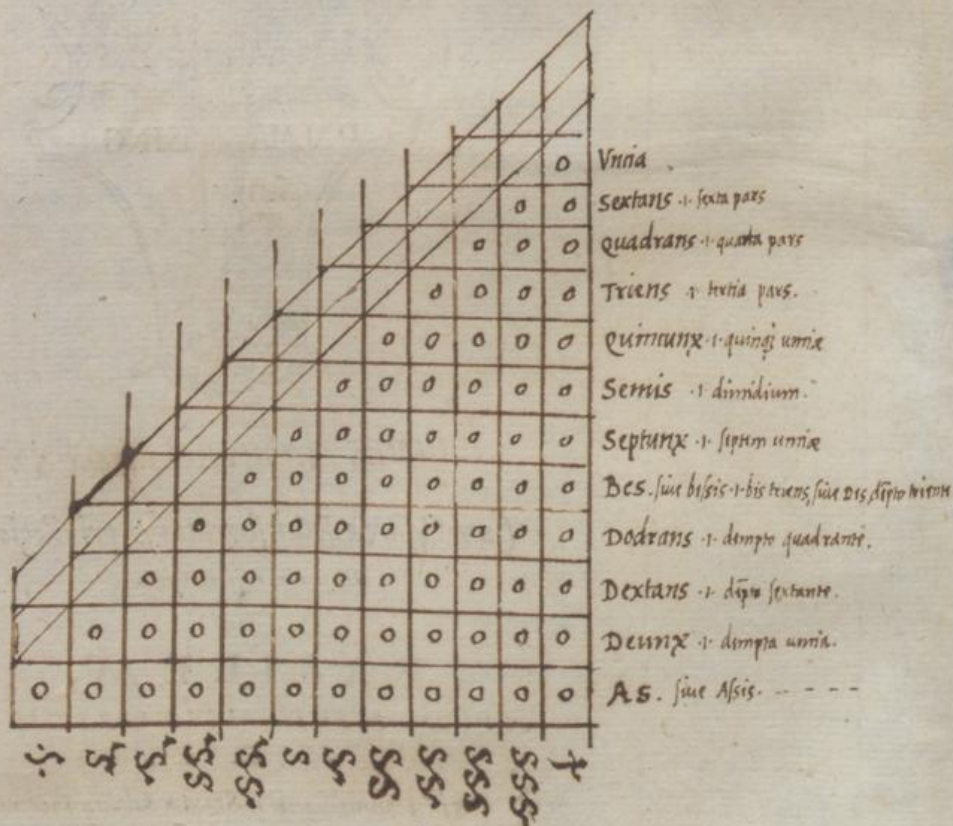

In omni disciplina, candide Lector, id fructuosissimum est addiscere, ut simplicissima quæq; primum apprehendat idq; simplicissime. Ita sane in rebus de Asse non aliud profuerit melius, quam qualis in hoc libro conspiciat, latissime patens rei, brevis tractatio. Nam hic quantum fieri potuit, cuius summa legitimum utilitas, ut omnis res ad Assem spectans, simplicissime tradatur, omnis uarijs authorum traditionibus, quæ imitantes ualde turbant. Quisquis igitur huiusmodi hoc huius libri elementa tenuerit firma ac fixa memoria huius ego iurare auserim, facile ei fore si magnos aggrediatur auctores, ut facillime se inde expediat, quantumuis uarijs traditionibus ea prescripta sint, ut Budæi et Agricolæ uolumina, relatione identidem facta, ad ea quæ hoc nostro uolumine recta ac simplicia habentur. Nisi enim hoc fiat, tanta tum nominum tum rerum turba ingentium quantumuis felix, facile obueit. Non uana opinione hoc recto, sed quæ rectum omnium magistra est, ex summa experientia. Nimirum ex duorum iam nominatorum libris, quorum alter nimis magnifice omnia preprodidit, digressiuis abditissimis rem pre se obsecram plurimq; inuolans, ac nimis sibi indulgens. Vtunq; tamen ea res se habet, Assis negotium hoc est, ipsa uendita, mensuras armaria, tria hæc, tardidit nobis exhibuit. Alter, nimis sedulitate, ut siliret reliquos de hac re scriptores superasse uideri quæ, omnia cumulus, quarumq; ipsam scripula reperit copiosi addunt, ac diligenter expenit. Deinde artemmoda male digressit, et quod pessimum est, temere iudicat, magis intus, ut magnos in hoc genere scriptores raptat, quam ut Lectori aliquid recte explint, ut patet in triditum uoluminibus ab eo scriptis, quæ cum prelegatis, nihil tamen recti modo dicere queas. Tandem in libro de restitutio: dis ponderibus ad Bessim Noricæ urbis, nos tanq; ad sacram antheram mittit, et ad mentarios Romanos, qui quales sint, probe fide nouimus. Ut nihil dicam de Talaris nummis, quos ipse uiales incepti uocat, cum deficient, ut minutissimum tritum granis singuli, exceptis Austriis Sigismundi et Maximiliani, et nunc: nouis LXX.

D. MICHAELI ISINGRINIO TYPOGRAPHO erudito, Glareanus S. D.

Quod liber hic noster de Asse, tam impense placuerit Generoso Baroni D. IOANNI GEORGIO Paungartner, magni iudicii viro, non sum tam ingratus, optime Isingrini, ut dissimulare aut velim, aut debeam, non paruam huius gloriæ partem ad te pertinere: quippe qui summa adhibita cura nostras formulas tuis typis tam accurate, tam eleganter expresseris, ut nullus pictor penicillo melius: ut merito quis tibi succinat senarium illum græcum versiculum: Μουσῶνται τις θεῶν, ἢ μὴ μὴ οὐται. Quod per ego nostram amicitiam te oro ac obsecro, secunda hac editione eandem curam adhibere digneris. Sit felix faustumq; quod parturis. Vale, ac nos ama.

Friburgi Brisgoæ anno M. D. LI.

GENERO SO AC AM

PLISSIMO DOMINO, D. IOANNI GEOR

GIO PAVNGARTNER A PAVNGARTEN, BARONI

in Hohenschwangen & Erbbach, Domino in Kürnberg & Kentzigen, in-

uictissimis Caes. CAROLO V. & FERDINANDO &c.

à consilijs, Glareanus S. P. D.

M. Vatte. As ad xpe tollit eum avitū nūmū.

Vm in mentem uenit, generose ac magnifice Do-
mine IOAN. GEORGI, quàm seuerè, quàmq̃ pro-
pèmodum minaciter Deus opt. max. q̃ de statera,
pondere, ac mensuris humano generi praeceperit,
mirari sanè necesse est, unde mortalibus hæc animi
cæcitas, hæc pertinacia, hic neglectus, ut millefi-
mus quisq̃ nec curam ullam eius rei habeat, nec quid doli ac frau-
dis ea ex re mortalium generi subinde nascatur, consideratum ue-
lit, cum tamē Hebræus ille legislator Moses, à Deo ipso edoctus,
Leuitici xix. cap. de quibusq̃ minimis etiā cauerit. Quippe post
multa probè præcepta, post staterā iustam, ac æqua pōdera, etiā
modij ac sextarij, siue, ut Hebræa habent, Ephī ac Hīn, mentionē
facit, nimirum illo aridis, hoc liquidis cautū uolens. Transeo alia
sacræ scripturæ loca, ut Deuteronomij xxv. caput, Micheæ vj. In
Prouerbiorum illo libello Solomon rex Israël paruulum docens,
quatuor ut minimū locis admonet, abominabilē rem facere eos
qui uariant pondera, uariant mensuras, stateram, sacculi lapides,
cum tamen (prò pudor) hodie multi mortales, qui Christiani &
esse & dici uelint, eo quæstu deceptorio uiuant. Sed querelæ nūc
satis est. Ego quidem cum uiderem multos eximios uiros hodie
id argumenti tractasse magnis uoluminibus, summa etiam adhi-
bita tum sermonis, tum rei cura, ex sexcentis autē lectoribus uix
tres inuentos, qui rem ipsam aut certò intellectam ab se dicerent,
aut lucidè alicui, cum *ἀποδείξω* opus est, cōmonstrare possent, cō-
tinere me non potui, quin, ut in alijs multis hæctenus elaborauī,
etiam huic rei pro uirili opem, quātulamcunq̃ possem, ferrem. Vt
quid enim æquè facilè est, quàm dicere (quod Cōmentatorū uul-
gus identidem in autorum enarratione inculcare solet) quadran-
tal capit octo cōgios, congius senos sextarios: sextarius dupon-
dius est, duodenos cōtinens cyathos: cyathus binas pondere ha-
bet uncias. Atqui id re ostendere, ac oculis subiicere, hoc opus,
hic labor est. Ridere soleo ante Budæi tempora magnos uiros, ut
de his ex professo docerēt accinctos, adeò ridiculos se doctis ho-
minibus exhibuisse, ui sit res commiseratione dignissima, quippe
de rebus præcipientes, de quibus ne iota quidē intelligerēt. Con-

Epistola

donandū quidem erratū, si uno saltē uerbo ignorantia fateri uoluis-
sent: sed adeò inuerecundè ac arroganter, uelut arrepta Aristar-
chi uirgula, de ea re præcepta scribere, in qua sis plus *ἢ ὅς τις*
λύγων, quis feret? Sic Christophorus Landinus, uir alioqui opti-
mus, in cōmentario super v. Aeneid. librū: sic Perottus in suo Cor-
nu: sic Philippus Beroaldus in Suetoniū: Angelus Politianus in
X. epist. libro: Georgius Valla in mole illa uoluminū de rebus fu-
giendis & expetēdis, lib. de Geometria primo sub finē, ubi tanta
turba est nominū, & mensurarū, & ponderū, & signorū, quorum
decimū quodq; ab ipso nō intellectū puto uerbū, imò ubi omnia
corrupta, ac pugnantia pleraq;. Idē accidit in adiectitijs illis scho-
lijs super multa Medicorū opera, hodie recens è græcis in latinū
sermonē uersa à magnis & eximijs uiris, sed adeò inter se contra-
ria, ut nemo se inde expediat. Idem in græcis scholijs super Nican-
dri Alexipharmaca accidit, ubi tantæ sunt mendæ, ut singularis
impudētia uideri queat, quempiam ea uulgari ausum. Omnia ea
& græca & latina cōtuli summa diligentia, & ingenti labore, sed
ex eis nihil mihi certi constare potuit: imò nisi multa adhibita cu-
ra, ipse mihi pondera multiplicia cōparassem, ac res rebus omni-
nis respondere coëgissem, planè mihi opera & impensa periisset.
Nemo tamen, ut uerū fatear, hac in re cōferendus est Budæo, gra-
uissimi styli, ac magni iudiciij uiro, qui, quæ semel in manum sum-
psit, solidè docet, tum, quæ nescit, ingenuè se nescire fatetur, secus
hercle quàm quidā alij omni ætate facere solent. Eum nos secuti
à longe, perpetuò nihilominus in ipsum cōiectis oculis, schema-
ta duntaxat adiiciētes, quibus ipsius liber caret. Ni enim typi ad-
sint, res ita impedita est diuisionū sylua, uocabulorū turba, deni-
que ingenti opinionū multiplicitate, ut Lector nō facilè, nisi mul-
to ad hoc desumpto tum tempore, tum labore, sese expediat: un-
de & multi absterriti, ac longam illam cōmentationem exosi, nec
nō molestis illis digressionibus, quibus animo suo indulgit, offen-
si, ipsum opus reliquerunt. Nec caruit Budæus eo nomine repre-
hensoribus, inter quos & D. Erasmus Rot. fuit præceptor noster,
quemadmodū ex Epistolarū farragine (ita enim uolumē illud in-
scripsit) luculenter patet. Sanè quantū ad me attinet, uellem equi-
dem ei operi abesse obscuriores illas, quas de aula, ac nescio qui-
bus Regulis scripsit, digressiones: uerū quas de entelechia, item
de rebus ad externos etiam spectantibus posuit, ferendas censeo:
nec enim impediunt Lectorē, & quosdam etiam recreant. Cū
sub annum natalis domini M. D. XX. Lutetiæ iuuenis habitare,
subinde

Nuncupatoria.

subinde inuisebam uirū domi suæ, ac nōnunq̃ scrupulos eius cōmentarijs iniiciebam: quod tantum abest ut ægrè ferret, ut etiam gratias ageret, ac honestè & exciperet, & dimitteret, tum me, tum cōmiliones meos nobiles adolescentes Heluetios, qui tum in stipendio Regis ibi erāt. Tanta fuit in eo uiro humanitas, ac magnificentia, non temerè in animo meo unquam oblitteranda. Ea sanè causa fuit, ut lubentius ipse opus legerem, ac laboris tædium ferrem, inuitatus tam p̃ijs eius uiri moribus. Ex eo enim urbis Parisiæ pedem habui, ac pondera: ille ansam dedit mihi cogitandi alia ad hanc rem pertinentia, ut hercle auderem & harum regionū usum, ac cōsuetudinē tentare. Aggressus igitur sum hocce paruū quidē mole, sed laboriosum omnino, si rem spectes, opus, ut uelut cōpendio ducerē Lectorē ad ingēs illud mare, unde diebus uitæ suæ haberet, quo honestè mentē oblectaret, quod piè secū cogitaret, deniq̃ eruditè innumera autorū loca examinaret. Nihil enim est quod æquè ad magnorū scriptorū obscurissimos locos explicandos deseruiat, atq̃ huiusmodi tractatio: quod planè uidere licet in Liuiο, Tacito, Suetonio, Plinio: adde, si libet, his sacras literas, Iurisperitorū scripta ac nodos, omniū postremò artiū lucubrationes, his difficultatib. laborantes. Dñj boni q̃ hodie cæcutimus in illis, ubi tamen nihil nos fugere arbitramur, fucos obijcientes tum auditori, tum Lectori. Quod ut clarū faciamus, duo perbreuia exempla Lectori ob oculos proponere placuit, ut facilius ex ijs de reliquis coniecturā facere queat, quantū fraudis fieri rebus possit, quātūmq̃ damni inde oriri. Cyathū nostra ætate, aut paucos etiā ante annos, multi credidere (& ipse à præceptorib. meis ita edoctus olim, in ea quoq̃ opinione fui) poculū uulgatum esse, quale hodie plerunq̃ in mensa singulis cōuiuijs præponi solet in his saltē regionib. At ea pocula frequenter liquorē cōtinent octo unciarū, cū cyathus duarū duntaxat unciarū sit capax, autore Hesychio. Qui igitur mulsum instituerit, quod ueteres docebant, quinis cōgijs ueteris uini, uno mellis, & salis cyatho, ac cyathum intelligat, ut dixi, octo unciarū, qui sit duarū duntaxat, nā ille bene falsum mulsum cōdiderit. Mille talia in medica arte exēpla dari poterūt, in quibus periculose erratur apud imperitos quosdam medicos, qđ olim Lutetiæ ex doctissimo illo uiro Vuilhelmo Copo Basiliēsi audisse memini. Dicā alterū exemplū. Nemo ante annos admodū paucos fuit, qui non crediderit, qđ Græcis Medimnum, id Romanis modiū: idq̃ ostēdi facillimū apud eos, qui græca multa nobis latina fecere, cū medimnus sex habeat modios

Epistola nuncupatoria.

Romanos, quemadmodū ex Ciceronis frumentaria in Verrem oratione egregiè Budæus ostendit. Cū igitur Hannibal tres modios annulorum ad Cannas Apuliæ uicum de cæsis Romanis legisse dicatur, quis crederet hoc uerisimile? etiam si unū fama prodiderit, ut inquit Liuius, præsertim cū pauci Romæ annuli ferendi ius haberent, & qui haberent, inopia parare nō possent, maxime angustis tum Romanorū rebus, urente rempub. Hannibale, necdū auro, ut posteriore seculo, quando Africa domita, Græciam ac Asiam spoliaffent, locupletes. Similia exempla sexcenta dari non esset difficile, sed nolo diutius Lectori esse molestus.

Porro post Budæum fuit & D. Erasmus sedulus eius negocij exhortator, antequam ipsum noscerem Budæum: quippe qui primus quinque de Asse Budæi libros illos, prælecta eius prima, non absque summis tum uiri, tum operis laudibus, præfatione, mihi ostendit. Friburgi autem Brisgoæ uenerandus ille uir, Iurisprudentiæ consultissimus, Cæsari Ferdinando optimo principi à consilio, D. Georgius Schmotzer, uisis aliquot instrumentis, quæ aurifabro ex ære fabricanda dederam, nō desijt eadem hortari, admonere, ac propemodum urgere, ut est ad publica studia promouenda ardentissimus. Postremò cū benignitas tua hanc urbem nuper inuiseret, ac inuitatū me de hac re inter prandendum, haud scio quo genio, differentem audisset, ut in conuiujs honestis fieri solet, ubi nō de cupedijs ac mensæ delicijs, sed de rebus utilibus ac honestati iunctis differitur: ibi hercle ingeniū tuum iudicio illo sano egregiè noscere cœpi. Neque enim aurum uel certius uel facilius Lydio lapide, quàm hominis ingeniū probo iudicio noscitur. Quippe ad probè iudicandum nō satis est, ingenio frui felici, qualia plurima ubique nascuntur, sed etiam erudito, & rerum experientia edocto præditū esse: quod hercle paucis datur. Nam multos hodie uideas optimo quidem ingenio, sed iudicio deprauato, ac plus quàm temerario. Id uerò unde esse cōncipere possumus, quàm quòd eruditio abest? quæ quidem non minus quàm uiuax ingeniū requiritur. Maacte igitur uirtute meritò dicaris, Magnifice D. Ioan. Georgi, quòd isti stemmati antiquissimo, familiæque honestissimæ, eruditionē cum ingenio cōiungere nō neglexisti. Sed desino nunc etiā tibi molestus esse præfatione nimis longa, quam ad rem (nisi fallor) apprimè pertinente. Benignitas tua nos amet, precamur: quam Deus opt. max. diutissimè nobis incolumem conseruare dignetur. Friburgi Brisgoæ, anno à IE SV Christi natali M. D. L. Nonis Ianuarijs.

Vide de Affi-
radine apu-
tis: de heri-
S. Hieronymus
Tib. eodem

HENRICHI LORITI

Glareani patricij Claronensis, de asse & partibus eius, liber.

Glareanus Lectori.

DE ASSE ET PARTIBVS EIVS. CAPVT PRIMVM.

M. Vnde. Ad ad. etc. etc. n. etc. etc. etc.

As, **P**ondo, & libra, idem, inquit Budæus libro primo. Omne autem corpus, & res alioqui innu-
meræ, in assem eiusque partes diuidi possunt. Est enim As duodenarius numerus, multis rebus, propter diuidendi commoditatem applicitus. Po-
tissimum uerò apud magnos autores, hisce, quas subijciemus, rebus adhibetur. Est as in libra, eiusque partibus: est in pede artificiali, ut uocant: est in cælo, maximè in zodiaco: porro ex hoc in anni mensibus: est in iuge-
ro: est in hæreditate, in usura, in pecunia, rarius etiam in frumento & ui-
no. Partes assis sunt, uncia, sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes, dodrans, dextans, & deunx.

Pondo si solum ponitur, idem quod libra, significat. Sin altero uocabulo ponderis adiungitur, ut quod. Graecis solum uel uncia, & pondus, uel asseris. At Latini uerba a Ponderis uel pondus, pondus a Romanis adiungitur, ut, ut significat ponderis libram, & tantum duodecimarius cum semis libra adinquitur, ut nomen sit duodecimarius.

Bus codicibus, **Γ** cum o paruo incluso, ad hunc modum **Γ**. At nostra ætate signum eius inuenimus s longiusculum in plano iacens, à sinistro in dextrum tractim extentum, cum singulis supernè ac infernè punctis, ad hunc modum **~**. Sextans, sexta pars assis, uncia uerò duæ. Eius signum erat S cum uirgula supernè sinistrorsum ducta, & fine notata, ad hanc formam **S**. Quadrans, quarta pars assis, uncia uerò tres: à quibus sanè & teruncius à Cicerone dictus est, à Plinio uerò libro trigessimotertio, capite tertio, triuncis. Eius signum erat quale sextantis, sed ad uentrem adiecta lineola, sursum ac dextrorsum protracta, cum nodulo extimo, hoc modo **S**. Triens tertia pars assis, uncia quatuor. Eius signum est quadrantis, sed altera litera S pro nodulo uirgulæ adiecta, hoc modo **SS**. Et hætenus appellatio est à toto asse, non à partibus. Si enim à partibus esset denominatio, triens nomen quadrantis, & contra quadrans trientis haberet denominationem, ut planè nunc uulgo habent.

plex est uncia, Ponderis et mensuralis. Ponderalis est libra duodecimæ pars. Triens loti. Mensuralis est ut quidam putant, sextans duodecimæ pars, nempe Gattus qui pondus hominis duas habet uncias: aut uelut putat, pallex quæ & statur. Vnde etiam dicitur, quorum duodecim constituant libram mensuralem, uas quatuordecim ryatham.

C Quincunx, quinque uncia, per x in fine, & non per s. Eius signum est trientis cum nodosa uirgula à uentre sequentis S, hoc modo **SS**. Semis uel semissis (utroque enim modo dicitur) dimidium assis, uncia sex. Signum eius nudum S. Septunx, septem uncia, per x, non per s in fine. Eius signum S, ut semissis, sed cum uirgula nodosa ab imo uentre dextrorsum ascendente, hoc modo **S**. Bes uel besis, octo un-

Certe lib. 5 de Fide. Interit enim magnitudo uas. Vnde Agrippa, et in duodecim. Graecis, triens, sextans, lib. 5 ad Atticum. Syro, toto anno, magis, nesci, etc. unum sumptus in Pauciora nullam fecit. Ergo Cincio et Plinio appellationem à partibus ferri, quod quilibet ferri, et est magis in intelligibilis.

INITIO huius Capiti primi dicitur longius multiplex totius huius de Asse libri materia, quæ sit præ totum librum pulcherrime ac plurimum ad memoriam conferent ordinem sequitur. Est autem prima huius de Asse respondendi materia, libra multiplex de qua rap. 8. Secunda huius libri materia, partes libere nempe uncia, sextans, septunx, quæ quælibet ad longum, nempe sit rapin quælibet. Tertia huius libri de Asse materia est Bes Romanus cum suis partibus rapin septis. Ex eo enim procedunt omnium uocabulorum Geometricorum in aëria sunt rapinantes de quibus uasis rapin septina ad longum, ar de trientis item uasis rapin septina. Quarta materia huius libri trientis huius est Zadian diuiso 2. duode: non signa cum uasis apudibus rap 9. appositio ex Iulio Firmio typo. Quinta materia est de iugro Romano, cum suis partibus ualde uitis ad agnoscendum auctores intelligendum. Rap. 10. Sexta materia est de hæreditate diuisa in Assem rap. 11. Septima materia est de usura uetus tractatus de qua rap. 12. Octaua ar ultima est de peritona maxime Romana qua de cap. 13. ut est apud Romanos scriptores, Plinium, Suetonium Tacitum Columellam Liliam ar reliquos nominamus. Vbi de ascriptione Romana materia, ad nra alia nominata Cap. 14. Item de Talento Cap. 15. Et de Analogia auri ad argentum duodecupla Cap. 16. Denique de aurea moneta, tum uetus, tum noua, rapit. 17. Ar de argentea uetus ar noua rapit ultimum.

A 4

Vide de Asse partibus in the-
saurum apud Tustinianum
lib. 1 de hæreditibus institutis
S. Hæreditas & in Pondo
Dicit eadem lib. 2. Secum

Ubi in fine huius libri significat ar in capitulo
Lecturi eodem modo Semis solum in capitulo uitis.

De asse & eius partibus

Budæus lib. de Asse. Quadrantem Geri
Tetartem Thracum dicunt. Trientem, Tetra-
gion: Bistem, Siquipov: Dextrantem Te-
tracov. Nostre lingua quadrantem tri-
entem. Trientem, tri-
gion. Bistem, Dextrantem, Geri dicitur.

Dcia, dictus quasi bis triens. Olim (ut inquit Varro libro quarto de Lin-
gua latina) Des, quasi dempto triente. Græcè ^{βιων δυνάμις} *Διμοιρία*. Signum eius septun-
cis, annexa litera S, ad hunc modum SS. ^{tribus ungijs} Dodrans, uncia nouem: di-
ctus quasi dempto quadrante. Eius signum besis est, cum uirgula nota-
ta à dextris annexa, hoc modo SS. ^{duobus ungijs} Dextans, uncia decem, dictus qua-
si dempto sextante. Eius signum tria simul connexa SSS. Deunx, un-
decim uncia, dictus quod desit illi uncia. Eius signum ut dextantis, cum
uirgula consueta ad uentrem ultimæ literæ S, ad hunc modum SSS.

Afsis autem signum erat ueru erectum, supernè nodatum, acumina-
tum infernè, transiecta S litera, ut gladij propemodum exhiberet formā,
sic, †. Sanè quàm uetusta sint hæc signa, haud equidem scire possum.
D. Erasmus Roterodamus Præceptor noster, in perantiqua olim charta
pergamena Basileæ nobis tradidit, unde hæc diligenter excipimus.

^{Quadrantibus, trientem et dimidium} Sescunx per x quoque in fine, & s ante c, unciam & uncia dimidium
E significat: quo significatu est & sescuncia. Eius signum est S cum uirgu-
la pro basi posita, dextrorsum protracta, ac fine nodata, item altera uirgu-
la è uentre, ut sæpius suprà indicauimus, cum extimo nodulo ducta, hoc
modo S. Ad quam rationē sesquiplum est, quod & sesquuplum dicitur,
pro ratione hemiolia, quæ latinè etiā sesquialtera apud Arithmeticos
nominatur, ut cum tria ad duo, sex ad quatuor, in genere superparticulari
comparamus. At sexcuplum per x ante c (quāquam quidam sextuplum
per xt scribunt) longè alia significatione dicitur, nempe sex ad unum, duo-
decim ad duo, in genere multiplici. Hæc ex Budæo. Afsipondium, id est,
unius afsis pondus: dupondius, duorum afsium: tressis, trium afsium:
quadrussis, quatuor afsium: octussis apud Horatium, nonussis, decussis,
uicessis, tricessis, octonūm, nouenūm, denūm, uicenūm ac tricenūm afsiū.
Centussis pro centenis afsibus, uel denis decussibus, quo maius gr̃is apud
antiquos uocabulum nullum fuit.

Vnde ita quatuor nomina. Sesquiplum
Sesquiplum Hemiolium, et Sesquialtrum
et eadem significatione.

Perfusa Salsæ. S. uersa ultimo Et tunc
Græcis uero nomen habet.

F

DE SESQUI.

CAP. II.

Sunt heri part, quod breuis syllaba unum
duntaxat habet in se, longa duo: Et dactylus
est, tri syllabum primum, cuius prima syllaba
sit longa, reliquæ duæ breues. Lambum di
syllabum primum breue, sequens longa. Pæan:
nam est pæan tri syllabum uia longa, reliquis
tribus breuibus. Hinc facit et Ciceronis uer-
ba, tri syllabum.

Translat. hoc Budæus in his libro de Asse.

Sesqui in appositione idem est quod tantundem & semis, græ-
cè ^{δισμολιον} *δισμολιον*. Cicero de perfecto Oratore: Pes qui adhibetur ad
numeros, partitur in tria. Vt necesse sit parte pedis aut æqua-
lem esse alteri parti, aut altero tanto maiorem, aut sesqui: ita fit
æqualis, dactylus: duplus, iambus: sesqui, pæan. Hæc Cicero. In compo-
sitione sesqui itidem dimidio maius significat: ut, sesquipies, id est, pes
& dimidium pedis. Ita sesquicubitus, id est, cubitus & dimidiatus: sesqui-
digitus, sesquijugerum, ad eandem formam: & sesquipedalia tigna apud
Cæsarem, quod tamen ad crassitudinem refertur, id est, unius pedis &
dimidiati. Sesquipedalia uerba ^{μεταφορικῶς} apud Horatium. Neque uerò
solum cum uocabulis numerorum ac mensurarum, sed etiam temporis
& modi & plurimis alijs, sesqui componitur. Temporis, ut, sesquihora,
sesquidies,

Apud Arithmeticos. Sesqui significat totum
ut sesquialtrum a. Trientem et alia pæces, tri-
entem dimidium. Sesquialtrum y. totum et heri-
pæces, alij in temporibus. Sesquialtrum ex multiplici
a. Sesquialtrum et superpartientem. Sesqui-
altrum significat, ut quatuordecim ad quatuor
decim et tria sesquialtra ratio. Vbi si ses-
quialtrum significat totum, quatuordecim ad quatuor
decim et tria sesquialtra, sed pæces trientem
tuum pæces in loqui.

Præterit amplexus et sesqui
pæces uerba.

A sesquidies, sesquimensis, sesquiannus. Modi, ut sesquiopera apud Columellam, sesquiopus apud Plautum, sesquiplaga apud Tacitum, cum uno ictu non omnino amputasset caput miles, altero dimidiato, hoc est, non ita forti, secuit. Et sesquiopus, si in opus conductus, ut octonos lapides in diem effodias, opus facis: at si duodecim, iam sesquiopus feceris. Græci (inquit Budæus) sesqui non habent, quomodo uno uocabulo significant: ideoque tria $\eta\mu\mu\nu\alpha\iota\alpha$, id est, tres semiminas, Demosthenes pro sesquimina dixit. Et Xenophon tria $\eta\mu\delta\alpha\rho\epsilon\alpha$, pro sesquistipendio: pendebatur enim militibus Daricus, qui erat nummus tetradrachmalis, id est, quatuor drachmas pendens, siue semunciam.

Plautus in raptis Afr. 3. Sena ultima. Inde ibi porci in lateribus lapideis. Ibi cum aliquoties lapides effodiant, nisi quatuordecim opus confeceris. Sente plaga normen indebit tibi.

PARTIVM ASSIS TYPVS.

Duode-narius.	Romana no-mina.	Veteres notæ.	Minutiæ uulgares.	Vulgatioꝝ nomi-num expositio.	Basilienfis moneta.
XII	As	†		Duodecim uncia	XII Helbling. Ein Basel Blappart.
XI	Deunx	SSS	$\frac{11}{12}$	Vndecim uncia	XI Helbling.
X	Dextans	SSS	$\frac{5}{6}$	Quinque sextantes	X Helbling. Zwen Anziger.
IX	Dodrans	SS	$\frac{3}{4}$	Tres quadrantes	IX Helbling. Schuylzer bat.
VIII	Bes	SS	$\frac{2}{3}$	Duo trientes	Ein Duppelsfierer.
VII	Septunx	S	$\frac{7}{12}$	Septem uncia	VII Helbling.
VI	Semis	S	$\frac{1}{2}$	Dimidiatus as	III Rappen.
V	Quincunx	SS	$\frac{5}{12}$	Quinqꝝ uncia	Ein Crüzzer.
IIII	Triens	SS	$\frac{1}{3}$	Quatuor uncia	Ein Fierer.
III	Quadrans	S	$\frac{1}{4}$	Tres uncia	III Helbling.
II	Sextans	S	$\frac{1}{6}$	Duæ uncia	Ein Rapp.
I	Vncia	~	$\frac{1}{12}$	Duodecima as-sis pars	Ein Helbling.
I	Sescuncia	℥		Vncia & eius dimidium.	

De asse & eius partibus

Prima alsie pars.

DE LIBRA.

CAP. III.

Celorum lingua in pondus significat huius
pondus tunc prima summan. libra autem in
Romana lingua et pondus et penuriam et li-
quorum mensuram. Ut libra asis libra mē-
surā, denarij sex drachmarum et ita
libra olei mēsurā quoniam nos mēsurā
tam uocamus.

Ac haftenus ita nobis descripta, generalia sunt ad omnē, quae
sub alsis rationē uenire possunt, materiā. Quando autē ad uaso-
rum inania, ad certā mensurā expedienda, duo potissimū requi-
runt, ipsum inquā pōdus, deinde ipse pes, cum ipsius partibus,
uelut radix quaedam indagandi negotij huius, primū de libra ac eius parti-
bus, deinde & de pede Romano dicendū nobis: quibus absolutis, omniū
uasorū, quae maximē apud clāssicos scriptores sunt in usu, inania siue capa-
citātē expediemus. ^{Ponderalis} Libra igitur est triplex: prima publica senū denū

^{Zygo-statica} Zygo-statica libra est, quae a zygo-staticis publicis sa-
lutaribus sunt aut zygo-staticis libris pōdus
mensurā qui ponderibus pōdus appellatur, in
Budaus in secundis supra Pandetis Armo-
nibus. Libra igitur zygo-statica habet duas
maximas offensionum uariationes, nam ipsa sit
seu denarij. Libra autem Romana habet
seu minimam, quae est duodecimū uariationē.
Etenim laudat pōdus habet 2 maxime. Etenim
Romani pōdus antequam maxime. Etenim
maxime 8. Vnde 16. loth.

unciarū, quae grācē zygo-statica dicitur. Franci regiā uocant, qua negocia-
tores, pigmentarij, aromatarij, & omnino omnes qui appensas merces
uenditāt, utuntur. Altera Romana duodenū unciarū, qua olim Romani usi,
& autores omnes de ea passim loquuntur: incidit enim in rationē alsis, ob
duodecim in ea uncias: unde aptissima est eius per uncias diuisio, de qua
postea loquemur. Tertia est Marca uulgo nominata, octonū unciarū, di-
midiū publicae librae: ea monetarij, aurifices & ualcularij utuntur. Appella-
tur & octonaria, & numularia, siue selibra publica. Porro est & grāca Mi-
na centenū drachmarū, cui Romani in ratione numaria suam aequarūt li-
bram, addita semuncia quaternū drachmarū, propterea quod denarius

Denarius Romanus et Drachma
idem.

Romanus & drachma Grāca idem habent pondus, dicente Plinio lib. xxi.
cap. ult. Drachma Attica (ferē enim Attica obseruatione medici utuntur)
denarij argentei habet pōdus. Atq; id ita esse, ex collatione sermonis Grā-
corum ac Latinorū autorū eandem rem describentiū, facile colligi potest:
ut si quis Liuiū cum Appiano aut Plutarcho cōparet. Præterea priscorū
numismatū examinatione, quod uolumus, idem Budaus inuenit, in no-
strae quoq; ætatis libra drachmā, siue octauā unciae partē, eandem esse cum
Attica drachma, ac cum denario Romano. Itaq; Romana libra cum duode-
nas habeat uncias, uncia uerō octonas drachmas, octo drachmę duodecies

Multa sunt apud Alexandriæ reum esset
historias exte. Nam qua Diodesius alij Ar-
nos per drachmas numismatū in p. Cuius
per denarios.

ductae faciūt drachmas xcvi. quae exactae Romanae librae ratio est. Verū
ut cum grāca mina, in pecuniaria saltē ratione, cōueniret, Romani semun-
ciam, ut dictū est, ei adiecere, hoc est, quatuor drachmas (habet enim uncia
octo drachmas) atq; hoc pacto etiam Romana libra, sed duntaxat quantū
ad rationē nummariā attinebat, facta est centenaria. Vnum hoc lectorem
admonitū uelim, ne magnopere moueatur, cum librarū minarumq; apud
autores tot ac differentes audit species: nihil hoc impedit ueram huius cō-
mentationis theoriam: quod enim hīc tractamus negotium, non tam in li-
brae partitione, quā in unciae firmitate, ac inuictō robore consistit. quae
quidē uncia, quanquā & ipsa in hisce nostris regionibus uitiata est aliqua
differentia, non tamen tanta, ut non sit uestigium ad inquirendam uerita-
tem. Hesy chius non malus autor, quanquā temporū iniquitate multis in
locis mutilus, cyathum binis uncijis nobis scripto prodidit. Duodeni autē
cyathi sextarium implent. Sextarius igitur dupondius, id est, duarū libra-
rum Romanarū. Hic murus aheneus esto. Hac hercle basi posita, hac iacta
sub.

Confutatio

Vrina firmata & pōdus, per iton & uariā
librae dua uncia ponderale uenit in hoc
uarias uariationes, hoc est, trias quadrate pol-
lins. Ut sit seliqua ratio in his, qd in Pari-
sino pōd. ac Paruim pōdus habet Tertia
mis p. Romanis dicitur, non in p. Non obstat
in sana har disputatione, quam Gorgius Agri-
cola habet lib. i. p. 25 contra Budaum ac Ali-
rialum. ubi rōnes hunc Hesy chius locū tra-
ctat. et fol. 69. uresu ultiar fol. 70 uresu
t. uresu in epist. ac ois huiusmodi sta-
pudatū arguens, quasi ipse seliqua sapiat.

A substructione, firmiter edificabimus quicquid superstruxerimus: quemadmodum & ante nos Vuilhelmus Budæus optimus ille iuxta atq; doctissimus uir fecit per Parisina pondera, quæ regia sunt, & ueritati proxima, uulgo Troiana pro Romana uocata, quæ cum radice pedis ad amussim omnium uasorum inania magno naturæ miraculo expediunt. Vt haud immeritò mirer, cur nuper post eruditissimam illam Budæi cōmentationē, quidam non obscurus homo, etiā ipsa professione nobilis, ex eadem regione (ut puto) natus, certè Lutetiæ degens, ipsi Francisco regi, qui Budæum euexit, familiaris, eodem hoc suscepto negotio, ponderum ratione temerè abiecta, ad meras nugas sese cōuerterit, ac ex absolutissima re fecerit nobis obscurissimam, maximè ubi uasorum capacitatem tractat: relicto pede Parisino, Romano, si dijs placet, arrepto, omnia, ut uno uerbo dicam, ita cōfudit, ut ipse sese non explicet, causatus ponderum inæqualitatem, quasi non & de pede eodem modo cōqueri liceat. Sed nolo pluribus. Nos itaq; Parisiensia pondera sequemur, à qua ratione Rhenana pondera apud aurifices plus uicis in quarta ^{zono uicima septima} deficiunt parte: nempe in uncia, plus scrupulo: in marca, plus duella: in libra zygotatica, plus binis duellis, ^{et quibus libris} aut uncia besse. Vnde & hodie in his regionibus duplicia pondera, Troiana pro Romana, quæ nos ^{et scrupulo} yviora iudicamus, & Rhenana, quæ leuiora facta, non satis decorè, ut mihi quidem uidetur.

Robertus Cenalis Episcopus Abtin:
ensis. Theologus Parisiensis.

Galli nouem montes in unam ^{sup}supplantant
qui sint sexagenis quatuordecim granis. Germani
nouem autem Rhemifis in unam auti sup-
plantant qui sint sexagensorum singuletri granis
vnum ^{sup}duo viginti septem granorum in sin-
guis sentis.

Secunda Afsis materia:

DE VNCIÆ PARTIBVS. CAP. IIIL.

A large, ornate initial letter 'V' in a Gothic script. The letter is filled with a detailed illustration of a fisherman in a boat, casting a net to catch a large fish. The scene is set on a body of water with stylized waves. The entire illustration is enclosed within a square border.

Ncia, duodecima libræ Romanæ pars, ab unitate dicta, primū
diuiditur in duas semuncias, hoc est, in duas æquas partes. Se-
muncie signum uetustum est lineola, à pede S literæ infernè
dextrorsum tracta cum extimo nodulo, ad hunc modum **S**.
oc tempore **L** od uocat, & ferè in minutoribus libræ dimensio-
ur. Secūdo uncia secatur in tres æquas partes, quæ Duellæ no-
nt à duabus sextulis. Eius signum duo semicirculi **UU** uelut bi-

Semunia est uetus motu inuicem omnium
minorum passionum ac perdetur. Ereg hic
legenda innotuit. Nam etiam uetus aut
ac regni inuicem notum: Quam uetus iustitiae
dignae. Solent enim omnia per hanc inuicem
uere vel cor. uos gibus. Multa eius fut
mentina sibi. Tria deorum. Dupendi
Regia nux, ius Boi iuxor capis, Gremi
maena. Sidus dicitur Semunia omi cor.

Cna cornua, ad formā accentus brevis syllabæ. Est autē duella uncia triens. ^{Et illud quod nomen non est admodum frequens}
 Tercio uncia partiū in quatuor æquas partes, quæ Sicilique nomen acci- ^{in duas æquas partes}
 piunt, qui ita dictus uidetur, quod semunciam fecit: cuius lignum est **Q**
 in sinistrum latus uersa cauda, hoc modo **Q**. Et quemadmodū duella un- ^{sem hella loor}
 ciæ triens est, ita sicilique uncia quadrans est, semuncia uerò semis: quo ^{semis pars}
 pondere sunt Eduardæi Anglici, qui hodie Nobiles Rosati, didrachmi, ^{semis pars}
 et sicilique nomen non est admodum frequens.

Dulla nomen vacuum est apud ustrives
Circo pro Cerima, aut duas sextulas
pro Dulla. — —

Quarto uncia in sex diuidit æquas partes, quibus Sextula nomen. ^{regula.} Cicero pro Cecinna: Testamēto facto mulier moritur, facit hæc hæredem ex deunce & semuncia Cecinnam, ex duabus sextulis M. Fulcinium, libertū ^{duela.} superioris uiri, Ebutio sextulam alpergit. Hæc Cicero. Quibus uerbis hæreditatem (inquit Budæus) Cicero in deuncem, semūciam, & tres sextulas diuisit: ex quo liquet, sextulam tertiam esse partem semūciæ, & uncia sextam. Duas sextulas dixit pro tertia parte uncia, cū tamē aliud uocabulum latinum haberet, duellam scilicet: nam duæ sextulæ duellam faciunt, unde & nomen, ut diximus, duellæ est, Sextulæ signū est duellæ dimidiū, ^{reg. ovi.}

Si hereditas hoc fuisset duodecim milia?
transierim, Cicerona habuisset undecim milia
milia et quingentes roenales, cuius sexuina
fuit res feruialis. Ibi Fulinius accepit duas
leuadas, Ebutius unam. — — — — —

De asse & eius partibus

Drachma. Hic rursus uelut in munda-
nam in hac uerba sic scripuitur in munda-
Sextuaria quarta pars: uelut in quinaria quarta
Ad hanc rursus dicitur Rhodensis aucti: rursus
quanti erroris dicitur, alij plus alij minus.

D unum cornu siue nota accentus breuis syllabæ, hemicyclium inferius, ad
hunc modum ψ . Quinto diuidit uncia in octo partes æquas: drachma his
nomen: signum eius χ græcum, ueru desuper confossum, hoc modo χ .
Quidam denarij notulam transuerse confossum ita pingunt χ , ut sit pro-
pæmodum stellæ forma, quo modo in multis uetustis codicibus pernota-
tam reperisse se affirmat Leonardus à Portis. Hæc est, hæc inquam drach-
ma est, quæ omnem uersat rem nummariam: quippe denarij argentei drach-
mæ pondus, ut dictum est, habebat. Sunt & didrachmi aurei Romani ue-
teres. Nostra uero ætate aurei (Ducatos uocant & Coronatos) debebat es-
se drachmæ pondere, sed ab illo mirè deficiunt: nam cum drachma habeat
septuaginta duo grana, Hungarici quinis frequenter grans leuiiores repe-
riuntur: Italici, ut Florentini, ac Mediolanenses, septenis: Veneti senis,
quamuis Leonardus siliqua duntaxat, hoc est, quaternis grans leuiiores
drachma esse contendat. Regalis antiquus Francicus duobus à drachmæ
pondere deficit grans. Hispanici item sex, ut Veneti: Francici autè Coro-
nati solati octonis leuiiores sunt grans. Veneti & Pontificij, item Siculi co-
ronati, denis. Rhenenses uero undecim. Drachma igitur est octaua uncia
pars, semuncia quarta, quam ineptè hodie uulgi Quintulam uocat, cum
sit potius quartula: Argentarij grossum nominant. Sed scilicet ita suspen-
dendus naso est uulgi, ut impostori mysteria nemo intelligat. Sexto
uncia diuiditur in partes XII, uelut as in duodecim uncias, & semisextu-
la dicitur. Eius signum, ut sextulæ, sed ueru deorsum perfossum, quemad-
modum drachma, ad hunc modum ψ . Donatus in primam Phormio-
nis scenam, putat à Cicerone libellam dictam, in Verrem actione tertia:
Ecquis Volcatio, si sua sponte uenisset, unam libellam dedisset. Budæus li-
bro primo de Asse, libellam pro asse aereo exponit, quamuis ipsam argen-
team fuisse existimet. Septimo in partes XVIII. Tremis uocatur, in usu
non admodum frequenti. Eius signum H. Octauo in partes XXIII.
Scrupulum uocant siue gramma, quod Græcorum tot sint literæ. Qui-
dam, ut $\chi\rho\mu\alpha$ exprimant, scriptulum primum uocatum putant, postea
scripulum, abiecto t. Columella genere neutro usurpat. Prima syllaba ua-
riè per u & y, apud meliores autores semper producta reperitur. Argen-
tarij hodie denarium uocant, & XXXIII grana continere aiunt. Drachma
certè terna habet scrupula: ter octo uigintiquatuor efficiunt. Eius signum
duo SS cum transuersa linea, sic $\overline{SS}$. Nono in XLVIII partes.
Obolus dicitur græcè: Columella semiscripulū uocat: est enim scrupuli
dimidium: drachma igitur sex habet obolos. Eius signum est ueru iacens,
singulis infernè superneque punctis, hoc modo ω . Decimo diuiditur un-
cia in partes septuaginta duas, bis siliquam uocant, quod sit siliquæ, de qua
mox, dupla. Eius signum duo NN colligata inuicem, cum hypodastoles
sub extremis pedibus signo, ad hunc modum $\overline{NN}$. Ea non est in usu apud
autores, quod equidem sciam. Undecimo in partes XCVI. Cerates
siue Ceraces quidam uocant, alij semiobolum, quippe dimidium oboli, de
quo

Donat uerba ita habet: Asse libra erat: rursus
pauca uerba. Rursus uerba duodecimæ pars
obola dicitur. Hæc ita. Sed uidebitur Cap. XII
maius libri.

Scrupulum. Hæc pars diligenter notanda
est. in omni uerbo diuisio rursus frequenter obue-
nit: ut ut scripulum & uerba est uerba: & duo:
derima pars. In scrupulum est semina uer-
ba: & pars duodecimæ.

NOTA HOC

Præ

Duodecimo in partes CXLIII. Siliquas nominât, de quibus Plin. lib.

Vulgus vocat. Sant Johans bract. Invenitur apud
pharmaspolas. ist. bructus, lentis in modum,
sed trius pendet quatuor grana herdi.

GRAMM. Hic ē taceo omnium divisionū mra.
vale. Et m̄ tribus maximē addidit. Semun:
na quā habet grama 280. Drachma quā habet gra-
ma 70. Srupulo quod habet grama 24. Hic qua-
habet Semuncia Drachma scrupulo, et gramo, oīe
versantur apud mentarios et similes.

*Quatuor hic eduntur quodlibet. Primum
est spiritumula. Secundo quaternarij numeri
primo plurime. Tercio duae appellationes
partium affis, una totius, altera partium unius.
Quarto, quomodo utriusque partis studij subi-
quantur per quatuordecim quadra.*

qua Appellationes partium
Avis.

*Nota. quatuor prima partes Afis a toto hi
appellationem. Reliquæ deinde omnes à parti
bus, quoniam Sinis, Anterior, ac Dextera obliquæ
adde possunt. In eueniunt diffinitio appella
tione. Quædæ uoxibus non possit diuidi in
singulis partibus nisi in totius partium frangit
itur ut in septem partes, et in sequentibus :
admodum. Octaua enim pars duodenarij :
intra est. Bis, sed sequentia. Nonna autem, undecim
intra pte.*

De asse & eius partibus

D tuor ac sex totius partes, siue uncia. Et in his quidem, ut maior est nomi-
nis appellatio, ita res est minor. Sextans enim appellatione nominis maior
quadrante est, at re ipsa quadrans sextante est maior sesquiplo, ut qui tres
habeat uncias, cum sextans duas duntaxat. Tria autem ad duo, sesquipla
est ratio, Græcis hemiola. Ita quadrans maior quidem triente est ipsa no-
minis appellatione, re ipsa uero Epitrito minor, cum triens quatuor conti-
neat uncias, quadrans tres duntaxat: quatuor uero ad tria, proportio est
sesquitercia, quæ Græcis Epitrite. Alteræ appellationes sunt à numero
partium totius, non ab ipso toto: ut quincunx, quinque uncia, non quin-
ta assis pars, quippe qui ipso nominis sono quinque uncias innuit. Ita se-
ptunx, septem uncia, non septima assis pars: ita bes, octo uncia, dodrans,
nouem, ac deinceps, dicti intelliguntur. Percepta igitur ac probè intel-
lecta hac appellationum differentia, multos errores euitabimus, quos sup-
putando quis incidere facile possit, quod ipsi in nobis, ac in alijs sæpe ex-
pertis sumus. Et hæc quidem in assis diuisione difficultas appellationum.
Verum non idem in uncia partibus accidit, ubi perpetuò appellatio est,
aut apertè à toto, ut sextula, semisextula: aut per se sunt nomina posita, quæ
tamen ipsa à toto dicunt, ut drachma, scrupulum, obolus, siliqua. Est enim
drachma octaua uncia pars, non autem quæ contineat octo uncia partes:
scrupulum uicesima quarta uncia pars, non autem quæ contineat XXIII
uncia partes. Hæc de appellationibus hætenus. Atqui has iam dictas
uncia partes oculis subicere non melius poteris, quàm per quadratorum
quadra, ut sicilicquum per IIII, in uno quadro, quadra, quando lateribus
singulis quadri, in medio per singula puncta diuisis, ac ab eis punctis in
transuersum lineis singulis ductis, quæ ad angulos rectos se interfecent,
ad hunc modum $\square$: hic enim in uno quadro quaterna efficies quadra.
Huiusmodi sectio per unicam lineam, sed bis ductam, accipit multiplica-
tionem numeri binarij. Bis duo fiunt quatuor. Sin idem quadrum binis in
lateribus punctis, binis item lineis sic bis ductis secetur, ad hunc modum $\square$
sectio hæc multiplicationem ternarij accipiet. Ter tria fiunt nouem. Porro
si ternas lineas in quadro sic transuersas duxeris ad huncce modum $\square$,
sectio hæc multiplicationem quaternarij habebit. Quater quatuor fiunt
XVI. Denique si quaternæ lineæ in quadro sic transuersæ ducantur, eueniet
multiplicatio quinarij. Quinquies quinq; fiunt XXV. Ita καὶ ὁδοιμαῖς, quiuis
numerus per aduerbium suum multiplicatus, dabit quadrum suæ multi-
plicationis omnibus partibus internis uerè quadratis, perpetuò numeris
multiplicationis unitate excedentibus lineas in quadro ductas. In sicilicquum
enim quadrato una linea bis ducta, intus quatuor efficiet quadrata, sed nu-
merus multiplicationis est binarius. Bis duo sunt quatuor. In proximo
inde quadrato duabus lineis bis ductis, fiunt nouem in uno quadro qua-
dra: ubi multiplicationis numerus est ternarius. Rursus in quadrato se-
quente, cum tres lineæ secant quadratum, quaternarius tamen multipli-
cationis eius est numerus, Ita deinceps perpetuò multiplicationis nume-
rus

*Sesquialtera proportio est, quando maior nu-
merus continet minorem semel, & eius altera
partem: id est, ut sex ad duo, sex ad 4.*

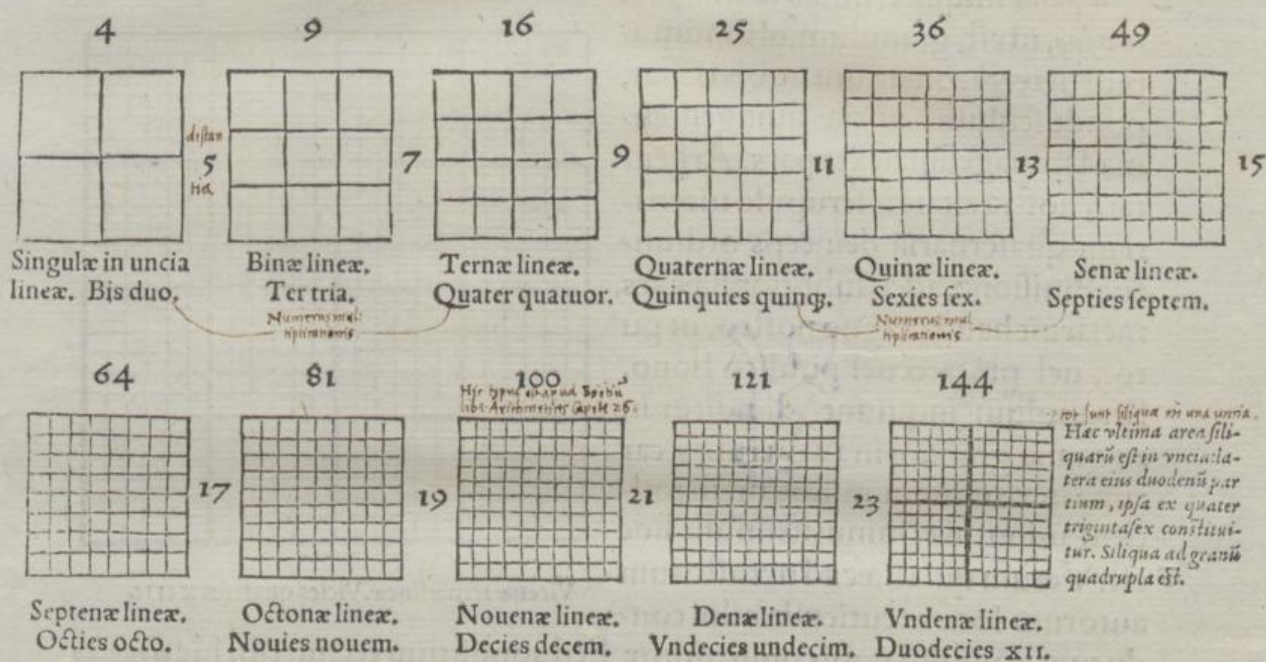
*Sesquitercia proportio est, quando maior numerus
continet minorem partem semel, & eius tertiam
partem, ut sex ad 4, sex ad 3, sex ad 2.*

*Appellationes in uncia partibus
simples sunt à toto.*

Generalis Regula

*Hor est, si singula lineæ ad angulos rectos re-
ctæ ductæ fuerint, quæ in lateribus diuisio-
nibus, multiplicationis sunt binarij: sex binæ
lineæ, præ ternarium: sex ternæ, præ quaternum:
quæ sunt: sex quaternæ, præ quinarium.*

A rus unitate excedit lineas, quadrum ad angulos rectos secantes. Huius theoriæ undecim quadrata oculis subiiciemus, ex quibus reliqua facile expedientur. Vbi id etiam mirum est, differentiam inter ea quadrata proximis quibusque imparibus numeris constare, à quinario ccepto principio. Primum nanque quadratum, quod est pro sicilique ratione, quatuor intra se habet quadrata. At post ipsum proximum, ^{quadratum} IX, differentia inter ea quinq; ^{prima duo}. Ita inter secundum ac tertium quadrata differentia VII. Inter tertium ac quartum differentia IX. Atque ita in postera, imparibus numeris proximis. Sed nunc ipsa quadrata X I ponere placuit, cum summa ex multiplicatione producta aduerbū & numeri eius, ac interposita differentia, donec ad 144. partes perueniamus, qui est siliquarum in uncia una, quæ quaterna habent grana, numerus. At granorū omnium in una uncia quadrum postremò adijciemus.

C Hæc cum in infinitum deduci queant, in nostro tamen negocio ter duntaxat incidunt, nempe in sicilique, siliqua, & sitario siue grano. Sed ad hoc introducta nobis sunt, ut Lector assuescat uncia partes quadris adaptare, idq; ad confirmandam tot ac tantarum rerum memoriam. Cæterum quadratam quancq; aream in duas, tres, quatuor secare partes, ac etiam plures ad scrupulum usq; quæ est uicesima quarta uncia pars, haud sanè difficile fuerit, etiamsi latera inæquales habeant diuisiones, maximè semuncia, duellæ, drachmæ, &c. At in oboli ac sequentium arearum habenda diuisionis ratio est: de quibus breuiter dicendum, ut Lector ipse sibi ex nuda descriptione eas fingere queat. Oboli igitur area in oppositis lateribus alteris senas, in alteris octonas habet partes, quæ inuicem ductæ, 48 efficiunt: tot enim oboli sunt in uncia. In bisiliqua, altera latera partes ha-

De asse & partibus eius

D 48. oboli in uncia.

72. bisfiliquæ.

Ceraces 96.

Chalci 192.

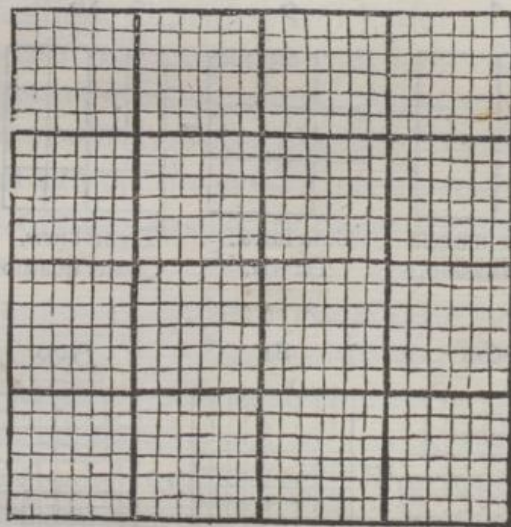

Hæc figuræ sunt.

bent octonas, altera nouenas, quæ inuicem ductæ faciunt 72. Tot enim sunt bisfiliquæ in uncia. Ceracis area in alteris lateribus item octonas, in alteris duodenas, 96 in uncia. Chalci area duodenis ac denis senis partibus ducitur, quæ efficient 192 chalcos in una uncia, si filiquam epitritam ad chalcum constituemus, ut typis hîc apparet. Inter chalcum ac ceracem filiqua est, cuius paulò antè typus inter superiores sex erat ultimus.

E *Κόρητιον* filiqua est: quarta eius pars *στραγιον*, id est, granulum, ultimum apud ueteres, quantum nobis cōstat, pondusculum, uncia quingentesima septuagesimafexta pars. Argentarij nostra ætate à scrupulo uicenariam quaternariâ deinceps ordiuntur diuisionē, adeò subtilior hæc ars inclaruit haud magno nostro, ut puto, uel priuato uel publico bono. ^{minima quarta pars unius} Scrupulum (inquiunt) diuiditur in 24 grana, granum in 24 carrubas, carruba in 24 minuta, minutum in totidem minutula: minutissimum hoc

576

F est. Verùm quia hæc ad uetustorum autorum loca excutienda nihil con-

Vicenæ ternæ lineæ. Vicies quater $\times \times \text{iiii}$.

ducunt, consultò nobis omittuntur. Sed appositum eccum tibi hîc *στραγιον* typum, ultimū omnium: cuius latera uicenuū quaternū sunt partium, quibus in se ductis, producentur grana 576. Verùm nunc tempus est, ut quæ hactenus diximus omnia, in unum typum cōiiciamus, ubi tum Marcæ, tum libræ & Romanæ & zygo staticæ partes, hoc est, uncia cum partibus, uelut uno aspectu conspici queant.

Vincæ partium cum ignis
enumeratio. *Vincæ divini* *significatio habet*
ut in ead. ubi dicitur *Item* *Et*
semine, cum lod. *Vincæ dividitum.* *significatio habet*
ut in ead. ubi dicitur *Item* *Et* *semine, cum lod.*

enumeratio. *Veneris divitiarum (quantitatem habet)*
Thuc. 15. Cad. 16. veteris Romae Ep-
ist. 10. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 82

Septuagesima sexta. 576

partibus & signis.

Hæretici prædicant diuine gratiæ
 in solis et Salutaris in Chælo
 non habebat. Quæritur hæc
 Agrippæ scriptis ordinem
 diuinitus p. 24. g. 2. et p. 25. g. 1.
 unde p. 24. Cor. 1. 1. et p. 25. g. 1.
 testatur. Et inquit. Et inquit. Et inquit.
 ad uerum. ad uerum. ad uerum.
 uolunt. uolunt. uolunt.

28605

288	192	144	96	72	48	32	24	12	8	6	4	3	1
Seminar.	Dalla.	single	Stetla	Avantura	Similipala	Territ	Stetla	Stetla	Stetla	Stetla	Stetla	Stetla	Stetla
S	W	g	v	K	W	H	S	i	M	N	N	Qu	Q

Gebruik en kwaliteit

De asse & eius partibus

DE PARTIVM VNCIAE INVICEM
proportione. CAP. V.

Idebimur autē fortasse nō inutile operæ precium facere, si, quæ
omniū unciaē partiū inter se sit ratio, percenseamus: sic enim fa-
cilis memoria cōmendauerimus, fluxa alioqui & minuta, nisi
cōmuni animi cōceptu firmentur. Vncia igitur ad omnes suas
partes eam habet proportionē, quam diuisionis numerus indicat. Id ut cla-
rius intelligatur, latius explicandū est. Vncia sanē ad semunciam dupla est:
diuidit enim uncia in duas semuncias. Eadem uncia ad duellam tripla est,
quippe quæ in tres duellas secatur. Ita ad siciliquū quadrupla, ad sextulam
sextupla, ad drachmam octupla, ad semisextulam duodecupla siue libralis,
ad tremissem sesquibralis, & in reliquis sequentibus eodem modo. Sed li-
bet singulariū unciaē partium rationē inquirere, & primū ad suam cuiusq;
proximā. Semuncia igitur ad duellam est sesquipla siue sesquialtera: conti-
net enim semuncia duellam semel, & alterā item eius partē, nempe eius di-
midiū. Duella ad siciliquū sesquitercia, quam Græci Epitriten nominant.
Cōtinet enim duella siciliquū semel, ac tertiā in super eius partē. Siciliquus
ad sextulā rursus sesquiplus: sextula ad drachmā, sesquitercia: drachma ad
semisextulā, sesquialtera: ita & semisextula ad tremissem. At tremis ad scru-
pulum sesquitercius: scrupulū ad obolum, duplum: obolus ad bisfiliquā,
sesquiplus: bisfiliqua ad semiobolū siue ceracem, sesquitercia: semiobolus
ad filiquā, sesquialter: filiqua ad chalcū, sesquitercia: chalcus ad granum, tri-
plus. Porro earundem partiū proportionē ad tertiā quancūq; ita habent:
Semuncia ad filiquū, duellæ ad sextulam, siciliqui ad drachmā, sextulæ ad
semisextulam, semisextulæ ad scrupulū, oboli ad semiobolū, bisfiliquæ ad
filiquam, semioboli ad chalcum, ubiq; ratio dupla. At drachmæ ad tremis-
sem dupla sesquiquarta: continet enim drachma bis tremissem & quartam
eius partē. Tremissis uerō ad obolum ratio dupla superbipartiens tertias:
cōtinet enim tremis obolum bis, & eius præterea bessem, duas tertias uul-
gus uocat. Deniq; scrupuli ad bisfiliquam tripla, filiquæ ad granum qua-
drupla. Sed hæc hæcenus. Nostra ætate monetarij, aurifices, nummula-
rijq; doctiores libram suam à semuncia auspiciantur, cuius numerus est gra-
norum 288. Sed in medijs diuisionibus cum hac nō conueniūt. Nam mul-
tiplex genus, ut duplum, triplum, quadruplū, obseruant, omittis superpar-
ticularis generis speciebus, hemiolia ac epitrita, quæ usu longo ex duplici-
bus coniectant. Sed & huius rei hic est typus.

Multiplex genus est, quando maior num-
rus continet minorem aliquoties pps. Si hic est -
duplus, 6 tr. est triplus &c. Superparticularis
aut. cum maior numbus continet minorem semel
& infra eius aliquam partem. Si dimidiam est
sesquiplus uel sesquialter. Si tertiam, sesquitercius.

Quota quæq; uncia pars.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6}$	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{12}$	$\frac{1}{18}$	$\frac{1}{24}$	$\frac{1}{48}$	$\frac{1}{72}$	$\frac{1}{96}$	$\frac{1}{144}$	$\frac{1}{192}$	$\frac{1}{288}$
Quot grana in sin- gulis.	288	192	144	96	72	48	32	24	12	8	6	4	3	1
Partium uncia uetu- sta signa.	S	uu	9	v	⋈	ψ	H	SS	↯	⌢	⌣	⌤	⌥	⌦
Proximorum tertio- rumq; proportionē	Sesquipla	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter	Sesquialter

Ut typus hic melius intelligatur, notandum, à Sextuaria ita implendum: Semuncia est uncia dimidiam, & continet grana
ducenta octoginta octo: Duella est uncia tertia pars, & continet grana 192. Siciliquus est uncia quarta pars, & continet grana
144. Semisextula est uncia sexta pars, & continet grana 96. Tremis est uncia octava pars, & continet grana 72. Scrupulum est uncia
duodecima pars, & continet grana 48. Obolus est uncia octava pars, & continet grana 32. Bisfiliqua est uncia nondecima pars, & continet
grana 24. Filiqua est uncia duodecima pars, & continet grana 12. Chalcus est uncia octava pars, & continet grana 8. Granum est
uncia vigesima octa pars, & continet grana 1.

A DE PEDE ROMANO AC EIVS PARTIBVS.
CAPVT VI.

Quæ res breuiter doceri uult, in ea si Lectorem per longas ambages trahas, ac uelut suspensum detineas, odiosum id sanè ac intolerabile. Quod multi tamen adeò non cauerunt, ut studiose hoc quæsisse uideri queant. Quod uitium ut ipsi effugeremus, omissis nugis de uario uocum significatu in pedis diuisione obuenientium, simplicissimam eius partitionem Lectori sub oculos ponendam existimauimus, ut ex ea primùm rem ipsam sine errore probè intelligat: deinde, confirmata iam ac uelut roborata intelligentia, tutò autorum uarias opiniones uersare animo, imò per se ipse, quæ alia atque alia subinde uel reperiat uel inueniat, iudicare, dispicere ac discutere queat. Quod quidem facile factu fuerit, si quidem bene prima iecerit fundamenta. Notandum igitur primam pedis mensuram fuisse senum denum digitorum, hoc est, quatuor manuum transuersarum quaternum digitorum. Manus una transuersa uocatur palmus minor, græcè *πυλαύς*, qui est pedis quadrans, quaternis digitis. Porro tres reliquæ transuersæ manus, latine dodrans, græcè *σπυλαύς*, duodenis digitis. Hanc mensuram nostra ætate Geometræ, & ipse adeò Budæus annotationibus in Pandectas, haud scio quo autore, palmum maiorem uocant, commoda sanè ac apta ad minorem palmum comparatione, ut sit triplus ad minorem, extenta manus siue expansa, pollice & minimo digito. Hisce duobus palmis uulgi hodie utitur in metiendis calceis, nempe manu extenta pro maiore palmo, qui est trium transuersarum manuum, & deinde medio in tergum inclinato digito ad mediam iuncturam. Verùm quandò senum denum digitorum numerus in Assis rationem minus aptè uenire posset, duodecim pollices inuenti sunt, nempe ut quaternis digitis, quot sunt in transuersa manu, siue minore palmo, æquarentur terni pollices. Item rursus duodenis digitis, quot sunt trium transuersarum manuum, siue palmi maioris, comparantur noueni pollices, qui conficiunt pedis dodrantem. Id etiamnum manet apud nostræ ætatis operarios. Pollex igitur est pedis uncia: bini pollices, sextans: terni, quadrans: id est palmus minor quaternum digitorum, ut diximus, græcè *πυλαύς*: quaterni, triens: quini, quincunx: seni, semis: septeni, septunx: octoni, bes: noueni, dodrans siue palmus maior, græcè *σπυλαύς*, ut dictum est: deni pollices, dextans: undeni, deunx: duodeni postremo as siue pes. Ita perpetuò ternis pollicibus respondent quaterni digiti. Hæc ita simpliciter tradita ac memoriæ infixæ, facile aperiunt uiam ad omnes alias in metiendi arte mensuras capeffendas. Atqui hæc pedis ratio, ex duobus quæ initio capitis tertij proposuimus, erat alterum ad omnia uasorum inania expedienda: cuius rei nunc typum exhibemus, subiuncturi quadrantem Parisini pedis, qui huic tractationi longè aptior est eo quem Leonardus à Portis nobis exhibuit. Vter uerò Romanis in usu fuerit, id haud admodum referre puto (utrunque enim diuersis temporibus

Textia Assis pars siue materia

Vide Georgium Agricolam fol. 197 deinde bre totum eum librum, maxime ubi de lat: his mensuris incipit, fol. 209.

Deo in pede præcipue notanda, alterum diuisio in palmum maiorem, ac minorem: alterum quatuor ex transuersarum digitorum ratione uentum sit in pollicum tres, quatuor transuersarum: ut fieret assis nempe in quaternis digitis, ite: nis pollicibus comparatus.

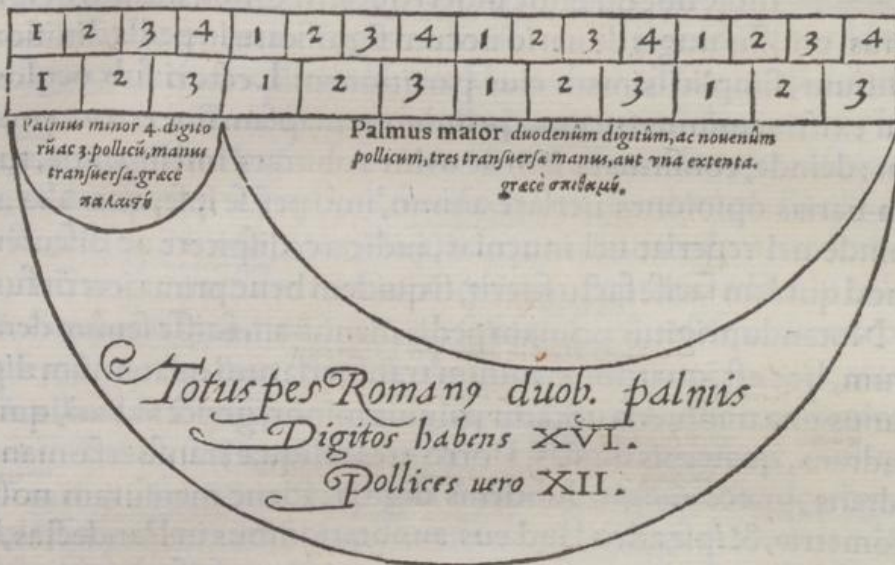
Ratio quare Romani xvi digitos in xii pollices contulerint.

Propositio Generalis huius rationis.

De asse & eius partibus

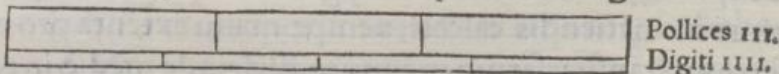
habuisse possunt) id magis attendendum, uter rei, quam hîc tractamus, accommodatior: quod de Parisino adeò uerum est, ut nihil prorsus dubitemus, cui & pondera & inania bellissimè congruunt. Nec in tot difficultates incidemus, ut is, qui nuper neglectis ponderibus, unica huius negocij basi, nobis hæc adeò ex certis incerta fecit.

Comparatiua qualitas, nō vera quantitas expressa: comparatur enim digiti ad pollices, ommissa omnium quantitate. Horū enim foliorum spatium, pedis longitudinē capere non poterat. Quadrantē tamen exhibemus ternis runcijs, ex quo totus per nullo negotio certō haberi potest. Quod si cui ea designatio non satisfecerit, u exemplo nostro è Lutetia adferri sibi curet.

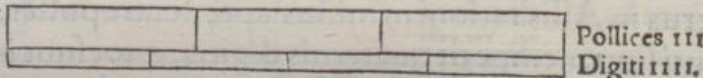
Quadrans pedis Parisien. III. poll. IIII. digitis.

AD. Vuilhelmo Budæo habet Glareanus.

Quadrans pedis urbis Augustæ Vindelicorum.

Leonardus à Portis scribit hunc Romanū esse, sed ad hanc rem prorsus incommodus est.

DE VASIS GEOMETRICIS APVD AVTORES CELEBRATIS, in quadrum certum ac indubitatum per pedis Romani mensuram cogendis. CAP. VII.

On est uisum necesse hoc loco præfari, uarios esse mensurarū ordines siue modos, ut maximarū culeus est, mediarū amphora, minimarū sextarius, quando ex una pedis mensura omnes ex æquo prodeunt. Quapropter quicuncq; pedis rationem attenderit, mediam uiam, quæ tutissima est, ingressus, is facillimè tum minora, tum maiora expediet. Id autē in primis notandum: cum triplex sit mensura, longitudo, latitudo ac profunditas, & longū propriè dicamus, quod longius est, ut Ptolemæus ait lib. i. Geograph. cap. vi. sub finem, in cubis tamen ac globis tres hæ mensuræ eadem uidentur. Verū differre eas si tu ac positione, nō est dubiū, quod de lineis, superficiebus, ac corporibus apud Geometras in confesso est. Ex pedis autē Romani longitudine, tanquam certa quasi radice ac regula, omnes mensuræ in quadra certa deduci possunt,

In exptari pedis Augustani deest spissitudo dorsū in altro.

Lineæ rectæ differunt à lineis rectis, siue ac possint. Unde et pedis mensuram siue pollicis siue stipes aqua fiant propriè nō uidentur. In globo ceteris istius uidentur recte dū longitudo, latitudo et altitudo, siue tamen differunt, quod scire est.

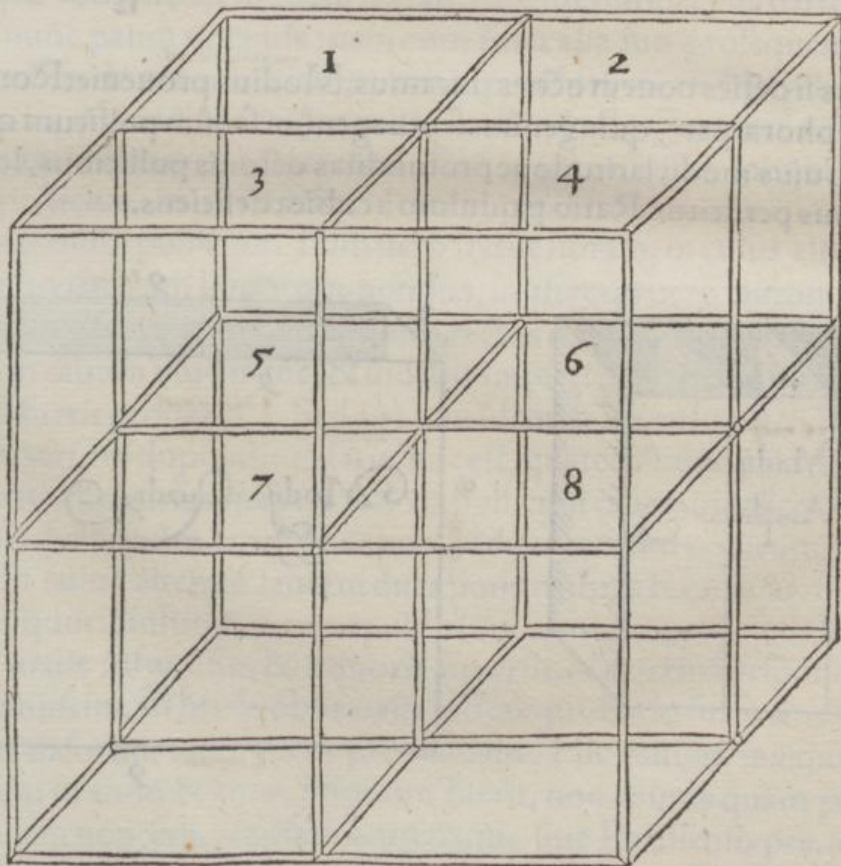
NOTA

^{quadrata se uia Geometrica.}
A possunt, quamuis illa fiant nōnunquā altera parte longiora, ita ut non sint ^{Expositio.} omnino cuba, sed proximè tamen ad quadrum accedentia, & ferè multiplicacione cubica, nomine inter aduerbia incluso. Ad quam rem pollices, hoc est, uncia pedis, sunt accommodabiles, ut nulla alia mensura aptior. Vnde quemadmodum primæ cubi species multiplicando nascuntur: dicendo enim, bis duo bis, producuntur octo in quadrum: ter tria ter, uigintiseptem: ita dicendo, duodecies duodecim duodecies, producitur cubus millenis septingenis uicenis octonis cubis pollicari magnitudine in quadrum. Quadrantal Romanū siue amphora, quæ pedē in omnes habet dimensiones, ea est librarum Romanarum XCVI, congios habens octo, sextarios 48. Amphora igitur ex cubica unius pedis multiplicatione producitur. Eam multis alijs nominibus dictam putant, *κορῆμιον, στέμνον, λυβιον, ἡμισιδιμιον*, & quadrantal, ut dictum est. Medimnum binas amphoras continere, amphoram binas urnas ac ternos modios, pulchrè ostendit Budæus lib. v. de Assē. Ty-
B pum hīc subiicere placuit columellis uigintiseptem, ut octona illa spacia, secundum quæ octo congij in amphora continentur, uideri queant. Si enim imaginemur in medio amphoræ, pedem Romanum ad angulos rectos intrinsecam dimensionem facere sectionem, emergent octonæ æquales partes in ea, quaternæ quidem supernè, quaternæ item infernè, qui sunt octoni isti in amphora congij, de quibus paulò pōst dicendum.

Verè quadrata dicuntur, ubi omnia latera sunt æqualia, tum in planis tum in solidis. At quadrata quædam binas latera binis longiora sunt, uocantur altera parte longiora. Sicut quadrangula, sed non uerè quadrata.

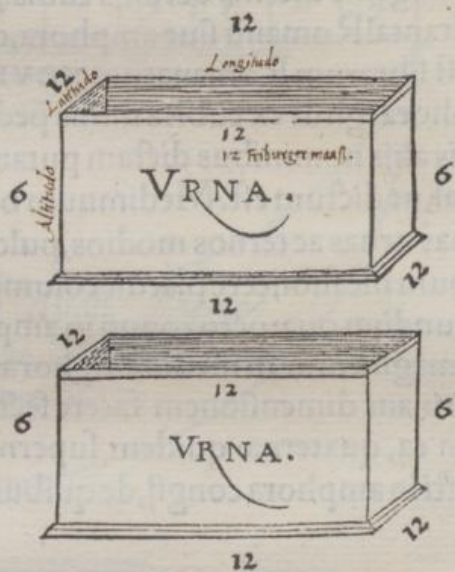
Multiplica primum duodecim per duo: decem et quatuordecim: rursus quadragesima quatuordecim: quæ tria sunt 12. multiplicata per duo: erunt mille septingenta uiginti octo.

Sextarius est dupondius et in amphora sunt 48 sextarii. Bis aut quadragesima octo sunt nonaginta sex libras.

De asse & eius partibus

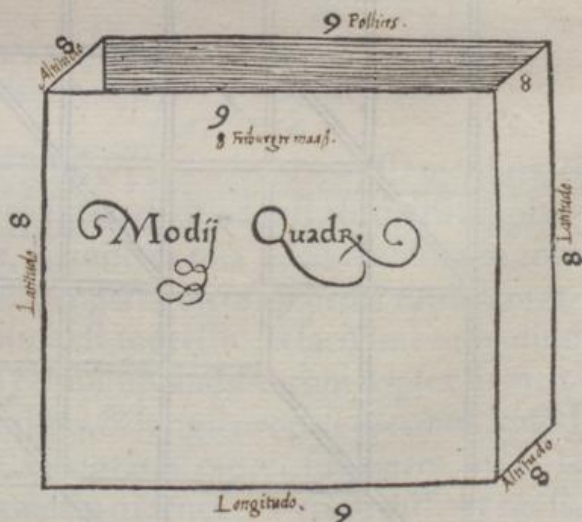
A AMPHORA AE dimidium uocatur Vrna. Fit, si duodecies duodecim sexies ducas, octingenū sexagenū quaternū pollicum quadra-
 torum. Cuius urnae longitudo ac latitudo integri, sed profunditas dimi-
 diati pedis mensu explicabitur. Ratio quidem quadra, sed dimidio à cubi-
 ca deficiens. Vrna triticarium sextarium Friburgensem continet, si uas cui
 leuiter imponitur sextarius, uel semel, uel bis concutiat: alioqui cumula-
 tior est aliquantulum sextarius quàm urna, exigua sanè differentia.

*Octies nouem efficiunt 72 quod 8
 die multiplicata, efficiunt 72 pollicibus
 uel quod quatuor groma sunt in tota Ro-
 mana.*

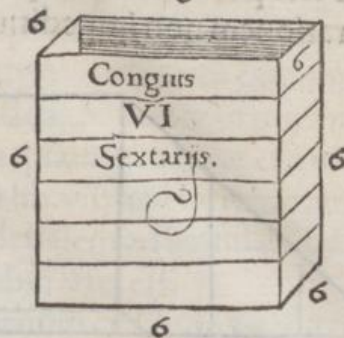
B Rursus si octies nouem octies ducamus, Modius proueniet Romanus, tertia amphorae pars, quingenū septuagenū senū pollicum quadra-
 torum. Cuius modij latitudo ac profunditas octonis pollicibus, longitu-
 do nouenis perficitur. Ratio paululum à cubica deficiens.

*Hic repus ostendit Amphora in tres
 modios diuisam.*

CON

A CONGIUS inter reliqua uasa cele-
berrimū, sexies sex, sexies, æquā ac uerè cubi-
in qua dimidia laeva, sexies dimidia longi æquabitur.
cam multiplicatione recipit, ducenū denū
senū pollicū quadratorū capax. Hunc pro-
ducit dimidiatus pes, secundū *pedis dimidiatus.* cuius uncia-
rum diuisionem sextarij in congio pernotan-
tur. Ex his autem luculenter apparet, nō ut to-
tus pes amphoram producit, ita & pedis dimi-
diū producere amphoræ dimidiū, sed octa-
uam eius duntaxat partem.

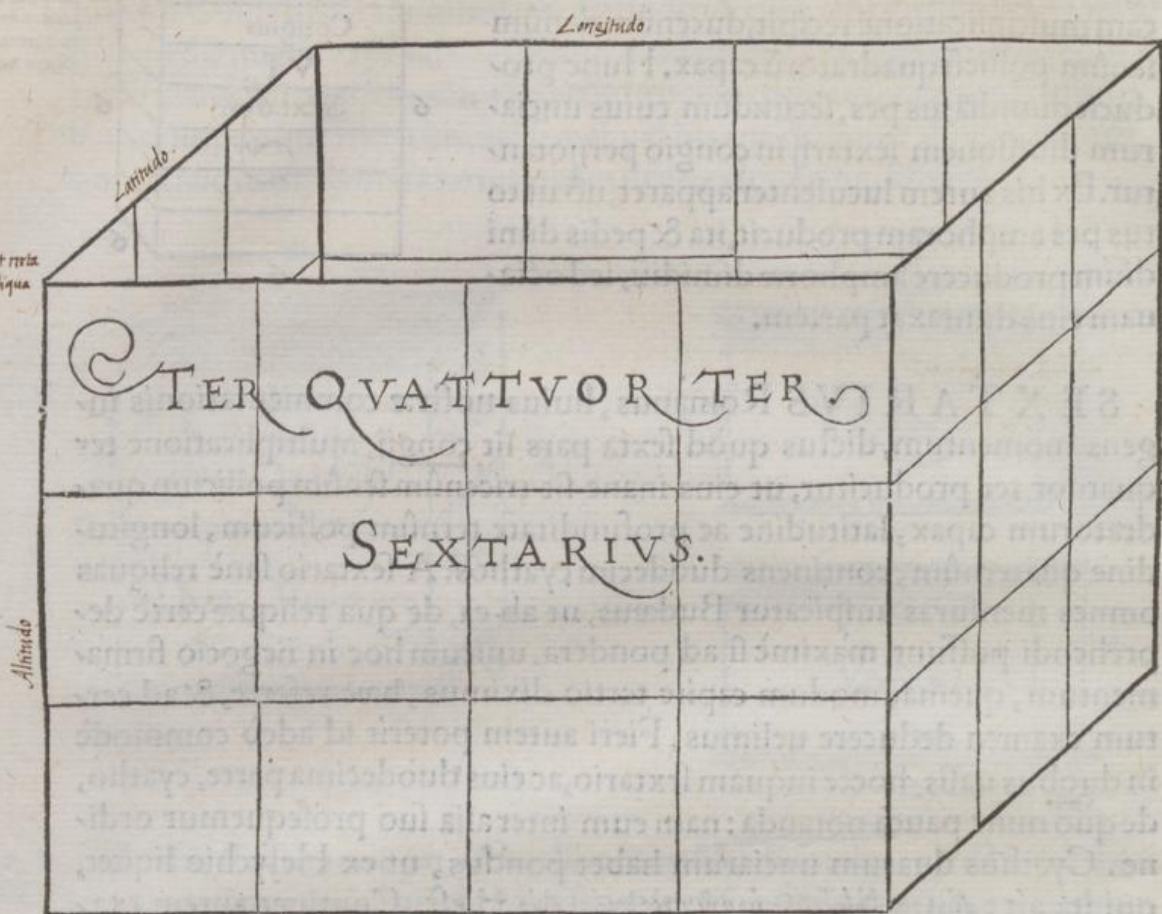
a. fumi a.

Imaginemur flantem puerum in congio exsidi-
entem totum sanandum pollicari introstitutum sex
factis, in congio diluere. Conius igitur habet
sex sextarios. i. sex dimidiatos menfuras tribus.
vntus. i. tres in meas. —

SEXTARIUS Romanus, huius nostræ commentationis in-
gens momentum, dictus quod sexta pars sit congij, multiplicatione ter
quatuor ter producitur, ut eius inane sit tricenum ³⁶ senum pollicum qua-
dratorum capax, latitudine ac profunditate ternum pollicum, longitu-
dine quaternum, continens duodecim cyathos. A sextario sanè reliquas
omnes mensuras auspicatur Budæus, ut ab ea, de qua reliquæ certò de-
prehendi possunt, maximè si ad pondera, unicum hoc in negotio firma-
mentum, quemadmodum capite tertio diximus, hæc referre, & ad cer-
tum examen deducere uelimus. Fieri autem poterit id adeò commodè
in duobus uasis, hocce inquam sextario, ac eius duodecima parte, cyatho,
de quo nunc pauca notanda: nam eum inter alia suo prosequemur ordi-
ne. Cyathus duarum unciarum habet pondus, ut ex Hesychio liquet,
qui ita ait: *ἡ χύαττα δὲ λυγὰ ἐστὶν ὅπου τινὸς ἔγγιας δύο.* id est, Continet autem cya-
thus liquoris alicuius uncias duas. Facito ^{altitud.} inane, cuius longitudo duo-
rum sit pollicum, latitudo sesquipollicis, profunditas unius, uidelicet ut
sit capax ternum pollicum. Tum uerò statue libram, in cuius alteram lan-
cem ponito duarum unciarum pondus, in alteram uerò tantum uel uini
uel aquæ, ut libræ examen ad angulos rectos constet. Eum inde liquorem
fundito in cauum illud inane, & uidebís impleri superficietenus: quod ni
fiat, falsa fuerit probatio. Sed agè iam idem de sextario ostendamus. Isi-
dorus sextarium dupondium facit, hoc est, quaternum ac uicenum uncia-
rum. Facito tibi rursus inane X X X V I. pollicum capax, uidelicet cuius lon-
gitudò sit quaternum, latitudo ac profunditas ternum pollicum, Statuito
libram, in cuius alteram lancem duas ponito libras Romanas, in alteram
tantum liquoris infundito, ut æquilibrium constet: eum deinde liquorem
in illud inane infundito, & liquoris superficies extrema respondebit la-
bris adamussim. In his duobus uasis efficax probatio sufficiens fuerit ad
omnium uasorum æquitatem probandam. Hic causari inæqualitatem
ponderum in uino & aqua, iniquum fuerit, non minus quàm pedem ac
ipsa pondera non æqua causari. Lutetianus siue Parisiensis pes, ac publi-
ca pondera eiusdem urbis, pulcherrimè respondent: alibi scio deficiunt.
Nihil autem stultius quàm dicere, uinum & aquam pondere differre.

De asse & eius partibus

Fieri potest ut in aliqua magna summa uno cyatho differant, at id nostrā rationem non impedit: ut in sextario cochlearis uncia, in congio cochlear.

Hic typus antiquus et positum habet tria dimensionē ex quibus facile est reliqua duo latere intelligere.

Pocula infra Sextarium antiqui secundum Apsis rationem distinctis videtur XI. n. Cya: hos duorum uenerunt. Deum rathos, dextantem: Nouum Dodrantem & Maximū uero non fuit uia: dexti uallent, ac bicta in amia am rati gra m ut in exemplis Martialis placuit. Har uisupabā uocabula.

Cyathi

XII	Sextarius as	ii libræ.
XI	Deunx	i lib. & x un.
X	Dextans	i lib. & viii un.
IX	Dodrans	i lib. & vi un.
VIII	Bes	i lib. & iiii un.
VII	Septunx	i lib. & ii un.
VI	Semis	i libra.
V	Quincunx	x uncia.
IIII	Triens	viii uncia.
III	Quadrans	vi uncia.
II	Sextans	iiii uncia.
I	Vncia sext.	ii uncia.

TER QVATTVOR TER Sesquicheopina. Dimidium mensure Friburg. Brisgoæ.

TER TRIA TER — Dimidium mensure Basiliæ. Musarum poculum. Cheopina. Dimidium Pintæ.

TER TRIA BIS — Hemina, notula, trochæus. Benedictinorū poculum.

BIS TRIA BIS Gratiarum poculum.

Videntur autem mihi, ni fallar, apud priscos pocula fuisse, quorum, quod duorū fuit cyathorum capax, sextantis habuit nomen: quod trium, quadrantis: quod quatuor, trientis. Atq; haud scio an omnium aphis partium, ut quincuncis, septuncis ac dextantis. Nomina ferè omniū partium legunt uariè apud autores. Sextantis, Martialis: Sextantes Calliste duos infunde Falerni. Quadrantis, quod Gratiarū fuit. Idem: Quadrantē du-

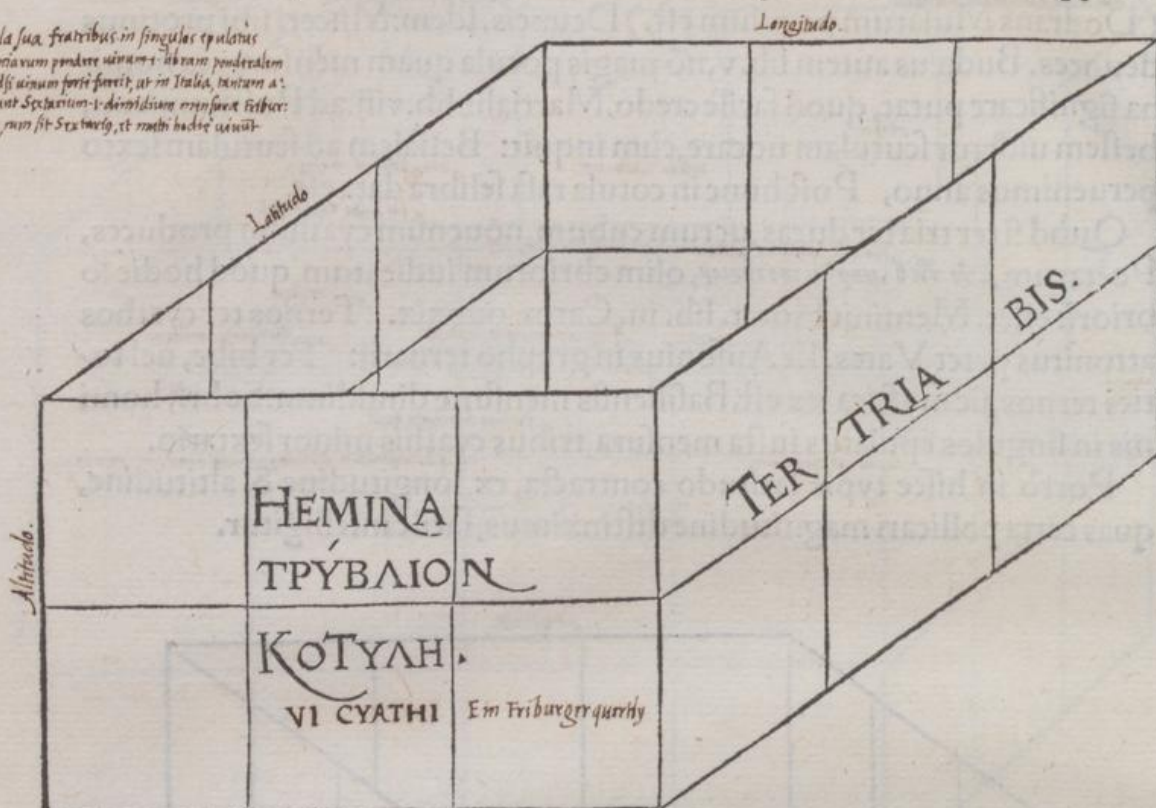
plices duplia.

Liuius lib 5. ab V. C. uocat quatuorariam. Sulla: nius in August. lib. 77. Testa quæstus largi: simi se non habet. Senos sextantis non exiit. aut si consilium uisuebat. Har ille. Sem fox: lantur sunt sextantis. i. dimidiata mensura Friburgensis.

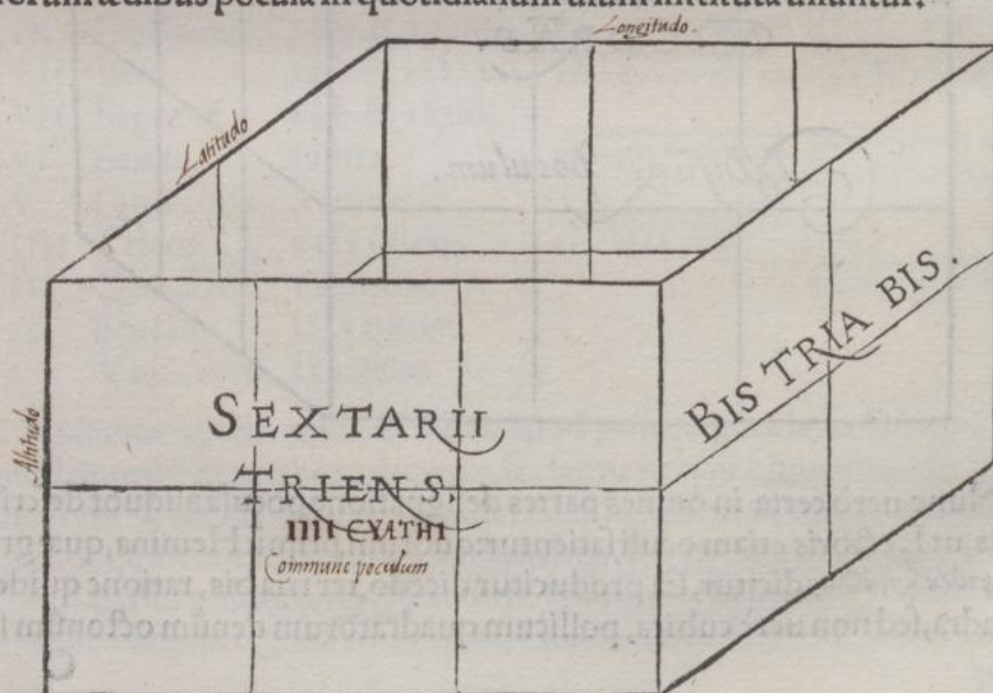
De asse & eius partibus

cium cōplexa. Vasis longitudo latitudoq; trinūm pollicū, profunditas bi-
nūm, Sextarij dimidiū, ut ex superioribus patet. Pōdus eius libra, hoc est,
XII uncia, Cyathos habet VI, Benedictinorū poculū, Eius hic est typus.

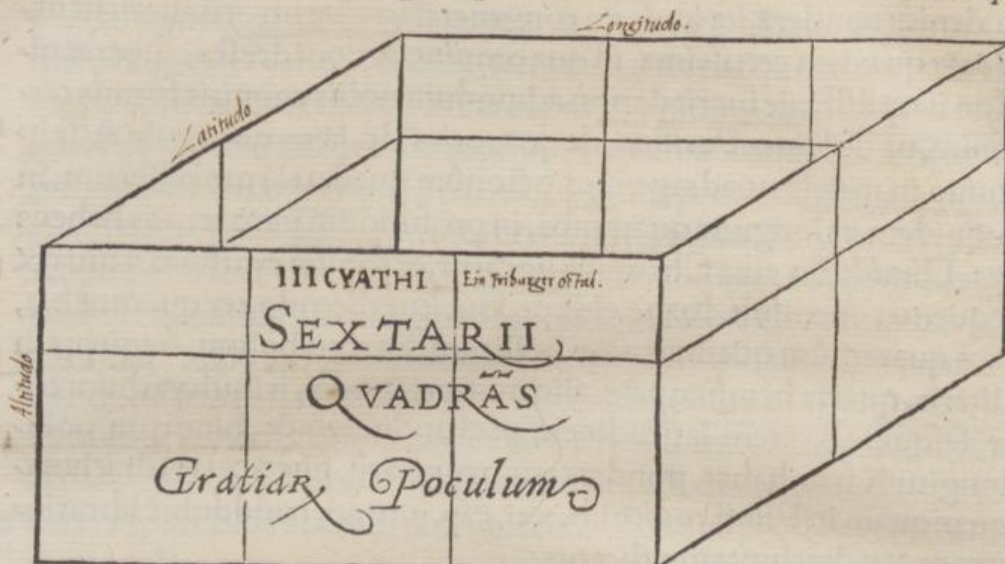
*D. Benedictus in Regula sua fratribus in singulis epularis
statuit Hemina duodecim unciaum pondere uinum: libram ponderalem
Eius Friburgens querebat. Quod si unum forte foret, ut in Italia, tantum a:
que apparet libris et habebunt Sextarium: dimidium enim sunt: sed
id est plus satis et homines fabris, non sit Sextarius, et magis hodie uinum
poculo Musarum.*

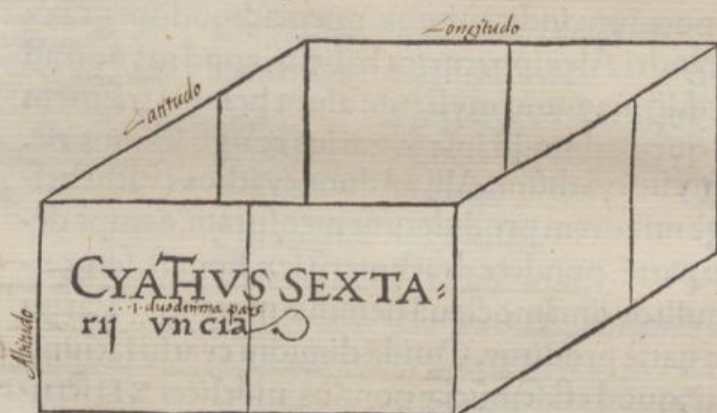
Est & quaternūm Cyathūm poculum, sextarij triens, ut dictū est. Inane
eius bis tria bis ^{ut Robyler Carolis} multiplicando producit, duodenū quadratorum pol-
licum, unde quidam libram mensuralem uocant: ego assem ^{erat in aedibus D. Glareani} quadratorum
pollicum uocauerim. Ea magnitudine ferè hac ætate in honoratorum ui-
rorum ædibus pocula in quotidianum usum instituta uisuntur.

- A Porro triū cyathorū poculū, Gratijs sobrietatiq; dicatū, produces, si latitudo binorū pollicū, longitudo trinū, profunditas sesquipollice expeditur. Id sextarij quadrans apud autores dicit. Et Liuius lib. v. ab v. c. uocat Quartariū, uiduarū ac uirginū poculum nostra ætate. Eius hic est typus.

- B Sequitur Cyathus, duodecima sextarij pars. Inane eius trium pollicum, longitudo binūm pollicum, latitudo sesquipollicis, profunditas pollex. Pōdus, ut ex Hesychio ostensum est, binarū unciarū. Huius hic est typus.

Quemadmodū cyathus est se-

xteriū uncia, id est, pars x i i, ita

cochlear est cyathi uncia. Diuidi-

tur enim sic cyathus in x i i co-

chlearia, ut sextarius in x i i cy-

athos. Porro quemadmodū sex-

teriū partes secundū assis diuisio-

nem factæ, uarias habet appella-

tiones, ut, sextantis, quadrantis,

trientis &c. ita sanè cyathi partes

ad eandem assis sectionē institu-

tæ, diuersas item habent denomi-

nationes, quanquā nō ita certas,

ut paulò post dicturi sumus.

*Cochlear est pollicis quarta pars. Atque cum in
Cyathis sint pollices tres, sex quatuor faciunt 12.*

- C Hæc hæctenus simplicissima ratione, nempe pro rudibus suscepta, pro-
ponere placuit. Neq; enim ignoramus, plures alias esse in magis quadram
formam rationes redigendi huiusmodi uasorum species. Sed hercules
hîc magnopere cauendum erat, ut pollicum ratio perpetuò maneret, qua-
dri forma utcunque apparet, quippe quæ non minus in rotundum reduci
poterat: sed tum periret pollicis maiestas, quem hîc tantum non adora-
mus. Non igitur placuit, cum negocij pefsimo publico, ingeniū ostende-
re, ut radicū, hoc est, pollicum, ex quibus totum hoc uelut pullulat nego-
cium, tam fcedè periret. Cum igitur inane cyathi sit ternūm qua-
dratorū pollicum, singuli quadrati pollices, cyathi trientem faciunt. Qua-
propter ex pollicis quātitate (cū terni cyathū expleant) omnis uasorum

Nota Generalem hanc propoem.

De affe & eius partibus

D capacitas faciliè discitur, uelut ex huius praxeos elemento. Quicunq; igitur pedem habet urbis Parisiensis, ac eiusdem pondera publica (hodie in hisce regionibus Troiana, pro Romana uocant) is stupendo propemodum naturæ miraculo uidebit, tria hæc, pedis partes, uasorum capacitatem siue inania, deniq; pondera, ita inuicem congruere, ut alterutrorum alterum sit uelut ^{ad modum} quædam certissima, in qua omnino ^{proportioni et æquationi} ac superat nihil. Non itaq; difficile fuerit de non admodum nobis cognitis formis certo definire, ut de Pinta Parisina, de qua toties Budæus quinto de Asse libro: cuius inane est quadragenum octonum quadratorum pollicum, in latum quidem a longum quaternos, in profundum uerò ternos habens pollices. Dimidium eius Cheopina uocatur, octonum cyathum, cuius & ille frequenter meminit. Inane eius producitur dicendo, ter quatuor bis, uicenum quadratum quadratorum pollicum. Ita acetabulum, frequens in sacris literis, quarta heminæ pars, alio nomine ^{ἑξήκοντα}, sesquicyathum continens, sesquipollicarem latitudinem profunditatemq; binorum pollicum longitudinem habet, pondere trium unciarum, siue XXIII drachmarum: quanquam in Plinij codice lib. xxi, cap. ultimo, haud dubiè librarium errore, xv drachmarum dicatur.

parua

Hir
minu
Gyath
mensu
aus we
qum ad
Bes d
idem d
ins est
pactw
hyem

A parua nō distinguūt, imō idem esse scriptis prodiderūt. Vnde planē seque-
retur, tria hæc, magnā chemen, paruā chemen, paruū item mystērū, in idem
recidere, quod perquā absurdum est: quare nihil certi de his asserere possu-
mus. Existimamus autē omnia ista minutiora uasorum nomina, ubi ubi a-
pud autores reperiant, posse reduci in cyathi partiū nomenclaturā. Lector
ipse perspectis cyathi partibus, secum cogitet cui quanq; ex nouis ac inco-
gnitis appellationibus attribuere cōmodissimum putet, Veritas sit penes
autores. Ego hercle in ea sum opinione, quemadmodū sextarij non omnes
secundū asis diuisionem partes, certa aut peculiaria habent nomina, ita
etiam neq; cyathi partes omnes certis nominibus designatas reperiri. Id fe-
rē apud omnes in confesso est, cochleariū minimam esse mensuram. Addit
etiam Rhemnius ille Fannius, siue quisquis alius est eorum carminum au-
tor, quæ Priscianus transtulisse fertur, siue ei falso adscripta, cochleariū ita
esse duodecimam cyathi partem, quemadmodum cyathus ipse est duode-
cima pars sextarij: quasi dicas sextarij scrupulum. Cochleariū igitur, quar-
ta pars pollicis quadrati esset, sextulæ, hoc est, quaternū scrupulorū pon-
dere. Apud alios autores tam uariē eius pondus proditur, ut mirū in mo-
dum pudeat referre. Inane eius latitudine bessali, longitudine dodrantali,
profunditate semissali explicatur. Sed partium cyathi hic sit typus.

Conclusio

Hic typus cyathi uelut est, et omnes
minutiores formas uasorum quæ sub
Cyathis continentur. Distinguitur autē
mensura pollicibus ac cochleariis. Sen-
tus uero unius ac sextulæ. Ceterum
quemadmodum in mensura Bassili-
Bes est, ad plerumque comparat-
idem ad solidam Tribuscentis tri-
tus est: Ita pollex ad unam, et
pauca, Bes est: fin ad Cyathum,
hærens.

Cochlea-
ria

XII	Cyathus as	II uncia	Tres pollices.	Cochlear cyathi uncia.
XI	Deunx	I uncia & v sextulæ.		
X	Dextans	I uncia & IIII sext.		
IX	Dodrans	Sesquiuncia.	Cyamus. 36 SS	
VIII	Bes	I uncia & II sextulæ.	Duo pollices.	
VII	Septunx	I uncia & I sextula.		
VI	Semis	I uncia.	Cōcha minor. 24 SS.	Item Cygnus.
V	Quincunx	v sextulæ.		
IIII	Triens	IIII sextulæ.	Vnus pollex.	Mystērū magnum.
III	Quadrans	III sextulæ.	semun.	Mystērū paruū. 12 SS.
II	Sextans	II sextulæ.		Corus apud Georgium Vallam.
I	Vncia	I sextula.		Cochlear. IIII SS.

Fannius:

Cochlear extremum est, scrupulicq; imitabitur instar.

DE MENSVRIS HEBRÆIS. CAP. VIII.

C Ebræas mensuras multi, ut rem scitu multò dignissimā, ac ma-
ximè Christianis Theologis necessariam, describere: quem-
admodum (ut alios omnes omittam) nostra ætate Robertus
Cenalis Parisiensis Theologus, duas hac de re editiones emisit,
quarū priorem magis probo: eam porro hīc sequemur. Cæterum non hoc
agimus, ut adamulsi omnia certa credi uelimus quæ ille dicit, cū ipse
met ea nō ita multò pōst quadam ex parte, nulla (ut ego opinor) coactus
necessitate, emendauerit, sed ut proximè ad ueritatem ea prodantur: ne,

Georgius Agricola lib. de rebus mensuris in ait, Hebræorum mensuræ sunt duplices. Liquidarum tres. Bath, Hin, et Log. C 3 al: Log.
Bathus caput Hinas sex. Hin uero duadecim Loges. Log autē esse Sextarium. Auidorum sex Cher, Leth, Ephā, Sath, Omē, et Gab.
Græci autē deinde Latini quidam infloerunt, ut Corun, Sathum, Gabum. Pro Omē sup̄ Gomor: Ephā nominant frequenter
Ephī, Græci Ophi et Vphi. At de his quidam non minor contentio inter Rabinos totum, quā inter Latinos auctores
Iste potissimum Iosephum ea in re sequendum existimat.

De asse & partibus eius

De quod nostra ætate de cyatho ac modio factum est, accidat, quorū alter ^{Cyathus} qua-
druplo, alter sextuplo maior uulgò creditus est, etiā ab ijs qui literas ipsas
bonas comedisse uideri uolunt. Non omnino inter Hebræorum Rabinos
conuenit: nil igitur mirum, si ipsi nō omnia ad unguem cognoscimus. Sat
fuerit, puto, Lectori, scire Log esse longè minorē mensuram, quā sit Hin
aut Seah. Veritas sit, ut antè diximus, penes autores.

Log liquidorum et uelut aliam mensuram
modulus, ut Sextarius in Latinit.

^{Log} Log, sex ouorum capax, ut dicunt Hebræi. Diuus autem Hiero-
^{Log} nymus sextarium uertisse dicitur, ut Leuitici decimoquarto. Et
olei sextarium, duosq; turtures. Hic Robertus duplicem sextarium nobis
exhibet. Alterū Hebraicum, qui sit octonūm cyathūm, quem Parisini ho-
die Cheopinam uocent, de qua paulò antè ex Budæi libro de Asse quinto
differuimus. Dimidia est Pinta, eam Hebraicè Log dictam putant. Alte-
rum sextarium Romanum, qui sit duodenūm cyathūm, de quo item supe-
rius copiose diximus. Sanctes Pagninus Lucensis Hebraicarum dictio-
num interpres, ex Rabi Dauide ait, Log esse duodecimam partem mensu-
ræ Hin: de qua paulò pòst.

Per hanc distinctionem effugies uarias diffini-
tiones. Quædam enim tradiderunt: Sed in xxi:
sit uariatum apud autores. Bathus 72 est
Log, ad prædicit sententiam rationem. Cheo-
pinæ: 1. pto Cyathum.

Liquidorum mensura est fuit, Acetabula

^{Græcè} Græcè τὸ ὄψιλον, Latinè acetabulum, Francicè sauciere, Celti-
cè & germanicè, ein essigfäße. De eo multa in prioribus, ubi
Plinij codicis errores redarguimus. Sesquicyathum continet. Eius men-
tio tum alibi, tum Exodi xxv. & xxxviij. Acetabula, phialas, & scyphos.
Item Numeri viij.

Liquidorum sexta Amphora pars

Pinta ad sextarium est septimialtera, hebre-
Cythos xviij, cum Sextarius duodenim.

^{Hin} Semodius Romanus, Choas Atticas geminas habet, autore Iose-
pho libro tertio Antiquitatum, cap. xiiij. Chus autem heminas o-
cto, sextarios quatuor continet. Hin igitur Choë duplo maior, & Hin
græcè ὄνος appellatur, senūm Pintarum, librarum Romanarum denūm
senūm. Est eius mentio Ezechielis xlv. prorsus ad finem, & xlvj. Item cap.
iiiij. ita ait Propheta: Aquam in mensura bibes, sextam partem Hin, id est,
Pintam, hoc est sedecim cyathos.

Hæc aridorum est. Et pro He in fine q
dam Hebræorum, quidam legunt. Dux:
ut ex Seah fiat Seath. Vnde Iosephus:
formauit Seath.

^{Seath} Modius. Rabi Solomon ita habet: Satum sex habet Cabos,
Cabus quatuor Log, Log uerò sex oua. Ex his liquet, Satū ter-
tiam partem amphoræ esse, ut & modius est. Mentio eius est Geneseos
xviij. Accelera, tria Sata farinæ commisce, & fac cineritios panes. Et iiij.
Reg. viij. In tempore hoc modius Similæ uno statere erit, & modij hordei
statere uno.

Satte autem trant quatuor dyachme
uulgè in loor gold.

De Cabo multa Agriola lib 3. de ex
terminis mmsuix. Et est Aridorum.

^{Cab} Cabus duas Pintas Parisinas habet, cyathos trigintaduos, ut ex
iam dictis Rabi Solomonis uerbis patet. At Sanctes Pagninus
Cabum sex medimnis circumscribit, ut sit amphorarum XII. ad illum lo-
cum, qui est iiij. Reg. vi. Tandiu obsessa est ciuitas donec uenderetur ca-
put asini octoginta argenteis, & quarta pars Cabi stercoreis columbarum
quinque argenteis. Ita in hac dictione uehementer uariatum est apud
Hebræos.

^{Gomor} Gomor, Exodi xvi. est decima pars Ephī. Porrò Ephī & Ba-
tus, decima pars Cori, ut patet Ezechielis xlv. Quidam putāt
Iosepho

A Iosepho Assarion dictum. Quando autem Ephī idem est quod amphora, amphora uerò habet XLVIII sextarios Romanos, denique cum Gomor sit decima pars Ephī, sequitur Gomor habere propemodum quinque sextarios: in summa desunt duo sextarij.

עֶפְרָא Ephī maxime celebris mensura apud Hebræos, ita quidem Cori decima pars, ut eius Gomor est pars decima. Porro Ezechielis xlv. Batus & Ephī idem sunt. Batus autem, autore Iosepho, habet sextarios septuagintaduos, quod de minore intelligatur oportet sextario, ut uult Robertus. Ergo Pintas trigintasex, quæ conficiunt amphoram. Igitur idem sunt Ephī, Batus, & amphora. Probationem sumit Robertus ex Esaia cap. v. ubi nostra translatio habet, Triginta modi sementis facient modios tres: ibi Hebræi ita habent, Corus sementis faciet Ephī. Vbi diuus Hieronymus, Triginta (inquit) modios pro Coro posuimus. Hinc apparet, quemadmodum triginta modi respondent Coro, ita Ephī tribus modijs. Et Ruth secundo pro Ephā, editio Chaldaica habet tria Sata. Et Rabi Solomon in Ezechielis cap. xlv. asseuerat Ephā & Batum tria capere Sata. Item tertij Reg. vij. idem inquit, duo millia Batorū comprehendere sex millia Satorū. Idem Rabi Exodi xvi. ait Ephī continere tria Sata. Hæc pro simplicissima ratione sufficiunt: non enim nos latet quàm mira à scriptoribus super hac re tradita legantur.

לֶתֶךְ Dimidius Corus, hoc est, quindecim modi, quinque Ephī. Corus enim habet triginta modios, decē Ephī. Ea dictio semel tantum, inquit Robertus, in sacra scriptura inuenitur, Osee tertio: Fodi eam mihi quindecim argenteis, & Coro hordei, & dimidio Coro hordei. Vbi pro dimidio Coro ponitur Lethech. Corum autem & eius dimidium diuus Hieronymus ad quadragintaquinque modios reduxit, quod quidem pulchrè cum hac traditione conuenit. Hæc alieno autore tradita, digna tamen quæ sciantur, omittere noluimus, ut Lector etiam hac parte adiutaretur.

DE ASSE IN COELO.

CAP. IX.

Mercurius duodenarius, inquit Budæus libro primo, & Astro-
nomicis & Genethliacis familiaris & accommodatus est. Vnde & aspectus quadrantes obseruant, & trientales, sextantesq;. Hos duos extremos, trinos & sextiles uulgò uocant. Hæc ille. Qua in re sciendum, totum zodiacum instar assis esse, signa uerò duodecim, uelut eius uncias. Cæterum Astronomi omnes aspectus ab Horoscopo considerant. Est autem Horoscopus ea cæli pars, quæ genitura tempore ab Oriente emergit supra horizonta: ad hunc omnes referuntur aspectus, quorum mathematici quatuor enumerant. Primus est sextans, qui fit in sexta zodiaci parte, signis duobus, siue in tertio signo (utroq; enim modo autores loquuntur) siue denique LX gradibus: atque

Corus habet decem Ephī, Ephī uero decem Gomor.

Lethech Aridorum est ut Corus.

Abunde patet potest, quare de hac quæstione hæc in libro traditur, quia consideratio hæc est de diuersis modis obiecti & uol. Verum quod hæc materia in abusu uisum hominū stultitia, idcirco satis uisum est, indigne duntaxat negotium.

De asse & partibus eius

^{a sexaginta gradibus.}
D ob id sexagenarius dictus. De quo Plin. lib. ij. cap. xvij. Hic numerus (inquit) sexangulas mundi efficit formas. Idem etiā hexagonus dicitur. Secundus quadrantalus, qui in quarta zodiaci parte fieri solet, signis tribus, aut in quarto signo, trium signorū interstitio, x c gradibus: ob id enim nonagenarius dictus. Plin. eodem lib. cap. xv. Martis (inquit) stella, ut propior, etiam ex quadrato sentit radios ab x c partibus, unde & nomen accipit. Dicitur etiam tum quadratus, tum tetragonus. Tertius trientalis, qui trientem zodiaci capit, & in quinto fit signo, quatuor signorū interuallo. Is constat partibus c x x. Plinius triquetrum iam dicto loco appellat. Vocatur & trigonus. Quartus semissis, qui fit diametro, sex signis siue in septimo signo, per gradus 180. Hic aspectus minax & malignus perhibetur, cum triquetrus sit irradiatio læta ac felix, sicut & sextans simili benignitate cum triquetro aspectu. Quadrantalus autem tristis, ut semissis. Omnium
E autem aspectuum ratio hoc sequenti typo facile perdiscitur: sumptus est ex Iulij Firmici lib. ij. capitib. xvij. xix. ac xx. quibus capitib. quaternos aspectus tractat, quorum tamen collatio tota pendet ex Horoscopo. Primus aspectuum quaternarius est, i i i i cardinum qui sunt in quadrantibus ac semisse, Ortus, occasus, medium cœlum, imum cœlum, græcè ἀνατολή, δύσις, μέση γαίον, ὠκεῖον. Alter quaternarius est in trientibus & sextante. Ex triente quintus & nonus, ex sextante tertius & undecimus, bona fortuna, deus, dea, bonus dæmon: græcè ἀγαθὴ τύχη, θεός, θεά, ἀγαθὸς δαίμων. Tertius quaternarius pigrorum locorum, qui unico tantum signo ab Horoscopo distant cum oppositis diametro locis, ut sunt, secundus, duodecimus, sextus, & octauus: inferna porta, malus dæmon, mala fortuna, superna porta: græcè ἀναφορά, κακὸς δαίμων, κακή τύχη, ὑπερκαφορά. Porro in hoc typo signa duodecim ita naturali serie disponuntur, quemadmodum ascendere consueuerunt. Partes quoque gradus nunc uocant, appositæ sunt: nam in ijs apponendis perquam
F sollicitus uisus est Firmicus. Hæc tametsi (inquit Budeus) uanissimè à Mathematicis disputantur, ideo tamen utilia sunt cognitu, quod & aspectuum radiationumque adnotatio, astronomiæ etiam cum genethliologia communis est. Mihi porro in hoc notantur, quod in assis ratione cadunt, tum etiā quod apud celebres autores sæpe adducuntur. Et ipsa zodiaci diuisio in assis modum temporum rationem secum trahit, nempe anni duodecim menses: quadrantes enim anni dicimus ternos menses, uulgo quatuor tempora, & adhuc ineptius, quartalia uocata. Semestre imperium, sex mensium, & multa similia, passim obuia, ac notiora quam ut multum operæ de ijs enarrandis in hoc compendio sumamus.

Vanitas

Hic Secundus aspectus fit secundum zodiaci quadrantes, quales fieri solent a duobus pluribus ad angulos totius se in triseriis.

In typo bimis paruis linteolis est pictus

a sexaginta gradibus.

quit) sexangulas mundi efficit formas. Idem etiā hexagonus dicitur.

Secundus quadrantalus, qui in quarta zodiaci parte fieri solet, signis tribus,

aut in quarto signo, trium signorū interstitio, x c gradibus: ob id enim nonagenarius dictus.

Plin. eodem lib. cap. xv. Martis (inquit) stella, ut propior, etiam ex quadrato sentit radios ab x c partibus, unde & nomen accipit.

Dicitur etiam tum quadratus, tum tetragonus. Tertius trientalis, qui trientem zodiaci capit, & in quinto fit signo, quatuor signorū interuallo.

Is constat partibus c x x. Plinius triquetrum iam dicto loco appellat. Vocatur & trigonus.

Quartus semissis, qui fit diametro, sex signis siue in septimo signo, per gradus 180. Hic aspectus minax & malignus perhibetur, cum triquetrus sit irradiatio læta ac felix, sicut & sextans simili benignitate cum triquetro aspectu.

Quadrantalus autem tristis, ut semissis. Omnium

autem aspectuum ratio hoc sequenti typo facile perdiscitur: sumptus est ex Iulij Firmici lib. ij. capitib. xvij. xix. ac xx. quibus capitib. quaternos aspectus tractat, quorum tamen collatio tota pendet ex Horoscopo.

Primus aspectuum quaternarius est, i i i i cardinum qui sunt in quadrantibus ac semisse, Ortus, occasus, medium cœlum, imum cœlum, græcè ἀνατολή, δύσις, μέση γαίον, ὠκεῖον.

Alter quaternarius est in trientibus & sextante. Ex triente quintus & nonus, ex sextante tertius & undecimus, bona fortuna, deus, dea, bonus dæmon: græcè ἀγαθὴ τύχη, θεός, θεά, ἀγαθὸς δαίμων.

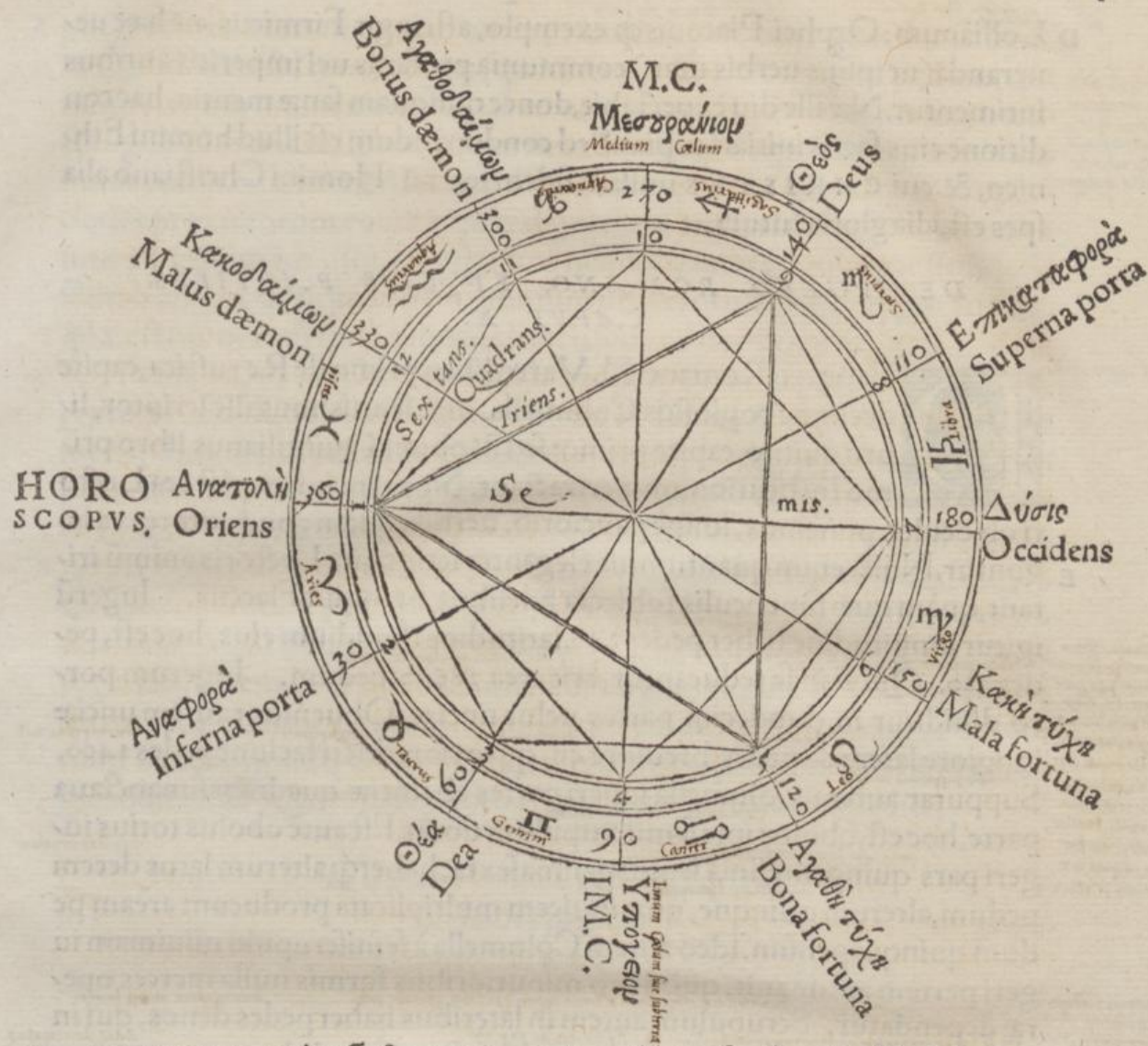
Tertius quaternarius pigrorum locorum, qui unico tantum signo ab Horoscopo distant cum oppositis diametro locis, ut sunt, secundus, duodecimus, sextus, & octauus: inferna porta, malus dæmon, mala fortuna, superna porta: græcè ἀναφορά, κακὸς δαίμων, κακή τύχη, ὑπερκαφορά.

Porro in hoc typo signa duodecim ita naturali serie disponuntur, quemadmodum ascendere consueuerunt. Partes quoque gradus nunc uocant, appositæ sunt: nam in ijs apponendis perquam

sollicitus uisus est Firmicus. Hæc tametsi (inquit Budeus) uanissimè à Mathematicis disputantur, ideo tamen utilia sunt cognitu, quod & aspectuum radiationumque adnotatio, astronomiæ etiam cum genethliologia communis est.

Mihi porro in hoc notantur, quod in assis ratione cadunt, tum etiā quod apud celebres autores sæpe adducuntur. Et ipsa zodiaci diuisio in assis modum temporum rationem secum trahit, nempe anni duodecim menses: quadrantes enim anni dicimus ternos menses, uulgo quatuor tempora, & adhuc ineptius, quartalia uocata. Semestre imperium, sex mensium, & multa similia, passim obuia, ac notiora quam ut multum operæ de ijs enarrandis in hoc compendio sumamus.

Vanitas

C VANITAS uanitatū, & omnia uanitas, clamat sanctus ille Ecclesiastes. At ubi magis congruet hæc exclamatio, quàm in uanissimam hanc, falso appellatam scientiam? quippe quæ stultè se ea comprehendere existimat, quæ in solius Dei optimi maximiq; potestate, nutu, ac uoluntate consistunt. Non facile mouebit Firmicus ille multorum millionum præceptis animum uerè Christianum à certa in Deum spe, qua probè scimus, contra sydera, ac omnium astrorum uim, imploratum ab eo auxilium plus quàm potens fore. Nihil, aut admodum parum facit Horoscopus ad corporis aut animæ salutem: plus hercle felix educatio, ad Christiana opera consuefactio, cum optimis quibusque à teneris consociatio, postremò commiserantis Dei gratia, omnibus profuerint, quàm sollicita illa syderum obseruatio, omnis superstitionis origo ac fons. Astra inclinant, necessitatis nihil habentia. Verùm dij boni quot modis ea inclinatio, calamitatibus ac necessitatibus nostris ita urgentibus, impeditur? ut millesimus quisque ad eam inclinationem non perueniat. Vt libet ridere, quoties lego seuerum illud iusiurandum, quo Mauortium Lollia-

Ordo est, plus profuerint. Ut sit Zen. Sma. à medio rum Syllapsi numero p.

De asse & eius partibus

^{in Platone libri septimi} ^{idem in stat. lib. 7}
D Lollianum, Orphei Platonisq; exemplo, astringit Firmicus, ne hæc ueranda (ut ipsius uerbis utar) communia profanis uel imperitis auribus intimentur. Næ ille diu expectabit, donec quisquam sanæ mentis, hac conditione eius sacris initiari cupiat. Sed condonandum est illud homini Ethnico, & cui **CHRISTVS** nullam fidem fecerat. Homini Christiano alia spes est, alia gloria futura.

DE IUGERO ROMANO, ET EIVS PARTIBVS. CAPVT X.

DE iugero Romano M. Varro libro primo de Rustica, capite decimo: copiosius Columella, luculentissimus ille scriptor, libro quinto, capite primo: sed & obiter Quintilianus libro primo Institutionum, pertractant. Nos rem ipsam pictura Lectori ob oculos ponemus, longè pauciorib. uerbis, quàm apud autores ea leguntur. Nulla enim quantumuis eleganter scripta, ita Lectoris animū iritant, quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus, ut inquit Flaccus. Iugerū igitur longitudine habet ^{decempedas 12} pedes 240. latitudine dimidium eius, hoc est, ^{decempedas 24} pedes 120. Qui si in se reducantur, erit area 28800 pedum. Iugerum porro diuiditur in duodecim partes uelut uncias. Obueniunt autem unciae longiore latere 60 pedes, breuiore 40. qui in se reducti faciunt pedes 2400. Supputat autem Columella iugeri partes ab unciae quadragesima octaua parte, hoc est, obolo: ipse semisrupulum uocat. Est autē obolus totius iugeri pars quingentesima septuagesima sexta, habetq; alterum latus decem pedum, alterum quinque, quæ inuicem multiplicata produciunt aream pedum quinquagenū. Ideo autem Columella à semisrupulo minimam iugeri partem æstimauit, quod pro minutoribus formis nulla merces operæ dependatur. ^{quatuor decempedas quadratum quadratum} Scrupulum autem in lateribus habet pedes denos, qui in se reducti faciunt aream centenum pedum. Semisextula latus unum 20 pedum, alterum decem habet, qui inuicem ducti, efficiunt 200 pedes. Sextula ^{duas decempedas} latus unum 30 pedum, alterum 20, faciunt aream 600 pedum. Sicilique latera, alterum 40 pedum, alterum 30, aream faciunt 1200 pedum. Denique uncia latera, alterum 40, alterum 60 pedum, aream faciunt 2400 pedum. Quæ area cum suis lateribus, per omnes alsis partes facillè ostendit omnē, qui quidem in hanc rationem uenit, numerum.

Huic typo subiecimus quatuor uersus, uelut omnium iam dictorum syllogismum. In quorum primo ostenditur, quota quæq; pars sit iugeri. Est enim obolus iugeri pars quingentesima septuagesima sexta. Scrupulus autem ducentesima octogesima octaua. Semisextula centesima quadragesima quarta, ac deinceps ut numeri indicant. In secundo uersu pedes tum ipsius iugeri, tum partium eius, positi sunt. Habet enim obolus siue semisrupulum in area 50 pedes, scrupulum duplo plures, nempe centum. Semisextula CC. sextula CCC. & in sequentibus similiter. Tertius ordo explicat

Duo hic principaliter sunt notanda. Alterum quid sit iugerum, et quæ eius portio. Alterum ut uideat scilicet omnia omnis subijci posse pederam: pederam denariū pedum, ita Romanis nominant. Ea sunt due decies posita latus dimidius: uncies quatuor posita longitudinem, sed latitudinem duplari oportet. Ita omnis iugeris pars pederam facit typicum ut sunt in typo descripta qua in re utendum continetur. Arithmetica regula. In omni quadrato, si duo latera in se multiplicata fuerint, productum numerum, id quod in multis rebus ostendi ad amicum potest.

In Scrupulo hoc est, in decempeda quadrata latus unum habet. Est autem minimum pedum. Atq; ab eius dimidio incipit obolus, hoc est à 1. pedibus.

Vnam tribungi uocant, per huffm. notat 12 uncies sunt iugerum: 12 huff. fen. em. fuerant.

A plicat nobis in omnibus tum unciae, tum assis partibus, quot sint scrupula ^{quadrata decempeda}

la Quod ideo factum uidetur, quod scrupulum est centum pedum, qui ^{Habere semp in memoria 24 scrupula}
 numerus plurimum memorie est accommodus. Postremus uersus, uetu- ^{hor est 24 decempedas quadratas in:}
 sta signa tum unciae, tum assis partium continet, de quibus copiose initio ^{qui est uniam. Duodenes igitur uiginti}
 huius commentationis diximus. Huic ultimo uersui subiecimus propor- ^{quod 24 scrupula in se sumuntur esse inge-}
 tiones proximorum cuiusque, quas dignoscere nullus labor est: duplex enim ^{rum. hor est scrupulorum undecim or-}
 sunt ad sextantem usque, excepta una hemiolia inter sextulam ac siciliquum. ^{logia esto.}

Porro ab uncia usque ad assem omnium numerorum in hoc typo ratio est, ^{quod de maiori numeris quibusdam numeris sunt et his insuper aliquam partem.}
 quae est numerorum qui a monade sunt usque ad duodenarium, 1. 2. 3. 4. 5. ^{quod de maiori numeris quibusdam numeris sunt et his insuper aliquam partem.}
 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Omnes enim hi cadunt in genus superparticulare, ex- ^{uiginti ad duo}

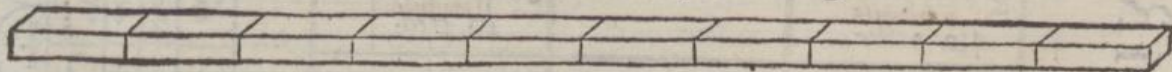
ceptis primis duobus inter se duplis. Sed haecenus de typo & subiectis nu- ^{anderthal huffen}
 meris. Enumerat praeterea Columella iugeri partes, Actum quadratum, cxx
 pedum in quadrum, dimidium iugeri. Item clima quoquouersus LX pe-
 des, id est, iugeri fescuncia. M. Varro ait iugum ab Hispanis uocari, quod

B iuncti boues uno die exarare possint. Versum autem quadratum esse quo- ^{hic dimidius ad scrupulum est}
 quouersus centum pedum. Verum haec & quaecunque alia diuisionibus ad-
 ducuntur, facile ex hoc adeo typo iudicari poterunt. Ad metiendum autem
 iugerum, Romani commodissime sibi uirgam factitarunt denum pedum,
 quam proinde decempedam nominauere, cuius Horatius secundo Carmi-
 num libro meminit, Ode xv. Haec uirga uicies quater ordine posita, lon-
 gitudinem: duodecies uero, latitudinem iugeri, mensori expediet.

Summa Negotij

IUGERI Romani typum sequens
 habet pagina,

Decempeda, id est, decem pedum regula.

Longius unciæ latus

240

[illegible]

Brevius unciaꝝ latus

120 LOCUTIONES ita sunt hic ordine, ut typus
hinc intelligatur. obolus est quingentesima septuagesima sexta pars iu-
geri habens 50 pedes. et est dimidium scrupuli. i. decempeda quadra-
ta. et. Scrupulus est CCLXXXVIII pars iugeris habens centum pedes
et vocatur quadrata decempeda. Semisextula est CXLIII pars iu-
geris habens 200 pedes sive duo scrupuli. i. decempedas quadratas
duas. Sextula est LXXII pars iugeris habens quadraginta pedes
et sive 4 scrupuli. i. decempedas quadratas quatuor. Similius, est quadragesima octava pars iu-
geris habens pedes 600, sive sex scrupuli. i. decempedas quadratas sex. Similiter, uiresima quarta
pars iugeris, habens mille ducentos pedes sive duodum scrupuli. i. decempedas. Vnita decima
pars iugeris, habens duo millia et quadringentos pedes sive 24 scrupuli. i. decempedas. Sextans,
Sexta iugeris pars, habens unitas sex. quadraginta iugeris pars, habens unitas tredecim. Triens
tertia iugeris pars habens quatuor unitas et sic consequenter.

Quota quæq; iugeri pars.
Pedes in partibus tum un-
ciæ tum assis.
Scrupula in partibus tum
unciæ tum assis.
Signa uetusta tum partiū
unciæ tum assis.

576	288	144	72	48	24	12	6	4	3	$3\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{12}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{4}$	As Ingen
50	100	200	400	600	1200	2400	4800	7200	9600	12000	14400	16800	19200	21600	24000	26400	28800			28800
$\frac{1}{2}$	1	2	4	6	12	24	48	72	96	120	144	168	192	216	240	264	288			288
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$	1	$1\frac{1}{2}$	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Glareani liber.

16 *Sexta huius de Asse libri
materia.*

A DE HAEREDITATE IN ASSEM DIVISA. CAP. XI.

Acreditatem in XII partes diuisam notius est, quàm ut multis
 uerbis admonere sit necesse. Libro enim secundo Institutionū,
^{XIII} ^{S. hered.} titulo de hæredib. instituendis, Iustinianus omnes aſis partes
 bono ſanè ordine explicat. Sed notandum, quod & Imperator
 monet, Aſsem, id eſt, hæreditatē, nō ſemper in XII diuiſam eſſe
 ſemper tamē in aſis rationē. Quippe ſenarius & ipſe aſis ratio
 et, ut anxie lib. 3. cap. 1. docet Vitruuius. Vnitas enim in ſenario
 id eſt, ſexta eius pars: binarius, triens, id eſt, tertia pars: terna
 id eſt, dimidiū eius: quaternarius, bes, id eſt, duo trientes, ut o
 eſt duodenarij: quinarium, dextans, id eſt, dempto ſextante aſ.
 ipſe ſenarius. Idem dicendum de uicenario quaternario, quē du
^{S. Eli. plures} ^{de hereditatibus instituendis} cat Imperator Iuſtinianus. Vnde ex eodem titulo colligit, ſi to
^{hæredes} completus, omnes inſtitutos reliquos uocari in dimidiatā hære

Qui intelligit apud ueram disionem, facile in
hoc rapit sui expedit. ut hereditas sit diuisa
in duodecim millia aureorum. Quae ex uenia
habeo fuerit habuit 1000; qui ex Sextana, duo
millia aureorum: qui ex quadrante tria mil-
lia: qui ex triente, quatuor millia aureorum.

Bditatis partē. Et in uniuersum, semper ea, quæ uacat, pars, intelligitur data ei, siue unus, siue plures fuerint, qui sine certa portione institutus est hæres. ^{Julio. Tit. 95} Suetonius in Cæsare dictatore: Sed nouissimo testamento tres instituit hæredes sororum nepotes, ^{ultima. Extrema æquum est plures æquantes ratio esse debet.} C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cera: D. Brutū etiam in secundis hæredibus. Imam ceram inquit, quia in ceratis tabulis, hoc est, pugillaribus, solebant Romani testamenta scribere. Primos ergo & principes hæreditatis initio tabulæ, reliquos in ima tabulæ parte, hoc est, in ima cera subscribebāt. Vnde eradere ex ima cera, prouerbiū in testamentorū falsarios. ^{i primis hæredes esse solent.} Secundos autē hæredes uocat, qui primis substituunt, ut si illi decesserint, isti in hereditate succedant. ^{Signandi} Admonuit nos eius rei eruditissimus simul ac facundissimus uir D. Ioānes Venatorius Francus germanè Germanus, Iurisprudentiæ consultissimus. Idem Suetonius lib. ij. prorsus ad finem: Hæredes (inquit) instituit primos, ^{Augustus} Tiberiū ex parte dimidia & sextatē, ^{primogeniti.} Liuiā ex parte tertiā, ^{Augusti} quos & ferre nomen suum iussit: secudos, ^{Drusij filium.} Drusum Tiberij filiū ex trietē, & ex partibus reliquis Germanicū, ^{Neronem, Prætorij filium.} liberosq; eius tres sexus uirilil. Tercio gradu, propinquos amicosq; complures. Hæc ille. Quæ res quia ad Iurisperitos attinet, consultò relinquitur: nimium enim longum fuerit ea omnia declarare, cū nos de asse in commune differamus.

Secundi heredes sunt qui hereditatem aggr:
diantur, si priori nolent.

Vnde. Imis raris et adant Proverbia et
Vide Horat. Satyr 5 lib 2. Sermones. Et aliad
in Suetonio, titulo XVII. in Neronis.

Septima huius libri m̃a.

DE VSVRA, VETVS TRACTATIO. CAP. XII.

Ors principale mutuū dicitur. Usura autē, quod forti accedit.
Fœnus denique, naturalis fructus terræ, qui ex solo ipso capi-
tur. Quanquā id uerbi etiam ad usurā transfertur, quasi pecu-
nia per se fructum producat, quemadmodū terra. Usura apud
Græciaria, ut faciliè uidere est apud autores cū Latinos, tum Græ-
ciaria, cū centenarius singulos parit in annum: de qua mentio
n, de administratione tutorum. Et apud Liviū, uncianiū fœnus.
n eius, semuncianiū dicitur, lib. 7. ab V. C. Est usura ex sextante,
narius binos parit. Est ex quadrante, cū centenarius ternos in

Ut discamus loqui in hac materia.

Notandum, totum hoc organum principem suum
interius continere, et totum a se liberum. Atque
quod interius erat, ab exterioribus. Quando
scilicet de quibusque autem, autem una dicitur
solitudo autem, et totum a se. Si de omni
duo, et si quia et si quia: Si de primis, et
et quia et quia. Si de primis, quia, et
et quia et triente: Si de primis, quia, et
et quia et quia, et si sequitur. Per quod
interius habet interius et paritatem
magis, et minus, et minus, et minus, et minus
nisi plusquam minus: non plusquam minus,
nisi minus nisi quod minus minus, et
hodie quod videmus. ~ ~ ~

D

De affe & partibus eius

D annum parit. Est ex triente, quam uocant trientariā, cum centenarius quaternos parit: quam Antoninus Pius Romanorū princeps, tanquam minimam exercuisse dicit, ut patrimonio suo plurimos adiuuaret. Ita ex quincunce, de centum quinq; qua hodie in hisce terris utimur, quanquam sunt urbes quæ ex publica mensa de centum quatuor duntaxat persoluunt. Est item ex semisse, qua centenarius senarium parit: millenarius sexagenarium; de qua Columella lib. iij. cap. iij. loquitur. Ita ex septunce ac besse, quibus Francia meo tempore utebatur. Est ex dodrante, ex dextante, ex deunce, consimili supputatione assis. Deniq; est usura ex asse, quæ duodenos nūmos annuos in singulos centenarios parit, id est, menstruos singulos. Hæc à Latinis etiam centesima dicitur, quod centesimo mense sortem æquet. Nam usurarum dies in singulos menses olim cedere existimabantur, ut hodie Lutetiæ tertio quoq; mense. Plinius Iunior hanc duodenos asses pārere ait, quemadmodum & nos nunc utimur, duodecimum denarium dicentes. Græci eam drachmalem uocant à drachma, ut Latini ab assibus, & nos nunc à denarijs. Centum enim drachmæ, libram faciunt Atticam: ergo de centū in singulos menses unum, centesimo mense æquat sortem, ut centum drachmæ libram. Fuere autem apud priscos multo maiores præter dictas usuræ. Cicero sanè Verri obiicit, quod pecuniam sibi attributam ad frumenti publici coemptionem, duabus centesimis sceneratus sit. Duas centesimas Cicero quatuor & uiginti asses in centenarios singulos dixit. Sesquicentessimæ usuræ mentio est apud Demosthenem in oratione aduersum Aphobum tutorem suum, quæ lege decem tabularum in actione rei uxoriæ taxata erat. Eam enim nouem obolorum facit, quam sesquidrachmalem appellare licebit: ualet enim drachma sex obolis. Triplæ etiam centesimæ exemplū est apud Athenæū ad finē lib. xij. Hactenus de usura terrestri. Sed & nautica fuit apud antiquos usura duplex: una quæ in alteram tantum nauigationem statuebatur. Hæc à Græcis heteroplus uocatur. Altera ita contrahebatur, ut non aliter deberetur, nec ipsa, nec fors eius, quàm si nauis cum mercibus sospes domum redisset. Hanc amphoteroplum dicunt Græci. Porro eæ usuræ non sunt menstruæ, sed semel in maris com meatum remeatumq; statutæ. Accursius usuram ex semisse intellexit, quoties centenarius quinquagenarium produceret: cum ex semisse usura sit, ut iam diximus, quoties centenarius senos parit. Hæc ex Budæo.

DE ASSE ET PARTIBVS EIVS IN SIGNATA

A S igitur, qui & ^{uncia} ~~Assis~~ & ^{duodecim} ~~assis~~ dicitur, libralis nummus erat. De eo ita Donatus in primam Phormionis scenam ait: ^{Assis} Assis libra erat, eiusque partes ^{XII} unciae. Rursus unciae unius duodecima pars, libella dicebatur. Budæus putat libellam pro asse poni, sed eam argenteam, assem uero æreum fuisse. Diu autē populus Rom. ^{prima Romanorum moneta} æreo nummo usus est, Primò quidem ære graui & expenso, rudi ac informi; postea

Romani triplicem olim habuere monetam. Præter æream, ac eam primo videmus ex inscriptione ad tempora usq[ue] Servij Tullij VI Romanor[um] regis uerò Deinde sequam[ur] eam usq[ue] ad quintum annum ante primam bellum Punicum: Eam monetam libram siue Assem non XII partibus uocantur: eamq[ue] ex ære. An autem omnis Asis partis habuerint propria numismata, non constat. Neq[ue] id quidem an iustum libra pondus, tum in Asse tum in eius partibus. Secundo Romani habuere monetam æream non auri primo bello Punico de pulchra. Denarius quatuor Semuncia pars, idem cum Dracma ualebat decem Asibus. Quinarius, quinq[ue] Sestertius duas non dimidio: Libella Assem, quæ tamen æquiualebat tri- omnes Denarii partes. Cum As æreus esset cum omnes sex partibus. Tertiò etiam aurum Romani excolere monentem, siuendo bello Punico de quo Cap. 17 laus dicitur. De ære aut[em] et argen- ta in his Aspit. Denarius igitur ut Rex in hac moneta nomen habet à X æreis Asibus. Qui primus diuiditur in duas quinarios, qui Victoriati dicuntur et à signo uictoriae quæ præsenti- Sentide Denarius in quatuor partes diuiditur. Sestertius uocabant qui duas et dimidium; quatuor dicitur tertium diuidimus, uocabant Ases. Denm Denarius in Cornutum: XL Sestertius item in (oro- nam) Vale enim Denarius, quatuor Sestertius: Semuncia quatuor partes) Supplicatus. Vier Denarius off em loor. Ein Denarius off em quintlin. Ein Sestertius off em phlaphard: 40 Se- stertius off em Kronen: 30 off em Rhinischen guldin: Ein loor silber off 16 phlaphard. Ein quintlin off vier phlaphard.

A uerò signato, pecudū nota, unde & pecunia dicta, autore Plinio lib. xxxij. cap. iij. sub Ser. Tullio sexto Romanorum rege. Deinde argento ulus est. Argentum autem (ut idem ait eodem loco) signatū est anno urbis cccclxxxiiii. Q. Fabio c o s. quinq; annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro decem libris æris, quinarus pro quinque, sester- tius pro dipondio & semisse. Hæc Plinius. In quibus quidem uerbis (ut hoc obiter notem) impudens est mendum in omnibus, quotquot nos ui- dimus exemplaribus, D pro ccccl, quod quidem ex historia Roma- na notius est, quàm ut probatione indigeat. Et ipse Plinius tam dili- genter, ne error hic incidere posset, tot circumstantijs munierat, nomi- nato ad hoc c o s. indicato etiam bello. Non fuit tam stupidus Plinius ut centum annis aberrarit in historia omnibus manifesta. Verum ho- die Plinium ita plurimi emendant, ut flosculos orationis, & argutias, quantum ad eius autoris breuitatem attinet, diligenter excutiant, quod e- go quidem neutiquam reprehendo, imò laudo: cæterum ubi uel tempo- rum uel ponderum ratio incidit, aut aliud quippiam, quod plus laboris, quàm ut leuiter consideretur, indiget, aut denique quod alij notarunt, id sanè oppidò negligenter tractant. Sed ea est huius tempestatis calamitas. Nunc ad rem redeo. Ex hoc Plinij loco satis liquet, quaternos sestertios unum æquasse denarium, ita ut sestertius nummus fuerit denarij qua- drans. Nummus autem & sestertius idem erant, ut luculentissimis exem- plis probat Budæus: quanquam καὶ ἐπεξηγησάμην, nonnunquam nummum sestertium legimus. Eodem modo & drachma & denarius pro eodem, ut probat idem Budæus ex autoribus nō uulgaribus. Vbi notandum (quod & Leonardus à Portis scriptis prodidit) triplicem olim fuisse apud Ro- manos denarium. Vnum sextulæ pondere, hoc est, quaternū scrupulo- rum, cū drachmæ pondus terna habeat scrupula. Hic igitur denarius tertia parte grauior drachma erat. Eorum porro denariorum 6000 imple- bant ita magnum talentum, LXXX minarum: quemadmodum drach- marum 6000 implent minus talentum, LX minarum. Huiusmodi dena- riorum LXXXI ex libra argenti signabantur. Alterum denarium fuisse, quorum septem in unciam ueniebant. De hoc apud Cornelium Celsum lib. iij. cap. xij. & apud Plinium lib. xxxij. cap. ix. ubi ait, Iustum esse ex libra argenti LXXXIII signari denarios. Cū enim libra Romana duo- denū unciarum, habeat XCVI drachmas, si singulis uncijis singuli de- tracti fuerint denarij, relinquentur LXXXIII denarij siue drachmæ. Tertium fuisse denarium uerè drachmæ pondere, quorum in uncia VIII, in libra Romana pecuniaria centum, ut in mina græca. Hi utique frequen- tiores, ac postea sub Cæsaribus inclaruerunt, posteaquàm Romana poten- tia in Asiam, Aegyptum, ac in totam Græciam penetrauit. Hic supputa- tionibus nostris longè aptissimus, siue talentum tractabimus, siue de se- stertio aut Minis fiat sermo: deniq; initiantibus nullam confusionem ge- nerabit, ut nuper quidam nobis noua editione ingessit. Sestertius igitur

TRIA hic ordine notanda. Quoties Sestertius masculino genere profertur intelligimus nummum: quartum Denarij partem, uel quadragessimam (Romani partem, em phaphard. = Scilicet id quod Sestertia pluralis numeri, semper intelligimus millia. Cum aut. C. Denarij siue dra- chmæ fiant libram pecuniariam, ac Denarius siue drachma ualeat quatuor Sestertij. Libratæ una primariæ, h. 400 Sestertij. Milli igitur Sestertij sunt due librae, et semis. Ut igitur Sestertius nummus sit 2 ares asis ac semis: mille HS. Tertium, quod aduertendum sequimur, intel- ligimus centena millia. Sed a Dracis aduertib; initium est Dracis Sestertium: aduersus centena millia Sestertiorum. 1000000. 1. mille millia. Un million.

Querela in emendatores Plinij

Tres propos. notandæ

Ut hic primus Denarius, supat drachmam sex: ita postea, ita et leginta supant sexaginta tertia parte, nunc ut uiginti.

Ex libra Romana 96 drachmæ fieri consue- uere. Verum nam hi primi Denarij, tertia par- te grauius essent drachma, nrisse fuit libra partem minus fieri nummum. Ita ex XCVI sista sunt LXXXII, et ablati qst nummij 24 que est tertia pars septuaginta duorum.

Cum aliqui ex libra Romana XCVI exa- derant, ille duodecim relinquentur LXXXIII Est aut duodenarij septima pars 84.

Et hic Denarij secundus inopissimus est: ad omnem nostram remissionis totum Resti (igitur a Budæo et Fortio, ut notio, existit est. Et Celsus cum ita diuisi sit ut ne- mo pte Celsum explicaret, mo nimirum ali in usu fuerit, inquit Agriola.

De asse & partibus eius

LIBRA enim antiquaria hoc est annua dra-
chmarum, triquadringentos sesterios. Mille
igitur sestertij faciunt duas libras et dimidi-
atam. At Gellius Agricola lib. 2. par. 282.
de pondere monetarum ait. Sestertium quic-
quid Poetarum esse. Sestertius autem masculi-
no genere, reliquorum scriptum. Sed sestertia
nummos significare, non argenti duas libras et
dimidiam, ut in Martialis Episto. Munus uiginti
sestertia fortis rogabam: ubi uult sestertio
uiginti intelligi. Denarii quatuordecim non
millia sestertium, ubi plant uides istum nullius
iudicij esse. Deinde sequente sententia quicquid addunt
exempla, ubi similiter alii, nummos non duas libras
argenti et dimidiam significari, ea impudentia,
qua reliqua dixit. Gellius enim ex huiusmodi
ce pugnat. Sed Eximius Horatij Episto. 7. lib. ad
Mercurium remittit. Sestertia milia significat
tunc quoniam. Nam septem dona sestertia
mutua septem. Proinde: prout adit uti meriti
agellum.

DIS TRIBUTIVA nomina sunt addi solent
pluralibus circa distributionem, ut bina castra
vina librae, quatuordecim aedes. Alij autem non
cum distributione, ut Coss. data bina legiones,
Praetores singula. Vbi utique quatuordecim
centum legiones. Erant enim duo Coss. et quatuor
Praetores. Valla lib. 3. Capite 5.

Masculino genere (ut eo, unde digressi sumus, reuertamur) argenteus erat
nummus, denarij siue drachmae quadrans. At sestertia singula, pluratiuo nu-
mero, & neutro genere, singula millia sestertiorum siue nummorum signi-
ficant: dicta, sicut sestertius duos asses & semissem significat, ita illa duas
libras & selibram argenti singula ualent. Quare quadringena sestertia,
& quadringenta millia sestertiorum siue nummorum, pro eodem, ac sine
ullo discrimine significatus, antiqui dixerunt. Libram porro pecuniaria,
centenum drachmarum, ut Atticam minam, hic intelligimus, quemadmo-
dum antea saepe dictum est. Non sum nescius Leonardum à Portis scri-
psisse, sestertium nummum genere masculino, aereum fuisse: Budaeum
autem argenteum asserere. At Plinij uerba quae paulo ante adduximus,
pro Budaeo faciunt. Argentum enim signatum ait Quinto Fabio C. O. S.
Aes longè antea sub Seruio Tullio. Adijciendum etiam hoc loco prae-
ter morem & consuetudinem nostram, non admodum certum esse, ad-
diderint ne perpetuò autores distributiva, quae uocant, adiectiua, citra
tamen distributionem, hisce sestertijs pluratiuo numero dictis, ut alijs
solent adhibere tantum pluralibus, binas aedes, bina castra, ita bina se-
stertia dicendo. Poetas excusat carminis necessitas, unde non satis fir-
ma ratio sumi potest. Soluta oratione loquentes numerorum signa re-
fellunt, ut ne inde etiam quicquam certi ac solidi affirmare audeamus.
Nam ut autorum uerba adducimus, qui in sententia pertinax esse uo-
let, dicere queat distributivè legendum, quod ego simpliciter lego: ut
hoc Plinij libro decimo, cap. 51. Sexcentis sestertijs Aesopi Histriionis pa-
tinam taxatam. Nota breuitatis ita habet, DC HS. quae nihilominus sex-
cenis sestertijs legas atque sexcentis. Item apud eundem lib. xxxiij. capi-
te secundo: Ius annuli ne cui esset, nisi cui ingenuo ipsi patri auocq; pater-
no sestertia quadringenta census fuisset. Notae breuitatis ita habent, HS
CCCC. quae, quemadmodum iam diximus, utroque sanè modo quadrin-
gena & quadringenta legeris. Martialis, sex, decem, uiginti, centum se-
stertia, identidem dicere solet: item alijs. Verum contra pertinacem nihil
probaueris. Ego Budaeum latinis obseruantissimū uirum ita locutum
uideo, ut Poetae solent, in quo corruptio tam properè inducta, non reci-
pit excusationem, ut in uetustis autorum codicibus. Ita minimè reprehen-
dendum existimo, qui quadringenta sestertia dixerit. In numero singula-
ri fortè in genitiuo ac ablatiuo reperias, sed cum aduerbijs: de quo lo-
quendi modo nunc dicendum. Quoties igitur autores per aduerbia lo-
quuntur, ibi tum centena millia intelliguntur: ut, decies sestertium, id
est, decies centena millia sestertiorum. Ortus est autem ille loquendi
modus apud antiquos ex sermonis compendio, ut est ille: Quarto Ca-
lendas, id est, quarto die ante Calendas: quinto Idus, id est, quinto die
ante Idus. Poetae uero adhuc breuius aduerbia sola proferebant: ut,
uno carmine Martialis libro primo ad Calenum, uicies, centies, &
millies protulit: ubi centena millia sestertium intelligas oportet in
singulis

Regula

Excepio
Regule

A singulis hisce aduerbijs. Id autem considerandum, nunquam infra denarium sic illos loquutos esse: neque enim uel octies, uel nouies sestertiū dicunt, sed uel per millia nummū, uel millia sestertiū, loquuntur. Atq; illa loquendi ratio per genitiuum pluralem, fuit omnium frequentissima. Est præterea tamen per genitiuum ac ablatiuum singulares, loquendi modus apud Latinos autores. Cornelius Tacitus lib. xvi. de Nerone loquens: Cladem Lugdunensem (inquit) quadragies sestertio solatus est princeps. Et Plinius Iunior lib. iij. Epistolarum ad Caluissium, sestertio tricies dixit. Item Valerius Maximus lib. ix. sexagies sestertio. Cicero uerò II Philippica, sestertij centies protulit. Tacitus lib. xij. sestertij ter millies. Si contrarium apud autores reperias, scito id communi librariorum errore accidisse, qui ea numerorum uerba, quæ notis scripta fuerant, uel una uel altera syllaba (ut Budæi uerbis utar) dimidiata, integra transcripserunt, nec numerandi antiquam rationem, nec latinè loquendi tenentes. Toto igitur hoc capite in summa tria diximus. Primum, quod sestertius singulari numero, genere masculino, sit idem quod nummus, & numisma argenteum. Secundò, quod sestertia pluratiuo numero, & genere neutro, singula dicantur millia sestertiorum. Tertio, quod per adiecta aduerbia supra denarium numerum, centena millia intelligantur sestertiorum: ita ut sestertij genere masculino, sint uelut milites gregarij: sestertia autem neutro genere, plurali numero, uelut Chiliarchæ millenariorum sestertiorum: deniq; aduerbia adiecta, uelut grandes Centuriones super Chiliarchas. In typofanè hoc sequente quatuor uides, siue columnas siue ordines dicere malimus, in quibus æreorum nomenclaturam primū posuimus ad usq; maximum Romanorum numerum, qui centenum millium est, autore Plinio. Secundo loco latinè loquentium morem expressimus. Tertio, uulgaro numerandi adiecto modo, rem clariorem facere annixi sumus. Ultimo margine partim ipsa numismata, partim expositionem eorum quæ in secundo ordine oppidò concise dicuntur, adponere placuit. Lector boni consulat nostrum laborem.

Aquila dicitur sel: 288 librariorum esse in culpa qui ea corruperunt, et a Budæo desinit. Sed ne: mo sit an: tunc in seipso: nouitior auctoribus Et ad idem fides non omnino negligenda est.

A vakegalariabis: i. Reperitio per Capite.

Declaratio sequentis typi

POSITIO IN NUMERVM SIGNATAE
pecunie in asse & sestertio.

AE S.

ARGENTVM.

As unus Libella.

2 asses & semis Virtutius.

5 asses, quinarius

7 asses & semis

10 asses siue æris

25 asses siue æris

50 asses

75 asses

100 æris, id est, asium

Sestertius unus. HS

Duo sestertij

Tres sestertij

Quatuor sestertij, &c. 40 Denarius Romanus, siue

Decē sestertij siue nūmi 10 drachma.

Viginti sestertij

Triginta sestertij

Quadraginta HS

1 plaphard

2 plaphard

3 plaphard

40 plaphard.

20 plaphard.

30 plaphard.

40 plaphard.

40 plaphard.

D 3

De asse & eius partibus

D 250 æris, i. assiu	Centum sestertij siue nummi	100	Aureus Romanus. iij. Krone
500 asses	Ducenti sestertij	200	Quinq. Coronati
750 asses	Trecenti sestertij	300	Septem Coronati & semis.
1000 æris, i. assiu	Quadringenti sestertij	400	Decem Coronati. Libra peruniaria
2500 æris	Singula sestertia	1000	Mille nummum uel sestertium.
5000 æris	Bina sestertia	2000	Duo millia nummum uel sester.
7500 æris	Terna sestertia	3000	Tria millia nummum uel sester.
25000 æris	Dena sestertia	10000	Decem millia nummum uel sester.
50000 æris	Vicena sestertia	20000	Viginti millia sestertiorum.
75000 æris	Tricena sestertia	30000	Triginta millia nummum.
250000 æris	Centena sestertia	100000	Centum millia nummum uel se-
500000 æris	Ducena sestertia	200000	stert. Et hic erat maximus
	Trecena sestertia	300000	Romæ numerus, autore Pli-
	Decies sestertium	1000000	nio lib. 33. cap. 10.
	Vndecies sestertium	1100000	Decies centena millia sester.
	Duodecies HS	1200000	Infra decem enim per aduer-
	Vicies sestertium	2000000	bia non sunt locuti ueteres.
	Tricies sestertium	3000000	Neq; uerò certum est dixe-
	Quadrages HS	4000000	rint ne unq; mille sestertia.
	Centies sestertium	10000000	plaphardi.
	Ducenties HS	20000000	Centies centena millia se-
	Trecenties HS	30000000	stertiorum.
	Millies sestertium	100000000	Millies centum millia sester-
	Bis millies HS	200000000	tiorum.
	Ter millies HS	300000000	
	Decies millies HS	1000000000	Decies millies centum millia
	Vicies millies HS	2000000000	sestertiorum.
	Tricies millies HS	3000000000	
	Quadrages millies HS	4000000000	

Valgaris numerandi ratio hodie est per quatuor
sola, nempe usq; ad mille. Apud Græcos autem per quinq; loca, usq; ad 1000000. i. decem millia.
Apud Romanos uero per sex loca, usq; centena millia, ut hinc numerum 1000000 uulgus
dixerit mille millia: Græci autem myriades: Romanus denis centena millia.

Matorem æris summā

E haud facile opinor repe-
rias. Si tamen quis prom-
ptē ac facilliter sestertiorū
summas in asses resoluere
uelit, diuidat quamli-
bet sestertiorum summam
per quatuor (tot enim de-
narius habet sestertios) ac
productū per decem mul-
tiplicet (totidem enim de-
narius habet asses) & subi-
tō emergent æris asses. E-
rit autem is modus haud
paulō simplicior ac le-
uior, quā si per minu-
tias, ut uocant, summas di-
uidere coneris.

F

Extremam hanc summam, maximam uocat Budæus, ultra quam ne
ludicra quidem hominum uota procedere soleant, etiam si immensum
quid, maiusq; omni auri conceptaculo exoptare contendant. Denarios
ex sestertijs elicere facillimum est. Quamlibet enim sestertiorū summam
per quatuor diuidas oportet, & mox denariorum summa emerget. Qui-
cunque igitur duo nostræ ætatis numismata cognita habet, Coronatum
solarem Francicum, ac aureum Rhenensem, is nullo negotio, in quacuncq;

Nihil melius abest ratio à durat. Nam quod Budæus
supponit per Coronatus Francicos, & denarios à Portis per Duca-
tos Venetos. Vnaq; enim regio sua esset maxime numismata. Postq;
hodie coronatus plus ualeat Francus, quā in Saxonia plus Francus quā Saxonius.
Ita in alijs regionibus. At hæc nihil impediunt nostram commentationem.
Cum in auro & argento fiat augmentum & diminutio, quodum temporum
rationem, ut quodidū uidemus. Plurimum tamen in hoc negotio sunt ve-
getiam & principum consensu. Unde enim hodie vsq; Germanorum in
uident, non sint fere æres, nisi omnium ciuitatum ac Regulorum, qui
eos excudunt, consensu. Idem de Coronatis Francicis postea diximus sub
titulo Capituli de numis. 7.

tandem regione degat, suæ patriæ monetam, id quod huius
commentationis finem esse uolumus, expedit.

De

Glareani liber.

A DE AESTIMATIONE ROMANAE MONETAE AD
nostrae tempestatis numismata. CAP. XIII.

Vdæus immortale Galliae nostrae decus ac ornamentum, aesti-
matione argenti non signati ad signatum facta, quæ ipsius fuit
tempore, hoc tandem lib. ij. de Asse inuenit, Coronatum Fran-
cicum solarem respondere quadragenis nūmis siue sestertijs,
denis uero drachmis siue denarijs. Erit igitur sestertius Coronati solaris
quadragesima pars. Ita de aureo Rhenensi dicendū, quorū quaterni cōmu-
niter respondent ternis Coronatis solaribus, quanquā meliores & multò
grauiores sunt. Venirent igitur xxx sestertij nūmi pro aureo Rhenensi:
atq; sestertius nūmus ita fuerit tricesima pars Rhenensis aurei, sicut Coro-
nati quadragesima. Hanc sanè Budæanam rationem etiam in his regionibus
Germaniæ ac Rheni publica argenti aestimatio probè obrinet, maxi-
mè quæ facta est anno à I E S V Christi natali M. D. XXXVIII. de
qua in sequentibus plura dicturi sumus, quanquam uulgò multò pluris
nunc permutatur. Verū hoc Lectorem commouere non debet. Iudæi,
trapezitæ, usurarij, ac id genus hominum, aliam habent in accipienda, a-
liam in exponenda pecunia rationem: atque utinam etiam principum edi-
cta non aliquando in hanc iniquitatem inciderent, id quod auaritia uel for-
tunæ tempestate sæpe fieri uidemus. Mundi calamitas ac temporum iniu-
ria nōnunquā etiam probos principes impellit, ut monetam longè, quàm
uellent, leuiorem excudant. Sed ea hanc nostram cōmentationem nihil im-
pedient, quin publicam aestimationem iustè factam amplectamur. Posito
igitur hoc fundamento de Coronato solari ac aureo Rhenensi, quacuncq;
apud autores latinos obuenerit summa, uel sestertiorum uel denariorum,
apud Græcos uero drachmarum: nummorū quidem siue sestertiorū per
XL, si quidem Coronatos solares, per xxx uero si aureos Rhenenses habe-
re uoluerimus, diuidas oportet. At denariorū ac drachmarū per decem se-
cabitur summa, si quidē Coronatos solares habere uolueris. Sed huius rei,
ut memoria iuuetur, hūc typulū subijcere placuit, oppidò ut puto utilem.

<i>apud Romanos.</i>					
100. æris, id est, assium	1 Coro. solaris.	1000. æris, id est, assium	x Coro. solaris.	2500. æris, id est, assium	xxv. Cor. solaris.
40. sestertij siue nummi		400. sestertij siue nūmi		1000. nummū siue sester.	
10. denarij siue drachmæ		100. denarij siue drach.		250. denarij siue drach.	
Libræ centenariæ pars decima		Libra una centenaria uel mina		Sestertia singula, id est, libræ 11 et semis	
Proportio decupla /		Proportio dupla sesquipla /			

Decem Coronatos solares in Minam siue libram centenariam poni-
mus. Vnus igitur Coronatus solaris, decima libræ pars, est uelut semi-
narium huius supputationis. Idem ille Solaris unus centum habet æris,
id est, assium. As igitur centesima pars erit Coronati solaris, millesima
autem libræ. Eodem modo quadraginta sestertij in eundem ueniunt Co-
ronatum, ubi 400 sestertij in Libram centenariam, qui mille faciunt æ-
ris, id est, assium. De denarijs idem est iudicium, deni in unum solarem

19 Hoc etiam in Basilensi moneta, et adpendo
et ad estimationem fassili maritimi. Scimus
na enim argenti eis 100; hodie autem tantum
xvi plaphardis. Eadem Semuncia habet
quatuor drachmas siue denarios. Ergo
denarij palestini æquivalent quatuor plaph-
ardis, et inde Sestertius unij plapharde. Atq;
40 plaphardi valent hodie Coronati. Ergo
et 40 Sestertij. Totam igitur negotium est
in drachma pondere, et in estimatione
Semuncie.

Anno (scilicet M. D. XXXVIII) argenti
maxima. De Romana libra, aestimata est
publii et aurei monete, qui faciunt in se-
munciam 14 plaphardis, et reliquis est
ting plaphardis. Nunc uero nam Semun-
cia apud aurifabros uenit xvi plaphar-
dis, nam ualebit deus auris in moneta
et reliqui sunt vi plaphardi. Iudæi autē
pulum argenti, decem balasos tenent;
ut sit maxia undecim aureis moneta ar-
gentij, uel scilicet est uno aureo et quatuor
undecim suppis plus quam aurifabri.

Hoc est quod Proverbia uelutimo
Pondus et Pondus. Mensura et mensu-
ra utriusq; abominabile est apud de-
um. Et istum uelut caput. Abomi-
natio est apud Deum pondus et pondus.

Declaratio Typi

cccc Sestertij libra Centenaria

De asse & eius partibus

D Coronatū, centū in denos Coronatos, ubi proportio decupla. Sed in quarto ordine ad tertium est dupla sesquipla: sestertia enim singula 11 libras ac semilibram continent. Eadem porrò 25 Coronatos, denarios 250, æris 2500, denique mille nummum. Quocirca ut mille æris una libra est, ita mille nummum duæ libræ & semis. Et ut centum æris unus Coronatus est, ita centū sestertij sunt duo Coronati & semis. Vnde quatuor hæc, as, denarius, Coronatus, ac mina, pulcherrimo ordine duplā proximi cuiusq; ad proximum seruant rationem. Decem asses denarius est, decem denarij Coronatus, decem Coronati mina siue libra centenaria. Vnde centena millia assium, qui fuit maximus census Romæ sub Ser. Tullio rege, faciunt decem millia denariorū: rursus 10000 denariorū, efficiunt Coronatos: postremò M Coronati centum minas. Et contrā, libra centenaria decem habet Coronatos, Coronatus decem denarios, denarius decem asses siue æris. Nam in populi Rom. classibus, facta à Tullio rege diuisione, Liuius per millenos æris,

E Dionysius autē cētenis drachmis incedit. De notis sestertiorū uel masculino uel neutro genere, plurali numero, nihil admodum Budæus: aliquid Leonardus, nihil tamen certi. Priscianus de ponderibus ita inquit: As est nummus libralis, & per L perscriptam notatur. Dupondius nummus est bibris per duas LL perscriptas. Sestertius, nummus duarū semis librarū, per duas LL & S, ex qua incipit semis perscriptas LLS. Vnde dicitur sestertius semis tertius. Hæc ille. Ex hisce sanè uerbis nihil discriminis reperias inter sestertios ac sestertia, aut inter libras æreas ac argenteas. Quidam putant æreas libras, hoc est, sestertios, tertia uocali duplici, ac S litera connexa, Romanos indicasse, hoc modo HS: sed sestertia plurali uo numero, prima semiuocali duplici (nam libræ nomen ab ea incipit) ac S, hoc modo LLS. Verum quòd tertia uocalis I maiuscula, à prima semiuocali maiuscula pedis duntaxat L protractu distat, inde apud Romani moris ignaros facile eam corruptionē incidisse. Idem de denario dicendū, qui per X, sed transuersa uirgula notabatur, hoc modo X. Verū ea forma in stellā incidit, unde & in uetustis codicibus denarius stellæ signo inuenitur.

SYLLOGISMVS ALIQVOT SVMMARVM, maximè ex libro secundo Budæi de Asse.

Leges sumptuariæ Romæ ante Syllam

10	æris	Tantum in cenam singulis insumere diebus licebat. Leg. M. apud Gellium lib. 2. cap. 24.
1	denar.	
30	æris	Decem diebus in singulis mensibus, non nominat diebus.
3	denarij.	
100	æris	Ludis Romanis, plebeis & Saturnalibus, centusis erat. Persius: Et centum Gracos cyrto centusse licetur.
1	Coro.	
25	æris	Colaphi incisionis pœna, apud Gellium lib. 2. cap. 1.
1/4	Coro.	
300	HS	Tiberius Cæsar ac Caligula congiarium viritum dederunt. Eodem in Iulio Nullo 83 ad finem. Et Augustus lib. 41. ubi in uulga: his modis, Tricensi Sestertij perpetuam legibus pro Tricensi, sicut et in Iulio. Nullo 39.
10	Aur. Rhenenses.	

In lege à Sylla lata, quantum in diebus quibusdam festis insuere ius possit, huiusmodi a Tertio, Tertius pro Tertius legibus pendendo reuert. ~ ~ ~

L	HS	50 Sestertij
L	HS	50000 Sestertij
L	HS	500000 Sestertia quinquaginta
D	HS	500 Sestertij
D	HS	50000 Sestertia
D	HS	500000 quingentes Sestertia

A

Centum millia æris

40000 æris
400 Cor.

^{hic patrum Superioris Africæ fuit secundo bello Punica.}
Dos Cn. Scipionis filia data est publi ^{construit huius historia Val: lib 4: Cap 4}
co arario.

100000 æris
1000 Cor.

Maximus census Romæ. ^{Quincenti 100000 æris aut plus possidebat: erat in prima classe.}
^{ut determinat Linius in prima.}

15000 æris
150 Cor.

Tanti damnatus Camillus.

Sex millia nummum

6000 HS
150 Cor.

Sex sestertia vocat Martialis lib. vi. ad Partum. ^{Munt in his sequentibus omnibus fiat divisio}
^{Tanti nullum piscem emptum scribit Lucius. per 40. et habet ubiq. gemas salatus.}
^{nalis Sat. iij.}

Octo millia nummum

8000 HS
200 Cor.

Meminit Plin. lib. ix. cap. xvij. tanti
nullum emptum.

Cor. Tacitus lib. xi. uocat dena
sestertia, quæ Martialis decem.
Viginti sestertia. ^{viginti millia Sestertium}

10000 HS
250 Cor.

Decem sestertia ait Martialis lib. xi.
ad Partum.

20000 HS
500 Cor.

Tanti emptus coruus qui Augu-
stum salutauerat Imp.

B

Quadragesima sestertij

40 HS
1 Cor.

^{Quia quadragesima HS aequatur sexagto Ideo hic per eum numerum septem Exempla ordinis posita}
^{sunt. Quadragesimam et alij omnibus numeris attualis fieri possunt.}

Quadragesima sestertij

400 HS
10 Cor.

Libra Romana.

Quatuor millia sestertiorum

4000 HS
100 Cor.

Quadragesima sestertia

40000 HS
1000 Cor.

Quadragesima sestertia

400000 HS
10000 Cor.

Census legitimus equestris. Nero
in punctum aleam ludit.

Quadragesima sestertium

4000000 HS
100000 Cor.

Nero Lugdunensem cladem so-
latus est. Tanti libe XVI

Quadragesima sestertium

40000000 HS
1000000 Cor.

Furta Verris, & Paulinae Lollia M.
Lollij neptis ornatus. Plin: lib 9. Cap 35

C

Centies sestertium

10000000 HS
250000 Cor.

Vnio Cleopatraz. Virgilij census. Plin: lib 9. Cap 35.

Sexcenta sestertia

600000 HS
15000 Cor.

Aesopi Tragædici Histronis pati-
na. Plin. lib. 10. cap. 51.

Octingenta sestertia

800000 HS
20000 Cor.

Census senatorum ante Augustum. ^{Suetonius in Augusto. Tit: 41.}

Quingenta sestertia

500000 HS
12500 Cor.

Census equestris auctus.

Ducēta quinquaginta sestertia

250000 HS
6250 Cor.

^{Plin: lib: 29. Cap 1.}
Stipendium medicorum Romæ.
^{Centum stipendium patrum. Natus enim quadragesimorum HS}
^{fuit. 1. dicitur millia Centumalorum.}

Duodecies sestertium

1200000 HS
30000 Cor.

Census senatorum Romæ ab Au-
gusto auctus. ^{Suetonius in Augusto. Tit: 41.}

Bis millies sestertium

20000000 HS
5000000 Cor.

M. Crassi diuitia. ^{Plin: lib: 33. Cap 2.}

Quae in primis officibus hic instantur, ea citi memorie tamen:
dantur. Reliqua multiplicatione per 500 in omnibus talentorum summis
summas Transitorum facili expeditur. Vbi notandum, singulorum sum-
ma pendere ex unguis. Ita Talentorum exo libris. Apud Latinos tenuitate mal:
te habuisse nemina. Grana pondo apud Aethios, reliqua faciliata ad libran-
tato cap: 13. operari temporis. Plautus in Aflinaria 872. 5r. 2. numerum
pondo. Nos nomenclaturam iure usatissimam usque in 2000. 8. apud nos
est variis, apud diversos mutantes. ~ ~ ~ ~ ~

Deaffe & partibus eius

D

DE TALENTO.

CAP. XV.

Principale

Alentum, autore Festo, multiplex fuit: sed Atticū minus, quo
ferè Latini ac Græci autores utuntur, sex millium denariorū
est. Suidas autem talentum minarū LX esse dicit: minam autē
drachmarū centum, drachmā porrò sex obolorū: quæ inter se
ellè cōueniunt. Drachmā sanè ac denariū idem pondus habere
ribus patet. Itaq; si 6000 denariorū per 100 diuidas, emergēt 60
per 10 ^{drachmas} seces (ualet enim Coronatus solaris denis drachmīs siue
abebis 600; tot enim Coronatos, his autoribus, dabimus talen
minori. Cæterū diligenter notandū censet Budæus, quoties au
lento absq; addito epitheto loquantur, tum eos perpetuò de mi
to sexagenarū ^{ut} minarum intelligere. Quoties uerò de alio quo
untur, tum addere uel numerū, uel patriū nomen: ut Liuius

E lib. viij. decados iij. de Antiochi foedere: Argenti probi x l i millia Atticū talentū dato intra duodecim annos pensionibus æquis: talentum ne minus pondo L x x x Romanis ponderibus pendat. Non necessum habeo in præsentī Epitome recensere, quā multiplex olim talentum fuerit, quamq; uarium apud autores prodatur: tum longè minus, quantum unumquodq; librarum, quantum pol drachmarū: infiniti enim laboris fuerit, emolumentī non admodum magnī, quod optimo iure ante nos etiam Budæus conquestus est. Lector non melius fecerit, quā ad talentum Atticum minus acriter animū intendat, reliqua ex eiusdem collatione facilè intellecturus. Faciunt Euboicum proximè ad Atticum minus accedere, esse quippe 56 minarum cum besse: deficere igitur ab Attico minore, tribus minis ac triente. Babylonicum L x x minarū esse: ita Aegyptiacum, siue Ptolemaicū id dici oporteat. Atticū maius L x x x. Aegineticum c. Addunt aliī & Hebraicū esse duplex, ut Atticum: & minus quīdem ad Atticum minus, duplum, hoc est, minarū c x x. maius autē nō ad Atticū maius, sed ad Hebraicū minus, duplū, ut sit minarū c c x l. Atqui ineptus sanè sim, si hæc longius prosequar, itaq; desinam nūc Lectori esse molestus, & ad eximia aliqua exempla, ex optimis ipsa selecta autoribus, quæ ad reliqua plurima Lectori usui esse possunt, diuertam. Carthaginenses igitur (ut ab ijs, quæ ad finem libri primi Polybius refert, ordiamur) finito primo bello Punico coacti sunt Romanis soluere 3200 talentū. Quæ si per 600 Coronatos multiplicauerimus, summa erit 1920000

ad: Jungwirthsitzig

Quantitasq; se Ulteriorum summa sim ad:
ditione dimpastracionis multiplicis summam
¶ 600 et habebis numerum Cronato Re.

Talenta varia

Atticum minus	LX Minutum
Atticum maius	LXXX Minutum
Euborium	LVI $\frac{2}{3}$ sss
Babylonium	LXX Minutæ
Ptolemaicum	LXX Minutæ

32.00 Talinda.
1420000 (over)

Coronatorū. Ad hæc uidebant̃ Romani aliquod ius, nempe belli, habere. Verū cū Carthagenensib. per iniuriam Sardiniam quoq; eripuissent, ne bello a Romanis incesserent̃, Aphrico bello fessi ac fracti Carthagenenses, tempore cedentes, 1200 talenta insuper miserunt, ea faciunt 720000 Coronatorū. Porro finito deinde secundo bello Punico, quod duce Hannibale Carthagenenses aduersus populum Rom. gessere, 10000 talentū pēdere iussi sunt: ea efficiunt auro huius seculi 6000000 Coronatorū. Magno autē Antiocho Asiæ rege deuictō, Scipio superior Africanus pro impensis in bel.

3200 Talenta.
1020000 (orgn);

significat.

1200 Talenta
7200000000

7x 0000

A in bellum factis postulauit 15000 talentum Euboicorum, quæ si Attica erant, summa fuerat nonagies centena millia Coronatorum. Porro cum in mentem uenit Matthæi xvi summa, quæ seruus domino debuisse dicitur, *μυριάων τετρακύντων*, id est, decem millium talentorum, immensa sanè & nulli satrapæ tolerabilis, nedum seruo, ut qualem Carthaginenses secundo bello Punico pensionibus æquis in annos L soluere iussi erant. Quare eo in loco pro *τετρακύντων*, puto ab Euangelista scriptum *ἀλυσίων*. Vnde elegantissimè procedet cōparatio, quæ Christus facit, decem milliū denarium ad ducentos denarios. Ingens adhuc summa pro seruo etiā frugī, sed qua demōstret, immensum quiddam remissum seruo à domino, ut Deus nobis peccata remittit: oportuisse igitur & seruū multò minorem summam cōseruo remittere. Hæc simplicissima uisa est nobis ratio hunc locum excusandi. Nam quod dicere quis possit, Christum immensam summam indicare uoluisse, posse igitur legi *μυριάων τετρακύντων*: ad hoc ego dico, aliud esse ingentem ponere summam, aliud incredibilem: cum nemine tamen ea de re certauero. Ego pro seruo ingentē puto summam 10000 denarium, utpote mille Coronatorum. Est autem & aliud effugium ad hunc locum excusandum. Eupolemus quidam apud Eusebium in iij. lib. de Præparatione Euangelica, ait talentum B pro siclo aliquādo accipi, hoc est, quaternis denarijs siue drachmis: ita summa huius serui cresceret in quatuor millia Coronatorum, quantum uix quisquam ex seruo ac tota familia sperarit. Hoc siclare talentum apud Poëtarum principem Homerum satis indicatur Iliados & in funebri agone primo, ad Patrocli sepulchrum: ubi quartum donum duo auri talenta produntur, post lebetem ac equam mulo grauidam. Nec secus Maro Homerum secutus in v. Aeneidos, ubi Seruius admonet minutum quid per talentum designari. Lector quid potissimum sequendum sit dispiciat. Nos ea Theologis discutienda relinquimus.

Matthæi locus xviii
Μυριάων τετρακύντων 15000 Talenta.
Μυριάων τετρακύντων 150000 Denarii.
Μυριάων τετρακύντων 1500000 Denarii.
Μυριάων τετρακύντων 15000000 Denarii.
Μυριάων τετρακύντων 150000000 Denarii.
Μυριάων τετρακύντων 1500000000 Denarii.

Eupolemus.

Locus Eusebii

Siclus 16 saphara

DE ANALOGIA AURI AD ARGENTVM.

CAPVT XVI.

Res est dubia, & oppidoquàm difficilis, à multis eximijs tractata uiris. Meminit eius Budæus profusissimè lib. 3. de asse. Meminit & Leonardus à Portis, sed obiter: ne nobis quidem omnino silentio transeunda uisa, quin aliquid ea de re in mediū adducamus. Scire igitur in primis conuenit, auri ac argenti æstimationē ferè à principum edicto pendere, penuria aut abundantia earum rerum ita nonnunquam cogente, quod quidem nulla non ætate uariè fieri uidemus. Fuit enim aliquando, cum auri uncia uix octo argenti uncis ualeret: fuit item cum decem ualeret, quod ex Liuiο lib. viij. decados iij. tum ex alijs autorum locis & Budæus & Portius ostendunt. Tandem ad duodecim & semis peruentū, uidelicet cum aureus Romanus didrachmus, id est, duarum drachmarum, ualeret centum sestertijs nummis, qui faciūt xxv drachmas. At uiginti quinque drachmæ ad duas drachmas proportionē faciunt duodecuplam ac sesquialteram siue fescuplam. Porro deinde iniquitate uel

Liuij uerba sunt. Pro argenti si aureum dare mallet, dare uideretur duci pro argenti dante aureus unus ualere.

Similiter pendens ut hodie sunt Edgundus fescuplam & semis fescuplam.

De asse & partibus eius

Conclusio

D temporū, uel menſariorum, aut principum deniq; auaritia, ad xv uſq; per-
uentū. Sed duodenaria ratio plurimū euicit priſcis temporibus, ac hodie
quoq; in uſu eſt, ut una uncia auri equet XII argenti uncias, hoc eſt, librā.
Item libra auri, duodecim argenti libras: & in reliquis ad eundem cōiectan-
dum modum. Cæterū id etiam magnopere animaduertendum, quippe in
quo huius ^{proportio auri ad argenti} analogiæ maximū pendet momentū, plurimū hīc differentiæ
accidere, quod aurum nō eiſdem eſt indicaturæ, atq; inde prorsus eueni-
re, ut uncia melioris indicaturæ plures uncias argenti in æſtimatione ac
cōparatione poſtulet. Quod ut Lectori clarius oſtendere queam, aliquot
huius ſeculi numiſmata cū argentea, tum aurea tractabimus, tum edicta
publica, & auri incrementa, quæ mea ætate per annos L acciderunt, quæ
ipſe uiderim, breuiter narrabo. Lectori fuerit hoc ut hīſtoriæ acceſſiuncu-
la, ad releuandum tædium inducta. Nam id ea potiſſimū ratione facimus,
ut de ſua quiſq; regione, in qua uel natus eſt, uel uiuit, eadem ipſe ſecum e-
tiam atq; etiā conſideret. Anno à I E S V Chriſti ſeruatoris ac redempto-
ris noſtri natali circiter M. CCCC. XCIX. Bernates ampliſſima Helue-
tiorum ciuitas, nummum excuderunt, altera parte inſigni urbis ſuæ urſo,
quem uetere Celtarum lingua, qua Heluetij etiamnum utuntur, Barz uo-
cant. Eos mox alię Heluetiorū urbes ſecuti, Tigurini, Lucerini, ac Salodo-
renſes, celebrem omnino eum nummū fecerunt. Sed in aureū Rhenenſem
eorum nummorū XVI numero publicarunt. Germani mox ſecuti Helue-
tios, maximè qui à Vindeliciſ ad lacum Acronium pertingunt, quinos de
nos pro aureo Rhenenſi, uicenos pro Coronato ſolari, deniq; quinos pro
argenteis illis Mediolanenſibus (Capita uocant, ſiue Teſtones, de quibus
poſtea) excuderunt, ac mox ijs nummiſ, priſco tamen ſiue urſi, ſiue batzo-
nis retento nomine, totam regionē quæ ad Danubij ac Rheni fontes eſt,
cum aliquo eorū fluuiorū tractu, intra paucos annos impleuerūt. At no-
ſtra nunc demū ætate per totam etiam Germaniam celebres ſunt ac noti.
Vnde & hodie quinideni urſi pro aureo in monetæ appellatione manent
per totam adeò regionem. Vt aliud ſit in hiſce Rheni ac Danubij regionib;
bus, ſi aureum, aliud ſi Rhenenſem aureum dicas. Nam per hoſce xxxv an-
nos proximos, auro in tantū accreuit ualor, ut Rhenenſis aureus, hoc eſt
numiſma aureum, denis octonis urſiſ, Coronatus ſolaris uicenis quater-
nis permutentur, cū antea, ut diximus, Rhenenſis quinis denis, Solaris
uicenis duntaxat urſiſ oblocarentur. Nunc, ut perueniamus quō uolu-
mus, hæc ſubiicere placuit. Anno à I E S V Chriſti natali M. D. XXXVIII,
argenti puti octonaria libra, quam nunc Marcā publicè uocant, uoce nō
admodum incōmoda, aureis nouē publico edicto æſtimata eſt, ac paſſim
ita uenit. Eodem autem anno bini Coronati ſolares tribus ualebāt aureis
quinū denū urſorum: atq; ita ſanè VI Solares nouem illos æquabant
aureos, hoc eſt, Marcā. Verū ſic etiam in libram Romanā duodenū
unciarum argenteam uenirent I X Solares, qui ſunt in auri uncia propor-
tione auri ad argentum duodecupla. At quo hæc ſcribimus tempore, anno
quinqua

Acronium uocat Pomponius Mela.
ubi lib: 3 de Rheno ac Gallijs.

Libra Romana 12 eſt ungarum, ſed ne:
ut Coronati qui ſunt auri uncia, ualent
libram Romanam (ſic enim Coronati ualent
hiſce denis uicis hinc). Ex q; proportio auri
ad argentum eſt duodecupla. Comparatio
eſt ad Marcā, quæ g. auriſ ſunt 12 aſſi:
multa eſt hæc tempeſ, non ad auriſ.

De aſſe & partibus eius

D annum, quando reſpublica Romana iam ſatis afflictā degebat: niſi quis ex Tarenti manubijs (eo enim anno Q. Fabius Dictator eam urbem cepit) tantum auri aduectum credat. Sed ad rem nummariam redeo. De primo quidem numero, ut ſcrupulum auri ualeret ſeſtertijſ uicenis, ſi quindecuplam auri ad argentum rationem admittimus, non eſt abſurdè dictum. Nam in uncia octonæ ſunt drachmæ, in drachma ſcrupula terna, qua ratione ſcrupulum capit ſeſtertium unum, ac eius præterea trientem, quum drachma quaternis ualeat ſeſtertijſ. Vnde in idem ueniunt x x ſeſtertij ac x v ſcrupula, ut rectè colligit Budæus. Quanquam id etiam ſic facilius colligitur: Viginti ſeſtertij nummi æquāt quinq; drachmas, quinquæ porro drachmæ, quindecim ſcrupula. Sed comparatio Plinij eſt unius auri ſcrupuli ad uiginti ſeſtertios, eſt igitur & ad quindecim ſcrupula argenti. Ex quo ſequitur quod diximus, auri ad argentum eſſe proportionem quindecuplam, ex hiſce adeò Plinij uerbis. Quot uerò aurei nummi hoc modo in libram uenerint, nō explicatur. Porro ſequentia Plinij uerba, Quod

Haud dubiè corrupta ſunt. Ea ita legenda cenſet Georgius Agricola: Quod efficit in libras ratione ſeſtertiorum, qui tunc erant, ſeſtertios V DCC LX. qua lectio ſumme placet. Nam ſi XII, quot ſunt in libra Romana, uicinas multiplicaueris per 24, quot ſunt in ſingulis uncijſ ſcrupula, continuo emergent 288 ſcrupula, que rursus multiplicata per 20 ſeſtertios, producent 5760 ſeſtertiorum, ut rectè ſupputauit Agricola.

Efficit in libras ratione ſeſtertiorū, qui tunc erant, ſeſtertios DCC CC, utinā tam facile corrigi poſſent, quā certum eſt ea corrupta eſſe. Tentatum à multis, ſed haud ſcio quā feliciter. Id etiam cogitandū Lectori, quare Plinius adiecerit, Qui tunc erant. Nam id non intelligo. Quæ deinde ſequuntur uerba, pro XLV, Budæus exiſtimat L legi poſſe: quinquaginta enim aurei didrachmi, ſic pulcherrimè in libram centenariam uenient. Quod ſi tamen XLV legatur, aurei illi didrachmiſ IX plus graniſ grauiores erant. Bis enim XLV efficiunt duntaxat XC drachmas, ſuperſunt autem ſex drachmæ, quæ per 72 multiplicatæ, producant grana 432, quibus deſunt 18 grana, ut in ſingulos aureos decem grana fierent per diuiſionem 45. Alter numerus XLVII probè quadrat, ut didrachmi in Romanam libram 48 ueniant, qui faciunt 96 drachmas, quot ſunt in libra Romana. Quibus ſi adiſciatur ſemuncia quaternūm drachmarum, euenient quinquaginta aurei in Minam Atticam, aut libram centenariam Romanam, ut annotauit Budæus. Mirum autem quod tam mendoſe Plinij codices legantur. Ad hos enim proximos iam commemoratos numeros, in priore pro V, in poſteriore pro III, poſuerunt non attenti librarij M. deinde integrè deſcribendo fecere millia: quod pueri notare potuiſſent, ſi quidem rem intellexiſſent. Quales enim, imò uerò quātuli aurei futuri erant, ex una libra 45000 aureorum? Sed ita hodie legitur Plinius. Hæc deinde ratio, ut 48 in libram Romanam aurei didrachmi uenirent, multis ætatibus permanſit, & L in Minam Atticam, donec ruente iam Imperio, etiam hac parte peſſum iret publica fides ac Imperij maietas. Hac ratione in Marcam uenirent aurei Romani didrachmi 32. quemadmodum hodie 32 Roſati Anglici Nobiles. Valebat autem centum ſeſtertios didrachmus Romanus aureus, quantum hodie duo Solati & ſemis ualent, quamuis ſeſtertius Solatus ſuperet didrachmum Romanum 16 granis, tantum tamen Romanus indicatura ſuperat. Fuere & apud Romanos tri drachmi

Drachma habet 62 grana. nec didrachmum 124. Sed Solatus ſemianus habet 62 grana. Sed bis 64 grana ſunt 128, quibus addantur 32, trunt 160 que ſuperant 144 granis 16.

^{3 drach.} ^{4 drach.} ^{Philippi & Alexandri}
A drachmi & tetradrachmi, quemadmodum apud Græcos. Facti tandem
drachmales sub Alexandro Imperatore Mammeæ filio, ut in eius uita
cōmemorat Lampridius, semisses aureorum uocans. Huic drachmali
proximè nostra ætate accedit Hungaricus aureus ac Venetus, defecti
^{quæ sunt 66 granorum} lenis plus minus granis. Deinde magis ac magis etiam aliæ Italorum
^{ab aliis 8 granis} urbes ac reguli imminuere, donec in Gallia ad 64 grana deuenerit,
qui hodie uulgatissimus est Coronatus solaris, & ad 61 Rhenensis au-
^{nummularis} reus, de quibus abundè priore capite diximus. Sed nunc tempus est,
ut doceamus ^{καθολικώς} quotum quodq; numisma libram octonariam
siue nummulariam ingrediatur. Vbi notandum, cū in ea libra octo-
næ sint uncia, in uncia autem grana 576, multiplicando ea grana per
^{huius mæsse sunt 1/16 libra Romanæ} octo, sic euenient grana 4608, quæ sunt in libra nummularia, quam
^{huius mæsse sunt 1/16 libra Romanæ} Marcam uulgò nominamus, ut sæpe iam dictum est. Ea uelut radix est
^{quæ sunt 66 granorum} ad id quod nunc inquirimus. Si enim 4608 per quamlibet cuiuslibet
^{granorum in ea} numismatis summam diuidas, uidebis planè quotum quoduis numi-
^{granorum in ea} sma in Marcam ueniat. Rarò autem contingit, ut non aliquid superet
de rotundo numero. Eius rei praxin apponemus cum typo, si modò ali-
quot numismatum nostræ ætatis ualorem exposuerimus, à minimis ad
maxima quæq; progressi.

^{em quinquā pendet.}
Coronatus Francicus solatus drachmam habet, minus octo granis,
hoc est, 64 grana, cū drachma habeat 72.

^{est 72 granorum}
Aureus Rhenensis undecim deficit granis à drachma; habet enim 61
grana.

^{drachma} ^{habent frequenter 67 grana.}
Hungarici optimi siliqua deficiunt, id est, quaternis granis, nōnun-
quam plus.

^{deficit 66 granis à drachma}
Ducatus Venetus proxime Hungaricum accedit. Sed nostra ætate
plerunque 66 habet grana.

^{66 grana.}
C Saltzburgerensis, Ferdinādici, Mediolanenses, proximi cum Venetis.
Florētini, Genuēsēs, Hispani, partim 66, partim 65 pendunt grana.
^{definiunt 66 granis} Coronati Siculi, Veneti, Genuenses ac Pontificij, grana habent 63.
Francicus autem absque sole 62 grana, decem granis à drachma defi-
ciens, cū illi nouem.

^{70 granorum}
Regalis Francicus drachmalis minus duobus granis.

^{78 granis}
Leonini aurei Belgici drachmam pendunt ac sex grana.

^{habet ualeat duobus 8 granis} ^{Angli} ^{habet ualeat duobus 8 granis}
Geniatus, qui & Angelotius, & aureus solidus à quibuldam dicitur,
drachmam habet & scrupulum, id est, uigintiquatuor grana.

^{quia simpliciter definiunt 160 granis}
Hispanici duplares Ducati sicilicquum siue binas drachmas, minus
duodecim granis.

^{Resin nobil.}
Eduuardei siue Nobiles Rosati Angli, sunt, ut diximus, uerè didra-
chmi, sicilicqu pondere.

Alij duplares Ducati, ut uocant, Italici mirè uariant, omnes à sicili-
quo ut minimū duodecim granis defecti, quidam quatuordecim, qui-
dam pluribus.

Lampridius in uita Alexandri ubi de damoni-
nibus dicitur sic inquit. Tuon demum se-
misses aureorum formati sunt.

Ab Alexandri Imperatoris altit Anno Dni 225
mansit aureus semmissis 1 pendere drachma 2
72 granorum. Sed ab eo subinde deficiens ut
hic narratur.

Vt si siue uolueris, quot Coronati Solares ueni-
ant in beseis 16 libris siue marcæ, diuides
4608 per 64, et ueniunt septuaginta duo, tot
Coronati Solares proueniunt in una marcæ
16m diuidit eandem summam 4608 p 64 (quot
grana sunt in auro Rhodensi) et proueniunt 72
aurei, et uelut 33 grana.

Hæc duo ut omnibus nota, hic primum
nummuntur.

De asse & partibus eius

D Stater Lusitanus siue Portugallensis nouem pendit drachmas ac uiginti grana, plus certè quàm Hungarici decem. De auri autem indicatura hæsito.

Hæc si addatur ad maximam, sunt libram Ro:

Dimidiata Marcæ siue quaternum unciarum grana 2304

Hæc si duplicetur, producit libram publicam

Integræ Marcæ siue octonum unciarum grana 4608

Duplicatæ Marcæ siue libræ zygo statice denum sentum unciarum grana 9216

Hæc sola in Absinthionum uenit, quantum ad unias.

Libræ Romanæ siue duodenum unciarum grana 6912

Hæc est apud aurifabros et monetarios, si: hæc loco, per quam omnes minutias metiantur.

Semuncia siue quaternum drachmarum grana 288

Hæc ex præcedentibus proximis duabus conflatur.

E Minæ græcæ siue libræ centenariæ duodenum ac semis unciarum grana 7200

Regula

Quilibet harum summarum si per cuiuscunque numismatis grana diuiseris, reddet pulchre tribus, quotum quodque in singulis hic positus poterit. signari queat. Porro ubi nihil superat, nihilque deest, ea solida appellat, alia mutila. Nunc typum exhibemus, qui nostre ætatis

numismata continet. Et primo, quot granorum sit unumquodque. Deinde, quotum quodque in Marca contineatur. Tertio, quot item in Marca super sint grana. Ex alijs sunt, quæ supra non commemorauimus. Hoc autem Lector scire debet, comune pondus hic pernotatum. Nullum siquidem numisma est, quod non in singulis aliquot uariet uno alteroue grano.

Modus loquendi hic ita habet. Carolæi nummi pendunt quinquaginta quatuor grana. Eorum in maximam Romæ ueniunt 85, et superant de marca 18 grana. Sic auri Rhenenses pendunt sexaginta singula grana. Eorum 75 ueniunt in maximam Romanam, et superant de marca 33 grana. De reliquis eodem modo conueniendum.

AVREORVM NUMISMATVM NOSTRÆ TEMPE- statis quotum quodque in libra octonaria.

	Pondus Grana	Eorum in Marcam ueniunt	Et superant grana
Carolæus nummus Flandrensis	54	85	18
Philippeus nummus Fland. & Florenus Traiectensis	60	76	48
Aureus florenus Rhenensis	61	75	33
Aureus Coronatus Francicus absque sole	62	74	20
F Coronati Veneti, Siculi, Genuen. &c. Pontificij	63	73	9
Aureus Coronatus solaris Francicus	64	72	nulla
Salutiani, & ex Italicis multi Ducati	65	70	58
Hispani Ferdinadici, Saltzburgenses, Veneti, Riderei	66	69	54
Hungarici optimi, aliquando & Veneti & alij Italici	67	68	52
Regales aurei Francici	70	65	58
Aureus priscus, Scutum uetus	72	64	nulla
Leonini aurei	77	58	42
Velleris aurei Mouton	84	54	72
Geniatus siue Angelotus	96	48	nulla
Nummus Alphonfinus	98	47	2
Aureus Imperialis	100	46	8
Nobilis Henricanus	130	35	58
Nobilis Rosatus	144	32	nulla
Regalis Australianus	279	16	144
Lusitanus stater	658	7	2

Quatuor

A Quatuor Coronati solares & semis, ^{Romanam ergo loat- quales supradictarum Romanarum munitur.} nouem Solares unciam, ^{solari.} LXXII Marcam, bis tantum, id est 144, libram zygotaticam, centum octo libram Romanam, denique 112 & $\frac{1}{2}$ libram centenariam siue Minam. In Rhenensi aureo quia singuli ternis granis à Coronato solari deficiunt, facile est summas ibi colligere. In uncia enim nouem aureis Rhenensibus 27 grana deerunt, ut nouem æquent Solares. In Marca octies tantum, hoc est, grana 216. quæ per 61 diuisa, efficiunt ternos aureos, & superant 33 grana. Ergo in Marcam 75 aurei Rhenenses euenient, & superant 33 grana de Marca, in zygotatica duplū, in Romana sesqui. Sed hæc Arithmetica perito facile expediuntur. Non possum autem hic reticere ambitionem illam hominum etiam doctorum, quorum suæ quisque patriæ numismata optima uideri uelit. Ita Leonardus à Portis Venetos ducatos, quos uocat, filiqua, id est, quatuor duntaxat granis deficere à drachma per suadere nititur, cum Cerate, id est, sex granis, quos nos quidem uidimus, ^{ut Robertus Gualis} cōmuniter defecti uideantur. Contrà Budæus, & quidam alij Franci, quasi non uiderint unquam Rhenenses aureos, ita contemptim de eis loquuntur, & suorum Solatorū indicaturam tanti faciunt, ut Hungaricis æquent aureis, cum constans sit aliquorū opinio, omnes Solatos ex Rhenanis fieri aureis, adiecto ac commixto meliore auro. Cuius opinionis sunt argumenta nō leuia. Primū, quod in Francia nullæ sint aurifodinæ. Alterum, quod Lugduni Franci nullum Rhenense aurum exportari sinant. Tertiū, quod è Germania aliquot mercatores singulis annis multa millia Rhenensium aureorum in Franciam ducere dicantur, cum tamen in ea regione rari uulgò, nisi in confinibus, uideantur aurei Rhenenses. Vnde fama frequens est, eos coctos, ac cum alio meliore auro tinctos, rursus novos prodire sub scuto regio. Quod autē tam celebres sint, non esse ob nobilitatem indicaturæ, sed ob cōmercium nationū magnæ partis Europæ, cum Galis in medio omnium iacentibus: quatuor enim maximæ nationes, Hispania, Italia, Germania, ac Anglia, necessitudine illis sunt deuinctæ ob situs commoditatem, & regionis felicitatem. Sed sit hæc coniectura, quam puto inde, nec temerè tamen natam, cum in Germania plures sint quàm LX ^{ut hodie Germani (Aurei ac Viridi, nunc si Franci de Durolo uideat)} urbes ac reguli, qui Rhenenses aureos excudunt: pro tanta tamē frequen- ^{excudentium} tia rari uidentur, imò exterum aurum multo frequentius in manibus Germanorum est. Hoc etiam annotatu dignum, quemadmodū apud Francos nouem Solati pendunt unciam ponderum Romanorum, ita nouem Rhenenses pēdere unciam ponderum Germanicorum, duntaxat apud aurifabros: unde Romanis ponderibus in singulas uncias deesse uicena septena grana. At nihil hæc ad publica pondera. Diximus hoc etiam cap. 3.

ubi aliquanto grauiora ob rotunditatem scilicet indicauimus,

scrupulum pro 27 granis ponentes. Sed uera ra-

dix eius ponderis ex Rhenensi

procedit aureo.

T via hic notanda Primū quod aureus Rhenensis habet 61 grana. Solatus autem Francus 64 grana: Superat igitur aurum Rhenensem tribus granis. Secundo notandum quod 9 solati pendunt unciam Romanam libram. Sed 9 Rhenenses faciunt unciam eius libram quæ est fabricum ad Rhenum habitantium. Tertiū quid uncia Romana superat Rhenensem 27 granis. Ergo tria marca Romana, superat Rhenaniam marcā 216 granis hoc est tribus drachmis, siue denarijs, quod patet diuidendo 216 per 72. Reliqua omnia Arithmetice facile inuenire poterit.

E 3

Totus igitur Des siue tota marca aurifabrorum Græcorum, definit tribus Coronatis et scrupulo, siue quod idem est 3 scrupulis et 3 Denarijs.

In hoc Capite de argentea moneta utitur et noua sit tractatio
De ueteri Littera admodum ut omni in regitationem dirigat
ad Denarium Drachmalen, hanc ad sacram antheam. Quis
estimatio ad noua tempestatis moneta apertissima est, et ad argenti
etiam ualorem dignissimam et honestissimam. Præterea eius hodie mul
ta ubique uisuntur numismata, quorum auidia hominum plerumque
acta. De noua item Littera fiat haec regentissimi principis
esse necessarium ad quam omnia hodie numismata exi
sunt. Talarum principis cum pectus quatuor pondus
unciale esse debet, ad pectus, Talarum deficient 30 granis
Est Alterum numisma argenteum ante
aliquot annos frequens, siquidem pondus
nam 38 granis, maxime Mediolanen
simum Mantuanorum, et Helueticum.

De asse & partibus eius

DE ARGENTEA MONETA TVM NOVA
tum Vetere. CAP. XVIII.

Vo tempore primum apud Romanos signatum sit argentum,
dictum est ex Plinio, huius libri nostri cap. xij. Præter duo au
tem argentea numismata denarium ac sestertium primum per
cussa, etiam denarii partes à Plinio produntur, Quinarius ac Vi
ctoriatus. Nam Bigatos ac Quadrigatos, denarios ueros fuisse autumat
Leonardus à Portis, diuersa duntaxat nota excusos. Quinarius, dimidiū
erat denarii. Victoriatum quidam cum Quinario eundem fuisse putant:
alii alium. Plinius ex Illyrico allatū ait, postea lege Clodia percussus: no
men eius à signo Victoriæ esse. Porro denarii partes aliae, ut dupodius,
tressis, quadrussis, senarius, septussis, octussis, nonussis, decussis, uidentur
ex argento fuisse, ut sestertius ac quinarius. At assis partes omnes ex ære
haud dubie fuere. Cæterum omnia hæc ex denarii æstimatione pendent.
In aureum enim Coronatū solarem denos ponimus denarios, autore Bu
dæo: unde facile de omnibus eius partibus in omni huius tempestatis mo
neta iudicium fuerit in sua etiam cuiusque patria. Sed hæc de uetere moneta.
At monetæ nouæ negociū totū uertitur hodie in libra octonaria, quæ uul
gò Marca: latinè bes libræ Romanæ rectè dicitur: ad eam sanè omnia, quæ
hac ætate monetarii, aurifices ac trapezitæ habent negocia, referuntur. Ea,
ut sæpe iam dictū, octo habet uncias, quibus respondere debebāt octo num
mi qui hodie Talarum uocantur, per totā Germaniā celeberrimi. Hi à ualle
diui Ioachimi, quæ ad Boëmos est, primū Ioachims taler uocabantur, qua
si diceres nūmos excusos in ualle diui Ioachimi: uallē enim Germanorū lin
gua Tâl appellat, producta syllaba ac circumflexo accentu. Hinc Tâler deno
minatiū patriū à ualle: post, ut in omnibus linguis fieri uidemus, ablato
genitiuo Ioachims, syncopa Tâler uocari cepti. Quemadmodum Batzo
nes siue Vrsi, primū Rollibatz dicebantur, postea tædio longe pronuncia
tionis, Batz inualuit, quod hodie adhuc manet. Hi igitur Talarum unciales
esse debebāt, quales diui Maxemiliani Imperatoris hodie uisuntur. At no
ui nunc Talarum frequenter triginta granis deficiunt ab uncia, hoc est, scru
pulo & quarta eius parte. Quanquam alij alijs grauiores, alij melioris indi
caturæ, ut noui Ferdinandici, Cæsaris Ferdinandi sacratissimi Principis
iussu nuper excusi. De Talarum igitur uix quicquam certi definiri potest,
cū hodie subinde uariant. Cæterum per Boëmiā, Saxonumque terram,
ac uicinas illis regiones primum inclaruerunt: rari ante annos aliquot, at
nunc nocturnis Atheniensibus frequentiores. Post alterum numisma argen
teum, in Heluetijs, Italia, ac per totam Galliam frequens, Caput uocant,
ut antea diximus, septem ac semis scrupulorum, maxime Mediolanense
Sphortiadum ac Galeazeorum, item principum Mantuanorum ac Ferra
riensium, denique Helueticorum. Multa ex illis etiam septem ac semis scru
pula ternis uincunt granis. Qui in Gallia percussi multum deficiunt à ue
ro pondere, quos pro militibus pararunt meo tempore cum Lutetiæ de
gerem,

NOVA MONETA

Dickplaphart

Denarius pendit Romanam Drachmā
Drachma habet 3 scrupula. Cæterum quatuor
plaphardi æquant Denarium. Ergo caput
quod septem ac semis scrupulorum est, har
ratione debet ualere duos plaphardos
Sex enim scrupula faciunt Denarios duos
1. 8 plaphardos. Si quis autem scrupula
2 plaphardos. Igitur in unum sum duos.

Agerem. Ita Lothoringi noui, indicatura multum à ueteribus deficiunt. Sed quid faceret princeps? Cum quis bonam cudat monetam, à Iudæis ac Iudæorum similibus continuo distrahitur, corrumpitur, ac mutatur. Sapiebant olim Romani, qui nemini alij excudendæ monetæ potestatem concessere, donec Imperatorum indulgentia etiam hoc amiserunt. Venetorum moneta & argentea & aurea, digna huic reipub. honoratissimæ. At bonitate argenti uincunt Austriaci sextarii, quos Sigismundus inclytus Austriacorum Princeps ante ætatem nostram percussit. Quinque pendunt obolos, id est, scrupula duo ac semis: deficiunt ergo obolo à drachma. Sex Cruciatii ualent siue sesquiurso, unde & Sextarii nomen retinet. Sunt duplici Sextarii eiusdem Principis denarium obolorum, duodenum Cruciatorum. Hodie raro uidentur, nec nisi in delicijs, eadem de causa, quæ dixi, habentur.

PERORATIO.

HÆC habui, Candidi Lectores, quæ ob communem studiosorum profectum, multis sanè uigilijs, in re iuxta difficillima atque utilissima, in publicum promere non sum grauatus: negotium sanè ad omnes excellentes facultates, eximia scripta, præstantes historias, ueterumque omnium auctorum tum Latinorum tum Græcorum cognitionem, non minus necessariū quàm utile. Utinamque tam sit felix hoc opus, quàm est animo prompto ad publicè iuuanda iuuentutis studia susceptum.

Deo optimo maximoque sit gloria.

HENRICHI GLAREANI DE ASSE ET EIVS
PARTIBVS LIBRI FINIS.

Index operis.

INDEX OPERIS.

Numerus folium, litera paginae distinctionem indicat.

Esopi Tragœdici histrionis patina	fol. 20. C	Camillus quanti damnatus	20. A
Aereorum nummorum nomenclatura	18. C	Caput, numisma	24. E
Amphora	8. A	Chemeparua & magna	12. A
Amphoræ typus	Ibid.	Cheopina	9. C
Argentea moneta	24. C	Cerates siue Ceraces	3. F 24. B
Argenteus nūmus secutus aureū	22. C	Cēsus equestris legitimus Romæ	20. B
Argentū ad aurum analogia	21. C	Census equestris auctus	20. C
Argentū apud Romanos quando cœperit signari	17. A	Census senatorū ante Augustum	20. C
As quid	1. A	Census senatorū Romæ auctus ab Augusto	Ibid.
As in cœlo	13. C	Centies sestertiū	Ibid.
As libralis nummus	16. F	Centum millia æris	20. A
Assarion	13. A	Centussis quid	1. E
As pro hæreditate	16. A	Cochlear cyathi uncia	11. B
Assis partium uetusta signa	15. D	Cochlearij typus	12. B
Assis partes in signata pecunia	16. F	Colaphi incussionis pœna	19. F
Assipondium quid	1. E	Congius 9. A Eius typus	Ibid.
Aurei didrachmi	22. E	Coronati Francici regalis pondus	23. C
Aurei Leonini pondus	23. C	Coronati Geniati pondus	Ibid.
Aureorū numismatū quotum quodq; in libra octonaria	23. D	Coronatus non solatus quot grana habeat	Ibid.
Aureus nummus quando cusus	22. C	Coronati Siculi, Veneti, Genuensis ac Pontificij pondus	Ibid.
Aureus Romanus	22. F	Coronatus Francicus solaris	18. C 23. A
Aureus Rhenensis	18. C & 23. B	Coronatus decē denarios habet	19. B. D
Auri analogia ad argentum	21. C	Coronati solares Francici quanti olim ualuerint in Germania	22. B
Auri uncia ualor quis olim & hodie.	21. C	Coronatus Francicus solaris quadragenis nūmis siue sestertijs respōdet.	19. A
Aurei (hodie Ducati & Coronati) Hungarici, Italici, Florentini, Veneti, Mediolanenses, Hispanici, Francici, Pontificij, Rhenenses	3. D. E	Coruus qui Augustum Imperatorem salutauerat, quanti emptus	20. A
Austriaci sextarij	25. A	Cyathi mensura	11. B
B		Cyathi eiusq; partium typus	11. & 12. B
Basiliensis moneta	2. A	Cyathus duodecima sextarij pars	11. B
Batus	12. F 13. A	Cyathus sextarij uncia	Ibid.
Benedictinorum poculum	9. C	D	
Bes quid	1. C	Darius quid	2. A
Bis millies sestertiū	20. C	Decempeda quid Romanis	15. B
Budæus Gallia immortalis decus	19. A	Decussis	1. E
In cognitione ponderum ac mensuræ nemo ei cōferendus. Vide epistolam præliminarem.		Denarij partes	24. D
Bigatus	24. D	Denarius triplex	17. B
C		Denarius decem asses æquat	19. D
Abus	12. F	Denarius Romanis idē quod drachma	18. C
Calchus	4. A. 5. D	Denarius quondam pro decē libris placuit	17. A
		Dena sestertia Cor. Tacitus uocat, quæ Martialis decem	20. A
		Deunx quid 1. D Dextans	Ibid.
		Dodrans Musarum poculum	10. A
		Dodrans quid. 1. D Eius typus	10. A
		Drachma	3. E. F
		Drachma	

Index operis.

- Drachma Attica 2. E
 Drachma & denarius eiusdem pōderis 23. A (20. D)
 Drachmalis 23. A
 Ducati Hispanici duplaris pōdus 23. C
 Ducatus Venetus 23. B
 Ducatorum duplarium pondus 23. C
 Ducenta quinquaginta sestertia 20. C
 Duodecies sestertium Ibid.
 Dupondius quid 1. E
 Dupondius uocatus uicenarius quater E (narius 16. A)
EPhi 12. F & 13. A, B
 Epitritum 4. A, D
F
 Florentini Ducati & Coronati 3. D
 Foenus quid 16. C
 Franciæ aurei 3. E
 Furta Verris 20. C
G
 Gomer 12. F 13. A
 Gratiarum poculum 9. C
 Gratiarum poculi typus 11. A
 Grossus quid 3. E
H
 Hereditas in assem diuisa 16. A
 Hemina 9. C Eius typus. Ibi, pag. 2
 ἡμιμείδιον 8. A
 Hexagium 4. B
 Hin 12. E
 Hispanici aurei 3. E
 Horoscopus quid 13. C
 Hungarici Ducati & Coronati 3. D
 Eorum pondus 23. B
I
 Italici Coronati & Ducati 3. D
 Iudæorū ac sui similitum in adulteran-
 dis monetis fraus 24. E
 Iugeri pars qualibet quota 15. pag. 2
 Iugeri Romani typus Ibid.
 Iugum Hispanis quid dicatur 15. B
 Ius annuli ferēdi cui cōcessū Romę 17. E
 Iustinianus omnes assis partes explica-
 K (uit 16. A)
K Εράμιον 8. A
 κεράτιον 4. A 5. E
 κοτύλη 9. C Eius typus 10. pag. 2
 κύβιον 8. A
L
 Leonini aurei pondus 23. C
 Lethech, uel dimidiūs Corus 13. B
 Libellā pro asse poni Budeus putat 16. F
 Libra centenaria 22. E & 23. A
 Libra centum drachmis constat 16. E
 Libra octonaria 23. A
 Libra Romana 20. B & 22. E & 23. A
 Libra Rom. duodenū unciarū 17. C
 Libra Rom. quot grana habeat 23. D
 Libra zygostatica 2. D & 23. A
 Libræ partitio 2. D. E
 Log, mensura Hebræa 12. D
M
 Marca quid 2. E
 Marca quot habeat grana 23. C
 M. Craisi diuitiæ 20. C
 Maximus census Romæ 20. A
 Medimnus Græcis idem quod Roma-
 nis modius. In præfat.
 Mediolanenses aurei 3. D
 Mensurarū Hebraicarū explicatio 12. C
 Mina Attica 22. E
 Minæ græcæ grana 23. D
 Mina siue libra centenaria decem Co-
 ronatis solaribus constat 19. C
 Modij typus 8. B
 Monades 4. C
 Moneta aurea uetus & noua 22. C
 Monetæ Romanæ æstimatio ad nostrę
 tempestatis numismata 19. A
 Moses à Deo edoctus, pōderis & men-
 suræ æquitatem obseruat. In præfat.
 Musarū poculū 9. C Eius typus 10. A
N
 Nero quāti in punctū aleam luserit
 Nero quanta pecuniæ sum- (20. B)
 ma Lugdunēsem cladē solatus sit. Ibi,
 Nobiles Rosati 3. C
 Nonussis quid 1. E
 Numerus quis intelligendus, quādo au-
 tores per aduerbia loquuntur 17. F
 Nummus & sestertius idem 17. B
O
 Bolus 3. F
 Octingenta sestertia 20. C
 Octo millia nummūm 20. A
 Octussis quid 1. E
P
 Palmus minor 7. B
 παλαιή 7. B. C
 Pecunia unde dicta 17. A
 Pecuniæ signatæ in asse & sestertio, po-
 sitio in numerum 18. C
 Pedes in partibus tum unciaē tū assis 15
 Pes Romanus 7. A. C
 Plinij locus emendatus 17. A

Index operis.

Pliniū hodie à multis emendari, tempo rū uerò & pōderū rationē negligi	17. A	Sesquiplus, uel Sescuplum	1. E
Pollex	7. C	Sextans quid	1. B
Pontificij aurei	3. E	Sextarius dupondius	2. F
		Sextarius Romanus	9. A
Q		Sextarij typus	9. Eius partes 11. B
Quadragena sestertia	20. B	Siliqua	4. A
Quadraginta sestertij	Ibid.	Sitarion	4. B
Quadrans quid	1. B 3. D	Sors quid dicatur	16. C
Quadringenta sestertia	20. B	σισίαιον 7. B. C	σάμνον 8. A
Quadringenti sestertij	Ibid.	Stateris Lusitanensis pondus	23. C
Quadringentes sestertiūm	Ibid.	Stipendiū medicorū Romę quale	20. C
Quadrages sestertiūm	Ibid.	Syllogismus aliquot summarum ex Bu dai secundo libro.	19. F
Quadrantal	8. A		
Quadrans pedis urbis Augustae Vinde licorum	7. C. pag. 2	T	
Quadrans pedis Parisiensis	Ibid.	Talarius nummus	24. E
Quadrigatus	24. D	Talentī diuīsiō	20. D. E. F
Quadrullis quid	1. E	Talento minutum quid designari Ser uius admonet	21. B
Quantum in cœnam licuerit Romanis insumere	19. F	Talentū pro siclo nonnunq̃ accipi	21. B
Quarto Calēdas, quinto Idus & c. quid significent	17. F	Talentum multiplex	20. D
Quatuor millia sestertiorum	20. B	Tremis 3. E Tressis 1. E Tricesis. Ibid.	
Quincunx quid	1. C	Tridrachmi Rom.	23. A
Quinarius	24. D	Triēs quid, eiusq̃ apud ueteres nota	1. B
Quingenta sestertia	20. C	Trientis sextarij typus	10. pag. 2
		τρίνθλιον 9. C	Eiusdem typus 10
R		V	
Henenses aurei 3. E	Pondus 23. B	Vallis D. Ioachimi	24. E
Romani æreo nummo rudi & in formi diu usi	16. F	Vasa geometrica	7. pag. 2
Romani in ceratis tabulis testamenta scribere solebant	16. A	Veneti aurei	3. D
Roberti Cenalis Parisiensis Theologi de mensuris Hebraicis liber	12. C	Veneturū monetæ præstantia	24. B
Rofati Anglici Nobiles	22. F 25. C	Vicesis quid	1. E
Rotundus numerus	23. B	Victoriatus	24. D
S		Viduarū ac uirginum poculum	11. A
Satum	12. F	Viginti sestertia	20. A
Scrupulum	3. F 4. E	Virgilij census	20. C
Scrupula in partib. tū uncia tum assis 15		Vncia quid	1. A
Semis uel semissis qui 1	1. C (pag. 2)	Vnciae partium uetusta signa	6. & 15
Semuncia quaternūm drachmarum	22. E	Vnciae partium cum signis enumeratio	3. B Typū eius rei quare in fine cap.
Semuncia grana	23. D	Vnciae partiū proportionēs mutuae	5
Sesqui quid significet	1. F	Vnio Cleopatrarū	20. C
Sesquicheopina	9. C	Vsura quid	16. C
Sesquiplus	1. E	Vsura apud ueteres uaria	Ibid.
Sestertius quid	17. D	Vsura nautica duplex	16. E
Sestertius Solatus	23. A	Vsura centesima	16. D
Septunx quid	1. C	Vsura Antonini Pij	16. D
Sexcenta sestertia	20. C	Vsuræ diuīsiō	16. C. D
Sexcuplum	1. E	Vsuræ sesquicentiesimæ taxatio	16. E
Sescunx	1. D	Vsuræ uetus tractatio	16. C
		Vsuram ex semisse quomodo intelligat Accursius	16. F
		Vrna	8. A Eius typus Ibid.

